ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Θρησκευτικά

Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

Γ΄ Δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Βιβλίο Μαθητή στα

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ

Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ
Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

Το Βιβλίο Μαθητή για τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών της Γ' Δημοτικού βασίστηκε στο Προσωρινό Έντυπο Υλικό, «Φάκελος Μαθήματος», Θρησκεία και Σύγχρονος κόσμος, που επιμελήθηκαν οι:

Σταύρος Γιαγκάζογλου, Σύμβουλος ΥΠΠΕΘ

Θανάσης Νευροκοπλής, MTh Θεολογίας, εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων

Αντώνης Παναγάκης, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, μέλος της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων

Κατερίνα Βαλλιανάτου, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Ματίνα Βαρκάδου, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, θεολόγος

Δήμητρα Κολόμβου, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Πηνελόπη Νικολαΐδου, εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Δημιουργήθηκε με την ευθύνη της άμισθης Επταμελούς Επιστημονικής Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε από το ΙΕΠ στις 19/12/2019 με σκοπό:

Α) Την εισήγηση για την πλήρη συμμόρφωση των Προγραμμάτων Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών με τις αποφάσεις του Σ.τ.Ε., για το χρονικό διάστημα που θα απαιτηθεί μέχρι τη συγγραφή και εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, καθώς και του αντιστοίχου διδακτικού υλικού για το μάθημα των Θρησκευτικών.

Β) Την εισήγηση σχετικά με τους τρόπους και τις μεθόδους εφαρμογής των αποφάσεων του Σ.τ.Ε., του ΕΔΔΑ και της ΑΠΔΠΧ, όσον αφορά στις υπόλοιπες πτυχές των αποφάσεων αυτών που συνδέονται με το μάθημα των Θρησκευτικών, με έμφαση στη διατήρηση της υποχρεωτικότητας του μαθήματος και στη διαδικασία απαλλαγής των μαθητών/ μαθητριών.

Την ευθύνη για την επιμέλεια του παρόντος βιβλίου είχε το μέλος της επιτροπής ***Ελένη Π. Μαράκη***, ΠΕ 70, MSc, PhD.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: Έργο του Χρήστου Γουσίδη

Γραφιστική επιμέλεια εξωφύλλου: Γιάννης Σπίνος, αποσπασμένος εκπαιδευτικός στο ΙΕΠ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Θρησκευτικά Γ΄ Δημοτικού

Βιβλίο Μαθητή

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ζούμε μαζί

2. Χριστιανικές γιορτές:
μέρες γεμάτες χαρά και νόημα

3. Κυριακή
Μια σημαντική ημέρα της εβδομάδας

4. Τα Χριστούγεννα
Ο Θεός γίνεται άνθρωπος

5. Τα παιδιά
Η χαρά και η ελπίδα του κόσμου

6. Ιησούς Χριστός,
ο Σωτήρας του κόσμου

7. «Χριστός Ανέστη»
Γιορτάζοντας το Πάσχα

8. Ο κόσμος μας, ένα στολίδι

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Γεια σου .....

(σου άφησα χώρο για το όνομά σου)

Εσύ κι εγώ μαζί, θα αρχίσουμε το καινούριο μάθημα της Τρίτης τάξης: τα Θρησκευτικά. Ένα ταξίδι στον κόσμο της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης με οδηγό τις εικόνες, τις περιγραφές, τα πρόσωπα και τις ιστορίες που θα βρεις στις σελίδες μου. Οι δημιουργικές δραστηριότητες που θα κάνεις στην τάξη με την καθοδήγηση του δασκάλου ή της δασκάλας σου, ελπίζω να σου δώσουν την ευκαιρία να κατανοήσεις πόσο σημαντικό είναι να ζούμε όλοι μαζί στον όμορφο κόσμο που μας χάρισε ο Θεός.

Καλό μας ξεκίνημα!

Ζούμε μαζί

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Μέσα στην κοινωνία ζούμε με την οικογένεια, με τους φίλους, με τους συμμαθητές μας και μαζί τους μοιραζόμαστε τις χαρές, τις λύπες και τα προβλήματά μας. Είναι σημαντικό να νοιαζόμαστε ο ένας για τον άλλον· να δείχνουμε στους άλλους την αγάπη και τον σεβασμό μας, χωρίς να κάνουμε διακρίσεις, όσο κι αν κάποιες φορές στη συνύπαρξή μας με τους άλλους αντιμετωπίζουμε προβλήματα ή συγκρούσεις.

Ι. Οι άλλοι κι εγώ

Οικογένεια, συγγενείς, φίλοι, συμμαθητές, ομάδες συνομηλίκων

Ένας ίσον Κανένας

Ένας ίσον κανένας, κανένας ίσον μηδέν.
Γιατί να μένεις μόνος όταν υπάρχει παρέα εδώ;
Οδός Σκουπιδοπόλεως και λουλούδι ουδέν.
Μα κάτι γύρω ανθίζει κι ανθίζει όταν μαζί σ' έχω εγώ.
Έχω εγώ μαζί μου την Τζέλα, έχω εγώ μαζί μου την Λέλα,
έχω εγώ μαζί μου τον Κόρνα.

Περιβόλια γίνονται οι δρόμοι, μίκυ μάους οι αστυνόμοι,
τ' όνομά μου κανείς δεν ξεχνά. Λα, λα, λα...
Ένας ίσον κανένας, έλα μαζί μας και συ.
Γιατί να μένεις μόνος όταν υπάρχουμε οι τρεις μας εδώ;

Σκηνή θα γίνει ο δρόμος
και κει θα ζούμε μαζί.
Κι αν κάτι σε τρομάξει,
θα έρθω και θα το διώξω εγώ.
Γιατί έχω μαζί μου την Τζέλα,
έχω εγώ μαζί μου την Λέλα,
έχω εγώ μαζί μου τον Κόρνα.
Και τα σύννεφα είναι μπαμπάκι
κι από σοκολάτα οι δράκοι.
Το σκοτάδι τη μέρα γεννά.
Έχω εγώ μαζί μου την Τζέλα,
έχω εγώ μαζί μου την Λέλα,
έχω εγώ μαζί μου τον Κόρνα.

Ένας ίσον κανένας, κανένας ίσον μηδέν.
Ένας ίσον κανένας, κανένας ίσον μηδέν.

Τζέλα, Λέλα, Κόρνας και ο Κλεομένης, Ένας ίσον Κανένας,
Μουσική, Στίχοι: Φοίβος Δεληβοριάς

Γλυκό τσαμπί σταφύλι

Εγώ με τ' Αραπάκι
και με το Κινεζάκι
και τον Αμερικάνο
κινάμε για κει πάνω,
κει πάνω στο φεγγάρι
μια μέρα του Γενάρη.

Εγώ με τ' Αραπάκι
και με το Κινεζάκι
και τον Αμερικάνο
ακόμα παραπάνω
θα φτάσουμε ως τον Άρη
μια μέρα του Φλεβάρη.

Εγώ με τ' Αραπάκι
με τ' Αμερικανάκι
και τον μικρό Κινέζο
τρελαίνομαι να παίζω.

Μ' αφού μας εμποδίζουν
κι αφού μας ξεχωρίζουν
θα μπούμε σ' έναν πύραυλο
να πάμε σ' άλλο αστέρι
μια μέρα μεσημέρι.

Τι τάχα κι αν δεν έχουμε
το ίδιο χρώμα όλοι
στο γύρω γύρω όλοι;
Το θέλουμε και θα 'μαστε
αχώριστοι και φίλοι
γλυκό τσαμπί σταφύλι.

Μουσική: Στέφανος Βασιλειάδης,
Στίχοι: Μαρία Γουμενοπούλου

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παιχνίδι γνωριμίας: Καθισμένοι σε κύκλο, πετώντας ένα μπαλάκι ο ένας στον άλλο, λέμε το όνομά μας και κάτι που μας αρέσει.
2. Καθισμένοι σε κύκλο συμπληρώνουμε φράσεις όπως: όταν θυμώνω ....., όταν φοβάμαι ....., με σκοπό να αποδεχθούμε και να δείξουμε τα συναισθήματά μας στην ομάδα της τάξης.
3. «Ο καλύτερός μου φίλος»: σε μια κόλλα χαρτί, γράφουμε τρία πράγματα που μοιραζόμαστε με τον καλύτερό μας φίλο και τα παρουσιάζουμε στην τάξη.
4. Ακούμε το τραγούδι «Ένας ίσον κανένας», ενώ διαβάζουμε τους στίχους από το βιβλίο μας. Έπειτα, σημειώνουμε στις γραμμές τρία πράγματα που μοιραζόμαστε με τον καλύτερο φίλο μας ή την καλύτερη φίλη μας.
   i. .....
   ii. .....
   iii. .....
5. Ακούμε το τραγούδι «Γλυκό τσαμπί σταφύλι», ενώ διαβάζουμε τους στίχους από το βιβλίο μας. Έπειτα, σημειώνουμε τρία πράγματα που μοιραζόμαστε με τον καλύτερο φίλο μας ή την καλύτερη φίλη μας.

Νικηφόρος Βρεττάκος, *Μικρό ποίημα της φιλίας*

Όταν ήμουν μικρό παιδί,
όπως είναι τ' αρνάκια
που παίζουνε στο λιβάδι την άνοιξη
είχα φίλους τις πασχαλίτσες,
είχα φίλους τις λιμπελούλες,
είχα φίλους τα λουλουδάκια.

Μετά που μεγάλωσα,
αγαπούσα το φως και κοιτούσα ψηλά.
Είχα φίλους τα όνειρα.
Τα χρόνια περνούσανε
και τώρα που πια
δεν είμαι όπως τ' αρνάκια
που παίζουνε στο λιβάδι την άνοιξη
και δεν κάνω όνειρα,
έχω φίλους μου τα παιδιά,
το Δημήτρη, το Νικηφόρο,

έχω φίλους μου τα παιδιά,
τα λευκά και τα έγχρωμα,
την Πάλμο, το Λη,

έχω φίλους μου τα νεγράκια
και θυμάμαι τις πασχαλίτσες
και θυμάμαι τις λιμπελούλες
και θυμάμαι τα λουλουδάκια
και θυμάμαι τα όνειρα.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Χωριζόμαστε σε ομάδες και κάθε ομάδα φτιάχνει μια ζωγραφιά με θέμα μία από τις παρακάτω φράσεις. Με την ομάδα μας, συζητάμε προβλήματα που μπορεί να έχουμε στις σχέσεις με τους φίλους, τις φίλες μας. Σημειώνουμε ένα ή δύο που μπορεί να έχουν οι περισσότεροι στην ομάδα, τα σκεφτόμαστε και προτείνουμε λύσεις.

- *Οι καλοί φίλοι είναι τα σπάνια κοσμήματα της ζωής: δύσκολο να τα βρούμε και αδύνατον να τα αντικαταστήσουμε!*
- *Όποιος βρει φίλο πιστό, έχει βρει ακριβό θησαυρό!* (Σοφ. Σειρ. 6, 14)
- *Δεν υπάρχει αντάλλαγμα ενός πιστού φίλου.* (Σοφ. Σειρ. 6, 15)

Μια νέα αρχή

Μες στην βροχή προσπαθεί ένα παιδί
Να ανάψει λευκό μικρό κερί
Άνεμος φυσάει και κανείς δεν βοηθάει
Να φανεί μια φλόγα στο κερί

Περνάει ο καιρός
Όλοι θέλουν λίγο φως
Μα κανείς δεν είναι τολμηρός
Υπάρχει πόνος που δεν γιατρεύει ο χρόνος
την ψυχή σαν δεν ανοίξει ο ουρανός

Όλοι μαζί, μια νέα ελπίδα
Όλοι μαζί μια νέα αρχή, μια ηλιαχτίδα
Το παιδί κρατάει
το κερί και σας ρωτάει
Ποιος θέλει που 'χει την καρδιά ψυχρή
να ζεσταθεί

Μια αστραπή, που την γέννησε η βροχή
Με μια λάμψη ανάβει το λευκό κερί
Τότε όλοι ξεχνάνε τον φόβο και ζητάνε
Απ' το παιδί για να φωτίσει όλη την γη

Όλοι μαζί, μια νέα ελπίδα
Όλοι μαζί μια νέα αρχή, μια ηλιαχτίδα
Είναι αρκετή
Μια παλάμη παιδική
Να αγγίξεις για να δεις
πως είναι όμορφη η ζωή

Τι μικρός είναι ο κόσμος τι μικρός
Είναι εύκολο να γίνει φωτεινός

Είναι αρκετή
Μια παλάμη παιδική
Για να λάμψει πια η φλόγα στο κερί

We are the world, Στίχοι: Τάκης Θεοδωρόπουλος, Μουσική: Lionel Richie

Κρίσεις και προβλήματα

Παροιμίες

- Καλύτερα από μακριά και αγαπημένοι παρά από κοντά και μαλωμένοι.
- Μαζί μιλάμε και χώρια καταλαβαίνουμε.
- Όταν χτυπιούνται δυο σταμνιά, το ένα απ' τα δυο θα σπάσει.
- Όταν τα σκυλιά τρώγονται, ο λύκος τρώει τα πρόβατα
- Δυο γάιδαροι μαλώνανε σε ξένο αχυρώνα.
- Άμα δε θέλει ο ένας, οι δύο δε μαλώνουν.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Διαβάζουμε τις παροιμίες και συζητάμε για να βρούμε το θέμα με το οποίο πραγματικά ασχολούνται. Στη συνέχεια, ζωγραφίζουμε όποια παροιμία μάς έκανε εντύπωση.

Αγάπη, φροντίδα, συγγνώμη

Αν όλα τα παιδιά της γης

Αν όλα τα παιδιά της γης
πιάναν γερά τα χέρια
κορίτσια αγόρια στη σειρά
και στήνανε χορό
ο κύκλος θα γινότανε
πολύ πολύ μεγάλος
κι ολόκληρη τη Γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Αν όλα τα παιδιά της γης
φωνάζαν τους μεγάλους
κι αφήναν τα γραφεία τους
και μπαίναν στο χορό
ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
και δυο φορές τη Γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ.

Θα 'ρχόνταν τότε τα πουλιά
θα 'ρχόνταν τα λουλούδια
θα 'ρχότανε κι η άνοιξη
να μπει μες στο χορό
κι ο κύκλος θα γινότανε
ακόμα πιο μεγάλος
και τρεις φορές τη Γη μας
θ' αγκάλιαζε θαρρώ!

Αν όλα τα παιδιά της γης (1997), Ποίηση: Γιάννης Ρίτσος, Μουσική: Μίμης Πλέσσας

Γκρεμίζοντας τους τοίχους

Μια φορά κι έναν καιρό, ήταν ένας γίγαντας που είχε ένα ωραίο σπίτι με υπέροχο κήπο. Στον κήπο υπήρχαν όλων των ειδών τα δέντρα, γεμάτα με γλυκύτατους καρπούς. Υπήρχαν επίσης πολλά λουλούδια με ευωδιαστά αρώματα και υπέροχα χρώματα. Όταν ο γίγαντας έλειπε, τα παιδιά χαίρονταν πολύ να παίζουν στον κήπο του. Ξαφνικά, ένα απόγευμα γύρισε ο γίγαντας μετά από πολύ καιρό απουσίας. Βλέποντας τα παιδιά μέσα στον αγαπημένο του κήπο, θύμωσε πάρα πολύ. Άρχισε να κουνάει τα χέρια του δυνατά και να φωνάζει: «Φύγετε γρήγορα από 'δω! Ο κήπος είναι δικός μου! Μόνο δικός μου!». Τα παιδιά τρόμαξαν πολύ και το έβαλαν στα πόδια. Ο γίγαντας, αφού έχτισε έναν τεράστιο τοίχο γύρω από τον κήπο του, κρέμασε και μια επιγραφή στην πόρτα που έλεγε: «Οι παραβάτες θα διώκονται». Έτσι τα παιδιά δεν μπορούσαν να παίξουν πια εκεί...

Ο καιρός περνούσε και ήρθε ο χειμώνας κι έστρωσε παντού το λευκό του πέπλο. Η μόνη παρέα του γίγαντα ήταν ο βοριάς και το χαλάζι. Κι ο καιρός περνούσε και ήρθε η

άνοιξη, και όλα τα δέντρα άνθισαν και μοσχοβολούσαν, μα στον κήπο του γίγαντα κανένα δέντρο δεν έβγαζε λουλούδια, κανένα πουλάκι δεν έχτιζε εκεί τη φωλιά του· μόνο χιόνι και παγωνιά... Πέρασε η άνοιξη, ήρθε το καλοκαίρι. Όμως ο γίγαντας που κοιτούσε συνέχεια από το παράθυρό του, έβλεπε τον κήπο του ξερό και παγωμένο. Το ίδιο ένιωθε και την καρδιά του. Μόνη του συντροφιά είχε τη λύπη και τη μοναξιά. Ήταν έτσι για πολύ καιρό. Κλεισμένος στο ψηλό του σπίτι, δεν περίμενε πια τίποτα, όταν ξαφνικά ένα πρωί άκουσε ένα πουλί να κελαηδάει. Έτρεξε έκπληκτος στο παράθυρο να δει από πού ερχόταν αυτό το γλυκό κελάηδημα και τι να δει; Από ένα μικρό άνοιγμα στον τοίχο τα παιδιά είχαν τρυπώσει μέσα και κάθονταν στα κλωνιά των δέντρων. Σε κάθε δέντρο που αντίκριζε υπήρχε και ένα μικρό παιδί. Και τα δέντρα χαίρονταν τόσο πολύ που είχαν μαζί τους πάλι τα παιδιά, ώστε σκεπάστηκαν με άνθη και αργοσάλευαν τα κλαδιά πάνω απ' τα κεφάλια τους. Τα πουλιά πετούσαν εδώ κι εκεί και τιτίβιζαν ενθουσιασμένα, και τα λουλούδια πρόβαλλαν απ' το χορτάρι κοιτάζοντας χαμογελαστά. Τότε ο γίγαντας, γεμάτος χαρά, έτρεξε στον κήπο φωνάζοντας: «Μα τι εγωιστής που ήμουν... Ο κήπος ανήκει και στα παιδιά! Χωρίς αυτά δεν υπάρχει ζωή, δεν υπάρχουν λουλούδια, δεν υπάρχει χαρά». Λέγοντας αυτά, άνοιξε διάπλατα τα χέρια του και αγκάλιασε τα παιδιά. Εκείνη την ημέρα ο γίγαντας γκρέμισε τον τοίχο και από τότε έπαιζε μαζί με τα παιδιά τα πιο όμορφα παιχνίδια του κόσμου!

Όσκαρ Ουάιλντ, *Ο εγωιστής γίγαντας*

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Ακούμε και, αν το ξέρουμε, τραγουδάμε κι εμείς το τραγούδι «Αν όλα τα παιδιά της γης». Στη συνέχεια η δασκάλα/ο δάσκαλός μας θα μας διαβάσει το απόσπασμα από τον «Εγωιστή γίγαντα». Χωρίζουμε ένα χαρτί στα δύο και ζωγραφίζουμε ή φτιάχνουμε ένα κολλάζ με εικόνες για το τραγούδι και την ιστορία που ακούσαμε.

ΙΙ. Ιστορίες από την Παλαιά Διαθήκη

Δύο διαφορετικά αδέρφια: Η ιστορία του Ησαύ και του Ιακώβ

Ο Ισαάκ και η Ρεβέκκα απέκτησαν δύο δίδυμα αγοράκια. Το πρωτότοκο το ονόμασαν Ησαύ και τον δεύτερο Ιακώβ. Ο Ησαύ ήταν κοκκινωπός και τριχωτός και μεγαλώνοντας έγινε ένα δυνατό και τολμηρό αγόρι που αγαπούσε το κυνήγι. Ο Ιακώβ ήταν φρόνιμος, γλυκομίλητος και προτιμούσε να μένει στο σπίτι βοηθώντας τη μητέρα του στις καθημερινές δουλειές. Ο Ισαάκ αγαπούσε περισσότερο τον Ησαύ, επειδή του έφερνε κι έτρωγε ζώα και πουλιά που σκότωνε στο κυνήγι. Η Ρεβέκκα αγαπούσε περισσότερο τον Ιακώβ, αφού ήταν κοντά της στο σπίτι.

Μια μέρα, ενώ ο Ιακώβ μαγείρευε φακές, ο Ησαύ γύρισε κουρασμένος και πεινασμένος από το κυνήγι. «Πεθαίνω της πείνας, γρήγορα δώσε μου λίγες φακές», είπε στον αδερφό του. Τότε βρήκε την ευκαιρία ο Ιακώβ και του είπε: «Θα σου δώσω να φας, αν μου δώσεις για αντάλλαγμα τα πρωτοτόκιά σου». Τα πρωτοτόκια ήταν συνήθεια της εποχής εκείνης, σύμφωνα με την οποία αυτός που θα γεννιόταν πρώτος σε μια οικογένεια –ο πρωτότοκος– έπαιρνε την πρώτη ευλογία του πατέρα του, γινόταν ο αρχηγός της οικογένειας, όταν πια θα ήταν γέρος ο πατέρας, και έπαιρνε διπλό μερίδιο από την πατρική κληρονομιά. «Εγώ πεινάω. Σε τι να με ωφελήσουν τα πρωτοτόκια; Σ' τα χαρίζω λοιπόν», είπε ο Ησαύ. Έτσι, έδωσε τον λόγο του στον Ιακώβ και αντάλλαξε τα πρωτοτόκιά του με ένα γεμάτο πιάτο φακές.

Γεν 25, 24-34

Όταν ο Ισαάκ γέρασε πολύ δεν έβλεπε πια. Καθώς αισθανόταν ότι πλησίαζε το τέλος του, ήθελε να ευλογήσει τον Ησαύ. Δεν ήξερε βέβαια πως είχε πουλήσει τα πρωτοτόκια. Του ζήτησε, λοιπόν, να πάει για κυνήγι και να του μαγειρέψει να φάει από τα ζώα που θα έφερνε. Η Ρεβέκκα, όμως, ήθελε να πάρει ο Ιακώβ την πατρική ευχή. Έτσι, σχεδίασε να ξεγελάσει τον Ισαάκ. Μαγείρεψε δύο κατσικάκια και συμβούλεψε τον Ιακώβ να τυλίξει τα χέρια του και τον λαιμό του με τα δέρματα των δύο κατσικιών και να προσποιηθεί πως ήταν ο τριχωτός Ησαύ.

Ο Ιακώβ άκουσε τη μητέρα του και πήγε το φαγητό στον πατέρα του προσποιούμενος ότι είναι ο Ησαύ. Ο Ισαάκ παραξενεύ-

τηκε ακούγοντας αλλαγμένη τη φωνή του Ησαύ. Μια, λοιπόν, και δεν έβλεπε, ψηλάφισε τα χέρια του Ιακώβ και πίστεψε πως ήταν ο Ησαύ. Αφού έφαγε το νόστιμο φαγητό, έδωσε την ευλογία του στον γιο που ήταν μπροστά του. Έτσι, αντί για τον Ησαύ, ευλογήθηκε ο Ιακώβ. Όταν ο Ησαύ γύρισε από το κυνήγι, ήταν πια αργά! Ο Ησαύ μετάνιωσε που πούλησε τα πρωτοτόκια, μίσησε τον αδερφό του και ήθελε να τον εκδικηθεί. Έλεγε μάλιστα πως θα τον σκότωνε, μόλις πέθαινε ο πατέρας τους. Η Ρεβέκκα, όταν έμαθε τα σχέδιά του Ησαύ, έστειλε τον Ιακώβ στον αδερφό της που ζούσε σε χώρα μακρινή. Έτσι, ο Ιακώβ εξορίστηκε και η λύπη του ήταν μεγάλη.

Γεν 27, 1-42

Συμφιλίωση Ιακώβ και Ησαύ

Μετά από πολλά χρόνια και αφού ο Ιακώβ είχε πια μεγάλη οικογένεια, έστειλε μήνυμα στον αδελφό του τον Ησαύ και του έλεγε πως ετοιμάζεται να γυρίσει και πως ήρθε καιρός να φιλιώσουν πια. Γρήγορα πήρε την είδηση ότι ο Ησαύ έρχεται να τον συναντήσει με τετρακόσιους άντρες. Ο Ιακώβ φοβήθηκε ότι ερχόταν για να του επιτεθεί και προσευχήθηκε στον Θεό.

Όταν είδε από μακριά τον Ησαύ να έρχεται με τους άντρες του, έτρεξε και προσκύνησε στη γη εφτά φορές πριν τον πλησιάσει. Τότε ο Ησαύ, που του είχε περάσει ο θυμός μετά από τόσα χρόνια, έτρεξε να συναντήσει τον Ιακώβ και τον αγκάλιασε. Έπεσε στον λαιμό του και τον φιλούσε και έκλαιγαν μαζί. Ο Ιακώβ τόσο πολύ ευχαριστήθηκε για την υποδοχή που του έκανε ο αδελφός του, ώστε του είπε: «Όταν είδα το πρόσωπό σου, ήταν σαν να είδα το πρόσωπο του Θεού». Ο Ιακώβ πρόσφερε στον αδερφό του πολλά δώρα, τα οποία στην αρχή ο Ησαύ δεν ήθελε να τα πάρει, αλλά μπροστά στην επιμονή του τελικά δέχτηκε. Μαζί και αγαπημένοι πήραν τον δρόμο της επιστροφής.

Γεν 33, 1-12

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Αφού διαβάσουμε την ιστορία του Ησαύ και του Ιακώβ, βρίσκουμε λέξεις-κλειδιά που κυριαρχούν και επαναλαμβάνονται στις διηγήσεις.
Ο δάσκαλος/η δασκάλα μας τις γράφει στον πίνακα σε συννεφάκια, όπως εμείς τις λέμε. Τις παρατηρούμε για λίγο, σκεφτόμαστε και συζητάμε στην τάξη:

- Ποιες από τις λέξεις-κλειδιά μπορούμε να αναγνωρίσουμε στις σχέσεις μας;
- Ποιες είναι οι συνέπειές τους τόσο στα πρόσωπα των αφηγήσεων όσο και σε μας;

Η ιστορία του Ιωσήφ

Ο Ιακώβ απέκτησε δώδεκα γιους. Ήταν ένας καλός πατέρας, που αγαπούσε όλα του τα παιδιά. Είχε όμως ιδιαίτερη αδυναμία στον μικρότερο γιο του τον Ιωσήφ. Αυτή η αδυναμία του Ιακώβ έκανε τα αδέλφια του Ιωσήφ να ζηλέψουνε. Και πιο πολύ ζήλεψαν, όταν μια μέρα ο Ιακώβ χάρισε στον Ιωσήφ ένα πολύχρωμο χιτώνα. Η ζήλια τους έγινε μίσος, όταν κάποτε ο Ιωσήφ τούς διηγήθηκε δύο όνειρά του: «Είδα πως βρισκόμασταν», τους είπε, «στα χωράφια, θερίζαμε και δέναμε όλοι δεμάτια. Ξαφνικά το δικό μου δεμάτι έμεινε όρθιο και τα δεμάτια τα δικά σας έπεσαν και το προσκύνησαν». Έπειτα «είδα πως ο ήλιος, το φεγγάρι και έντεκα αστέρια με προσκυνούσαν». Μετά από αυτά, οι αδερφοί του Ιωσήφ έγιναν έξω φρενών και πήραν την απόφαση να του αφαιρέσουν τη ζωή.

Δεν άργησαν να βρουν την κατάλληλη ευκαιρία. Μια μέρα που ο Ιακώβ έστειλε τον Ιωσήφ στο λιβάδι όπου τα αδέρφια του έβοσκαν τα κοπάδια τους, σκέφτηκαν να τον σκοτώσουν και να πουν στον πατέρα τους πως τον έφαγαν τα άγρια θηρία. Τότε, ο μεγαλύτερος αδερφός, ο Ρουβήν, τους πρότεινε να μην τον σκοτώσουν, αλλά να τον ρίξουν σε ένα λάκκο. Έτσι και έκαναν. Ο Ρουβήν βέβαια σχεδίαζε να πάει αργότερα και να σώσει τον Ιωσήφ. Ξαφνικά είδαν να περνάει από εκεί ένα καραβάνι με εμπόρους. Πήγαιναν στην Αίγυπτο και οι καμήλες τους ήταν φορτωμένες. Τα αδέρφια αποφάσισαν να πουλήσουν τον Ιωσήφ στους εμπόρους για είκοσι χρυσά νομίσματα. Έπειτα έσφαξαν ένα κατσίκι, λέρωσαν με το αίμα του τον χιτώνα του Ιωσήφ και τον έδειξαν στον πατέρα τους. Ο Ιακώβ, πιστεύοντας πως κάποιο άγριο θηρίο κατασπάραξε τον γιο του, άρχισε να θρηνεί και ήταν απαρηγόρητος.

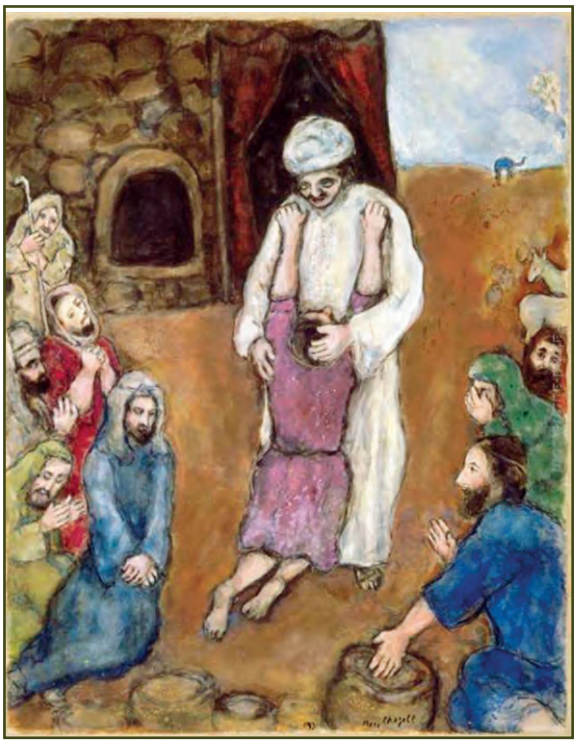

Γεν 37, 1-35

Οι έμποροι έφεραν τον Ιωσήφ στην Αίγυπτο και εκεί τον πούλησαν σε έναν άρχοντα, τον Πετεφρή. Η εξυπνάδα και οι ικανότητες του Ιωσήφ γρήγορα αναγνωρίστηκαν από τον Πετεφρή. Έτσι γρήγορα του εμπιστεύτηκε όλα του τα υπάρχοντα και τις υποθέσεις του. Μετά από πολλές περιπέτειες του Ιωσήφ, ο ίδιος ο βασιλιάς της Αιγύπτου, ο Φαραώ, αναγνώρισε την αξία του και του έδωσε μεγάλη εξουσία πάνω σε όλη τη χώρα.

Όταν έπεσε πείνα σε όλη την περιοχή, τα αδέρφια του Ιωσήφ ήρθαν στην Αίγυπτο να αγοράσουν σιτάρι. Συναντήθηκαν με τον Ιωσήφ, αλλά δεν τον γνώρισαν. Αυτός τους γνώρισε και έκλαψε κρυφά. Μετά από κάποια τεχνάσματα που τους έκαναν να αναλογι-

στούν το κακό που είχαν κάνει πριν από χρόνια στον αδερφό τους, ο Ιωσήφ αποκαλύφθηκε κλαίγοντας, τους διηγήθηκε όλα όσα είχε περάσει στην Αίγυπτο και τους συγχώρεσε. Μάλιστα δώρισε στον καθένα μια γιορτινή φορεσιά. Τους έδωσε αμάξια φορτωμένα με τρόφιμα και δώρα για τον πατέρα του.

Όταν τα αδέρφια επέστρεψαν στον Ιακώβ, τον πατέρα τους, του είπαν ότι ο Ιωσήφ ζει και του διηγήθηκαν όλα όσα είχαν συμβεί. Ο Ιακώβ χάρηκε πολύ και είπε: «Μου φτάνει που ζει ακόμα ο Ιωσήφ, το παιδί μου. Θα πάω στην Αίγυπτο να τον δω πριν πεθάνω». Ο Ιακώβ και όλη η οικογένειά του ξεκίνησαν για την Αίγυπτο όπου ο Φαραώ τούς επέτρεψε να κατοικήσουν.

Γεν 37-47 (διασκευή)

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Παρουσιάζουμε με δικά μας λόγια ή με θεατρικό τη σκηνή: «Ο Ιακώβ συναντά και πάλι τον Ιωσήφ».

Δαβίδ και Σαούλ

Μέσα στα μεγάλα παλάτια του βασιλιά Σαούλ ήταν απλωμένη σιωπή. Κανείς δε γελούσε και δε μιλούσε, γιατί φοβούνταν τον βασιλιά. Σκέψεις άσχημες και στενοχώρια τον τυραννούσαν και είχε χάσει τον ύπνο του. Τότε οι υπηρέτες του σκέφτηκαν να βρουν έναν άνθρωπο που να μπορεί να τραγουδάει με την άρπα του και να κάνει τον βασιλιά να ηρεμεί. Αυτός που βρήκαν ήταν ο Δαβίδ, ο μικρότερος γιος του Ιεσσαί, ένα όμορφο και ευγενικό τσοπανόπουλο που ζούσε στη Βηθλεέμ.

Ο Σαούλ συμπάθησε αμέσως τον Δαβίδ και αποφάσισε να τον κρατήσει στο παλάτι. Ο Δαβίδ, κάθε φορά που ο Σαούλ ήταν θλιμμένος, έπαιρνε την άρπα του και τραγουδούσε. Τα τραγούδια του ήταν απλά και τρυφερά. Μιλούσαν για τον Θεό και για τις ομορφιές της φύσης κι ο Σαούλ γαλήνευε. Έτσι ο βασιλιάς τον αγάπησε, ενώ ο γιος του Ιωνάθαν τον είχε σαν να 'ταν αδερφός του.

Βασ Α΄ 16, 14-23

Πέρασε καιρός πολύς. Ο Δαβίδ έγινε αγαπητός σε όλους. Κοντά στα τόσα του χαρίσματα, στη φρονιμάδα, στην ομορφιά και στο τραγούδι, είχε και γενναία καρδιά. Μια μέρα, ένας λαός γειτονικός, οι Φιλισταίοι, ήρθαν εναντίον των Ιουδαίων κι ανάμεσά τους βγήκε ένας γίγαντας που λεγόταν Γολιάθ. Αυτός κορόιδευε και καλούσε όποιον Ιουδαίο είχε θάρρος να μονομαχήσει μαζί του. Μάλιστα φώναζε και έλεγε πως όποιος από τους δυο νικούσε, εκείνου κι ο στρατός να λογαριαζόταν νικητής. Κανένας όμως δεν τολμούσε να τα βάλει μαζί του, αφού ήταν ο φόβος και ο τρόμος των Ιουδαίων.

Τότε ήρθε στο στρατόπεδο των Ιουδαίων ο Δαβίδ, να φέρει τροφές στ' αδέλφια του που πολεμούσαν. Είδε κι άκουσε κι αυτός τον φοβερό Γολιάθ και πήγε στον βασιλιά Σαούλ για να του δώσει την άδεια να βγει αυτός να μονομαχήσει με τον Γολιάθ. Με τα πολλά παρακάλια κατάφερε να πάρει την άδεια από τον βασιλιά και μόνο με τη σφεντόνα του, το θάρρος του και την πίστη του στον Θεό βγήκε μπροστά. Ο Γολιάθ, όταν τον είδε, γέλασε και είπε: «Για σκύλο με πέρασες και βγήκες μπροστά μου με τη σφεντόνα;». Ο Δαβίδ χωρίς να φοβηθεί προχώρησε λίγο, έριξε με τη σφεντόνα του μια πέτρα που ξάπλωσε κάτω τον Γολιάθ κι έτσι κατάφερε να τον κατατροπώσει. Οι Ιουδαίοι ξεχύθηκαν τότε εναντίον των φοβισμένων Φιλισταίων και τους νίκησαν. Ο βασιλιάς Σαούλ, που είδε την ανδρεία του, έκανε τον Δαβίδ αρχηγό του στρατού. Από τότε ο Δαβίδ έγινε για όλη τη χώρα το σύμβολο της λεβεντιάς και της ομορφιάς. Οι κοπέλες στα πανηγύρια τραγουδούσαν:

Ο Σαούλ νίκησε χιλιάδες,
Μα ο Δαβίδ νίκησε μυριάδες!

Σιγά σιγά όμως ο Σαούλ με αυτά που άκουγε, άρχισε να ζηλεύει, να ανησυχεί και να φοβάται ότι ο Δαβίδ θα του πάρει τον θρόνο. Μέρα με τη μέρα η ανησυχία του μεγάλωνε, ώσπου στο τέλος έγινε μίσος. Ο Δαβίδ, χωρίς να υποπτεύεται τίποτα, εξακολουθούσε να προσφέρει τις υπηρεσίες του στον βασιλιά. Ένα πρωί, την ώρα που έπαιζε την άρπα του και τραγουδούσε, ο Σαούλ έριξε κατά πάνω του το δόρυ του και κόντεψε να τον σκοτώσει.

Βασ Α΄ 17 και 18, 6-16

Δαβίδ και Ιωνάθαν

Ο γιος του Σαούλ Ιωνάθαν συμπάθησε πολύ τον Δαβίδ απ' την αρχή της γνωριμίας τους. Έγιναν αχώριστοι φίλοι και ο Ιωνάθαν αγαπούσε τον Δαβίδ σαν τον εαυτό του. Έβγαλε μάλιστα τον μανδύα που φορούσε και του τον έδωσε. Επίσης του έδωσε την πανοπλία του, το ξίφος του, το τόξο και τη ζώνη του. Όταν κατάλαβε ότι ο πατέρας του, ο Σαούλ, σκόπευε να σκοτώσει τον φίλο του, τον προειδοποίησε να κρυφτεί. Ο Δαβίδ ευχαρίστησε τον Ιωνάθαν, έφυγε και άρχισε να περιπλανιέται μέσα σε λαγκαδιές και σε βουνά. Ο Σαούλ έφριξε όταν έμαθε πως ο Δαβίδ τού ξέφυγε. Μετά από καιρό, όταν εχθροί επιτέθηκαν στους Ιουδαίους, ο Σαούλ και ο Ιωνάθαν σκοτώθηκαν σε μια μάχη στο βουνό Γελβουέ. Ο Δαβίδ, μόλις πληροφορήθηκε τον θάνατο του βασιλιά και του αγαπημένου του φίλου Ιωνάθαν, θρήνησε με πόνο αληθινό.

Αλίμονο, η δόξα σου, Ισραήλ,
κονταροχτυπημένη πέθανε πάνω στους λόφους σου!
Εσείς βουνά πανέμορφα της Γελβουέ,
βροχή και χιόνι ας μην πέσει ποτέ να σας χαϊδέψει,
βουνά της Γελβουέ, τόποι των σκοτωμένων.
Ο Σαούλ και ο Ιωνάθαν, οι αγαπημένοι, ενωμένοι στη ζωή και στον θάνατο.
Πιο γρήγοροι απ' τους αετούς και πιο γενναίοι απ' τα λιοντάρια...
Πώς εβασίλεψεν η ομορφιά του Ιωνάθαν! Λυπούμαι και θρηνώ για σένα,
Ιωνάθαν αδελφέ μου, που 'σουν για μένα ο πιο ακριβός μου φίλος.

Βασ Α΄ 18, 1-4 και Βασ Β΄ 1, 17-27

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θυμόμαστε και περιγράφουμε στην τάξη μία έντονη διαφωνία που είχαμε μεταξύ μας και συζητούμε πώς νιώσαμε και πώς αντιδράσαμε. Μοιάζει η ιστορία μας με κάποια από τις ιστορίες της Βίβλου που διαβάσαμε; Σε ποια σημεία;

III. Ιστορίες από την Καινή Διαθήκη

Ο καλός ποιμένας

Ανάμεσα στα πλήθη που ακολουθούσαν τον Ιησού για να τον ακούσουν να μιλάει ήταν και οι αυστηροί Φαρισαίοι. Αυτοί σαν φανατικοί υποστηρικτές του Μωσαϊκού Νόμου που ήταν, δεν έβλεπαν με καλό μάτι ότι γύρω από τον Ιησού μαζεύονταν τελώνες και άλλοι άνθρωποι που δεν τηρούσαν τον Νόμο. Έλεγαν μεταξύ τους και κατηγορούσαν τον Ιησού: «Αυτός ο άνθρωπος κάθεται και τρώει με αμαρτωλούς». Τότε ο Ιησούς για να δείξει ότι ήρθε για όλους τους ανθρώπους και κυρίως για τους αμαρτωλούς είπε αυτή τη μικρή ιστορία.

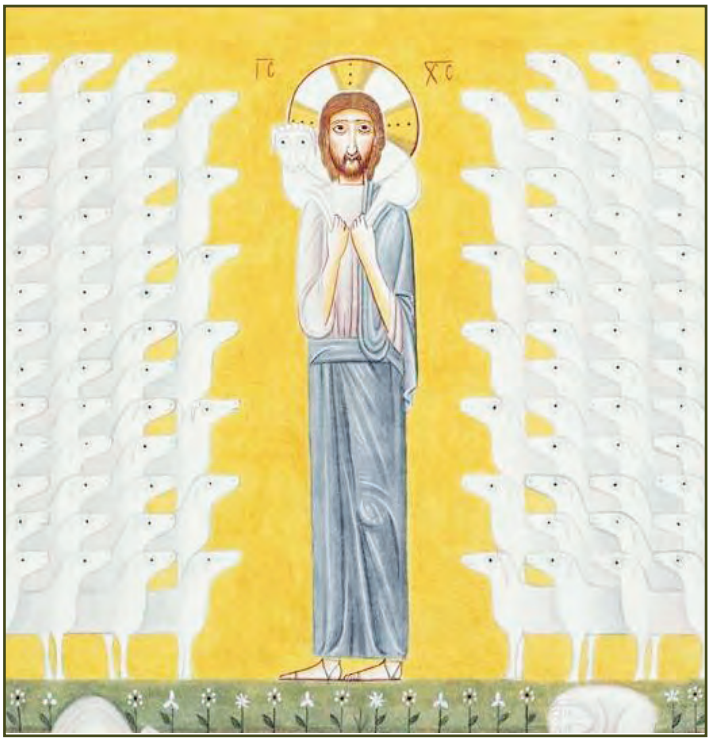

Μια φορά ήταν ένας καλός βοσκός, που είχε εκατό πρόβατα. Μόλις κατάλαβε πως είχε χάσει ένα, άφησε τα ενενήντα εννέα και πήγε στο βουνό για να ψάξει το χαμένο πρόβατο. Όταν το βρήκε, το έβαλε χαρούμενος στους ώμους του και γύρισε σπίτι γεμάτος χαρά. Χάρηκε πιο πολύ γι' αυτό που είχε ξεφύγει από το κοπάδι και το βρήκε παρά για τα υπόλοιπα που είχε αφήσει για να ψάξει. Γι' αυτό προσκάλεσε τους φίλους του και τους γείτονες και τους είπε: «Χαρείτε μαζί μου, γιατί βρήκα το χαμένο μου πρόβατο».

Λκ 15, 1-6

Ένας πατέρας γεμάτος αγάπη: η παραβολή του Ασώτου ή του σπλαχνικού πατέρα

Ένας πατέρας είχε δύο γιους που τους καμάρωνε, είχε κάμπους και περιβόλια πλούσια και κοπάδια πολλά. Ολόκληρη συντροφιά δούλων υπηρετούσανε τις ανάγκες του σπιτιού. Τα είχαν όλα, δεν έλειπε τίποτα. Ώσπου μια μέρα, ξαφνικά, το ένα από τα παιδιά, το μικρότερο, παρουσιάστηκε στον πατέρα. «Θέλω να μου δώσεις το μερίδιο της περιουσίας που μου αναλογεί», του είπε. Ξαφνιασμένος ο πατέρας προσπαθεί να τον μεταπείσει: «Τι σου λείπει, παιδί μου; Τι είναι εκείνο που δε σου το προσφέρω;». Η επιμονή του γιου ήταν απελπιστική. Είχε πάρει την απόφασή του. Το πατρικό του σπίτι έμοιαζε με φυλακή. Είχε γνωρίσει συντροφιές ελεύθερες. Με αυτές θα έφευγε μακριά, εκεί που δε θα μπορούσε να τον φτάσει η έγνοια κι ο έλεγχος του πατέρα του. Οι φίλοι του μιλούσαν αδιάκοπα για τα εξαίσια πράγματα των μακρινών τόπων. Αδύνατο στάθηκε να τον πείσει ο πατέρας. Με πόνο βαθύ αναγκάστηκε να του δώσει το μερίδιό του. Εκείνος ξεπούλησε ό,τι του ανήκε, πήρε τα χρήματα και έφυγε βιαστικά χωρίς να αποχαιρετήσει κανέναν.

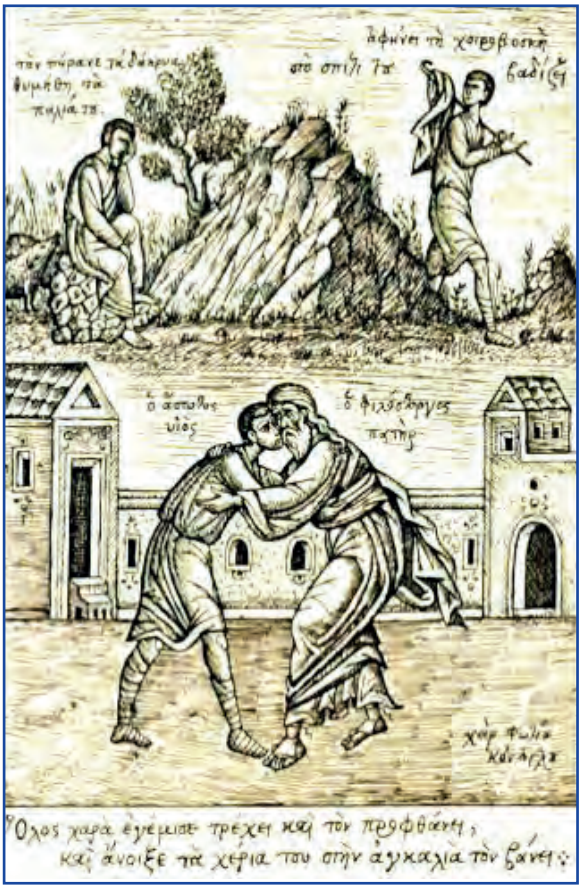

Στις πολιτείες που πήγε, έζησε σπάταλα και παρασύρθηκε μακριά από κάθε τιμιότητα και αρετή. Ένα πρωί, όταν συνήλθε απ' το μεθύσι του, ανακάλυψε πως είχε ξοδέψει όλη του την περιουσία και ήταν πια σαν ένα έρημο σκυλί στον δρόμο. Κανείς πια δεν τον εμπιστευόταν και δεν τον ήθελε για φίλο. Ο καιρός περνούσε και ξέπεφτε όλο και περισσότερο. Έφτασε στο σημείο να βόσκει γουρούνια για να τρώει κι αυτός λίγη από την τροφή τους. Τότε ήρθε στον νου του ο πατέρας του και το πατρικό του

σπίτι που εγκατέλειψε. «Ω να μπορούσα να γυρίσω πίσω», συλλογιζόταν. «Να πέσω στα πόδια του πατέρα μου και να του ζητήσω να με συγχωρήσει. Να μη με δεχτεί σαν παιδί του, μα σαν τον πιο τελευταίο υπηρέτη του, αφού δεν είμαι άξιος να λέγομαι γιος του».

Σα να είχε φτερά στα πόδια έτρεξε πίσω στο σπίτι του. Από μακριά είδε τον πατέρα του που στεκόταν σε ένα ύψωμα κοιτάζοντας τον δρόμο και προσμένοντας το χαμένο του παιδί. Έτρεξε κοντά του, έπεσε στα πόδια του και είπε: «Πατέρα μου, αμάρτησα σε σένα και στον ουρανό. Μα μετανιώνω. Πάρε με για δούλο σου, πατέρα». Ο πατέρας τον έσφιξε στην αγκαλιά του, «παιδί μου» του φώναζε και τον φιλούσε κλαίγοντας. Ύστερα φώναξε στους υπηρέτες του: «βγάλτε του τα κουρελιασμένα ρούχα, λούστε τον και φορέστε του καθαρά ολόασπρα ρούχα, δώστε του το δαχτυλίδι μου να φορέσει στο χέρι του και σανδάλια στα πόδια του. Κι ύστερα σφάξτε το καλύτερο μοσχάρι να χαρούμε και να γιορτάσουμε. Γιατί το παιδί μου αυτό ήταν νεκρό και αναστήθηκε, ήταν χαμένο και βρέθηκε». Κι έγινε χαρά μεγάλη στο σπίτι εκείνο κι η ευτυχία άπλωσε ξανά τα φτερά της και το σκέπασε.

Σε λίγο άρχισε λαμπρό πανηγύρι. Έλειπε μόνο ο μεγαλύτερος αδελφός. Βρισκόταν στα χωράφια. Σαν γύρισε το βράδυ, είδε το γλέντι και απόρησε. «Ήρθε ο αδελφός σου και ο πατέρας σου από την χαρά του έσφαξε το μοσχάρι το σιτευτό», του είπε ένας υπηρέτης. Θύμωσε ο μεγαλύτερος αδελφός και δεν ήθελε να μπει στο σπίτι. Ο πατέρας μόλις το πληροφορήθηκε, πήγε κοντά του. «Παιδί μου», του λέει, «έλα μέσα. Ήρθε ο αδελφός σου».

«Ποιος αδελφός μου; Αυτός που 'φαγε τα λεφτά σου με τις αμαρτωλές διασκεδά-

σεις; Και τώρα εσύ, έσφαξες γι' αυτόν το καλύτερο μοσχάρι; Εμένα τόσα χρόνια που σου δουλεύω ούτε ένα κατσικάκι δεν μου έδωσες για να διασκεδάσω με τους φίλους μου». Κι ο σπλαχνικός πατέρας τού είπε: «Παιδί μου, σκέψου καλύτερα. Εσύ κοντά μου δεν ήσουν τόσα χρόνια; Τα δικά μου δεν είναι και δικά σου; Έλα, λοιπόν, και συ μαζί με μας να χαρείς, που ο αδελφός σου ήταν σαν πεθαμένος και αναστήθηκε, ήταν χαμένος και βρέθηκε».

Λκ 15, 11-24

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρατηρούμε προσεκτικά τους πίνακες που απεικονίζουν την επιστροφή του ασώτου γιου. Σκεφτόμαστε και συζητάμε για τον καθένα από αυτούς:
   - Τι βλέπω;
   - Τι σκέφτομαι γι' αυτό που βλέπω;
   - Τι με κάνει να αναρωτιέμαι; Τι άλλο θα ήθελα να ξέρω;
2. Αν ο άσωτος γιος φεύγοντας άφηνε ένα σημείωμα στο σπίτι του, τι λες να έγραφε; Μαζεύουμε τα σημειώματα, τα διαβάζουμε και συζητάμε το περιεχόμενό τους ή τη σημασία τους.

Χριστιανικές γιορτές: μέρες γεμάτες χαρά και νόημα

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Στις γιορτές ερχόμαστε κοντά ο ένας με τον άλλο, μοιραζόμαστε εμπειρίες και συναισθήματα χαράς. Στις γιορτές της Εκκλησίας μαθαίνουμε να ζούμε με τους άλλους τη χαρά και την αλληλεγγύη και ταυτόχρονα γνωρίζουμε το βαθύτερο νόημα και τη σημασία τους. Γνωρίζοντας τις γιορτές και τα έθιμα του τόπου μας, μαθαίνουμε καλύτερα τον πολιτισμό μας.

Ι. Χαιρόμαστε γιορτάζοντας

Ζωή χωρίς γιορτή είναι μακρύς δρόμος χωρίς πανδοχείο

- Τη φράση αυτή την είπε ο αρχαίος έλληνας φιλόσοφος Δημόκριτος.
- Μου αρέσουν οι γιορτές. Πάντα μου άρεσαν, από παιδί.
- Χριστούγεννα χιονισμένα, παιδικής αθωότητας ή απλώς παγωμένα, αλλά γυρίζοντας από την εκκλησία στο σπίτι, το τζάκι να καίει «παπόρι».
- Πρωτοχρονιά μέσα στο δυνατό ψύχος, με τον Παντοκράτορα στον τρούλο της εκκλησίας, πουντιασμένο και ολομόναχο εκεί πάνω, να ζεσταίνεται από τις ανάσες μας, τις φλόγες των κεριών και το πολυκάντηλο.
- Μεγάλη Εβδομάδα, λιβάνια και αγριολούλουδα στα χέρια των μαυροφορεμένων γυναικών. Πρόβες για τον επιτάφιο με φάλτσες πλην κατανυκτικότατες φωνές.
- Δεκαπενταύγουστος, με ούζο και χλωρό τυρί μετά τη λειτουργία, πριν τα κλαρίνα και το τριήμερο πανηγύρι κάτω από τα θεόρατα πλατάνια.
- Μαθητής, θυμάμαι, περίμενα πώς και πώς τις γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς. Λίγες μέρες πριν από τις διακοπές, χαμένος μέσα στο κρύο σπίτι που με φιλοξενούσε, ξάπλωνα το βράδυ έχοντας τον νου μου εκεί, στο χωριό. Ήταν η πρώτη μου νοσταλγία για τον τόπο, τους ανθρώπους, τα φυτά και τα ζώα, ιδιαίτερα τα πουλιά.
- Μου αρέσουν οι γιορτές. Ακόμη και τώρα που μεγάλωσα, μόλις δω τις πρώτες χριστουγεννιάτικες βιτρίνες και τα χιλιάδες φωτάκια στους δρόμους, μια γλυκιά ανυπομονησία με κυριεύει και βρίσκω αφορμές να μπαινοβγαίνω σε φούρνους και ζαχαροπλαστεία, να μυρίζω και να θαυμάζω τους λόφους με τα μελομακάρονα, τους κουραμπιέδες, τις δίπλες και τα σκαλτσούνια και τα λογής αρτοσκευάσματα.

- Μου αρέσουν επίσης πολύ και τα λιγότερο εντυπωσιακά πολύχρωμα φωτάκια με τα οποία στολίζουν τα μπαλκόνια και τις βεράντες τους οι Αθηναίοι (που μπορεί να είναι Αλβανοί, Πολωνοί ή Ρουμάνοι, όπως πριν από χρόνια είχαμε Ηπειρώτες, Ρουμελιώτες και Νησιώτες Αθηναίους), καθώς αναβοσβήνουν, μαζί με τα φώτα των χριστουγεννιάτικων δέντρων και χτυπούν στον παλμό μιας μεγάλης γιορτής, λίγο πριν αυτή εκραγεί με όλα τα φώτα, τα χρώματα και τους πίδακες της χαράς και του γέλιου.

Μιχάλης Γκανάς, ποιητής

Οι γιορτές του Αποστόλη

Ο Απόστολος μπήκε πρωί πρωί στην εκκλησία. Πρωτοχρονιά. Βέβαια, μόλις ξύπνησε, βρήκε δίπλα στο μαξιλάρι του τα δώρα του Άη Βασίλη. Και το μεσημέρι θα έχει γιορτινό τραπέζι με τη βασιλόπιτα στη μέση. Κάνοντας αυτές τις σκέψεις, ετοιμαζόταν κιόλας για την εκκλησία. Η μητέρα τού έδωσε και το πρόσφορο, να δώσει στον παπα-Λευτέρη, αφού θα πήγαινε πρώτος εκείνος στη λειτουργία.

Ο δεκάχρονος Απόστολος αγαπάει πολύ ν' ακούει τους ψάλτες. Είναι ένα αδύνατο παιδί, αρκετά ψηλό για την ηλικία του. Εκτός από το ιερό, όπου βοηθάει, πάει και στο ψαλτήρι. Σιγά-σιγά έμαθε αρκετά από τον συμπαθητικό ψάλτη της Οσίας Ξένης. Ας μην πολυκαταλαβαίνει τα λόγια των τροπαρίων· του αρέσει το μέλος τους, καθώς λέει ο ψάλτης, που του μαθαίνει τα βυζαντινά σημαδόφωνα. Τώρα τον ακολουθεί με προσοχή καθώς ψάλλει το:

Συγκαταβαίνων ο Σωτήρ τω γένει των ανθρώπων, κατεδέξατο σπαργάνων περιβολήν ο οκταήμερος κατά την Μητέρα, ο άναρχος κατά τον Πατέρα...

Κινώντας ο Σωτήρας Χριστός να 'ρθει κοντά στο γένος των ανθρώπων, καταδέχθηκε να βάλει σπάργανα μωρού, Αυτός που ήταν οκτώ ημερών γεννημένος από τη Μητέρα και άναρχος (αιώνιος) από τον Πατέρα...

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Πώς αισθανόμαστε, όταν γιορτάζουμε; Φτιάχνουμε έναν πίνακα γεμάτο λέξεις, χρώματα, σύμβολα και εικόνες που εκφράζουν τη διάθεσή μας την ημέρα που γιορτάζουμε.
2. Πηγαίνουμε μια βόλτα στη γειτονιά μας και εντοπίζουμε πού βρίσκεται η κοντινότερη στο σχολείο μας εκκλησία. Κρατάμε σημειώσεις: Πού βρίσκεται; Σε ποιες οδούς; Σε πλατεία; Τι άλλο υπάρχει γύρω; Πόσο μακριά από το σχολείο μας; Στην τάξη φτιάχνουμε το πλάνο της γειτονιάς μας σχεδιάζοντας τον ναό της και το σχολείο μας.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες και παρουσιάζουμε σκηνές από το πανηγύρι του χωριού ή της περιοχής μας και σκηνές από γιορτές στο σπίτι μας.

ΙΙ. Μέρες γιορτής των Χριστιανών

Εκκλησιαστικός χρόνος

Ο χρόνος κάνει κύκλους. Το βλέπουμε κάθε μέρα: στις κινήσεις του ήλιου, στις φάσεις του φεγγαριού, στις εποχές που αλλάζουν. Κάθε πρωτοχρονιά αρχίζει ένας καινούριος κύκλος για τον χρόνο. Γι' αυτό και τη γιορτάζουμε όλοι με δώρα, πυροτεχνήματα και ξεφαντώματα. Όμως υπάρχει και ένας άλλος κύκλος χρόνου, ο **εκκλησιαστικός**, που ξεκινά την 1η Σεπτεμβρίου. Είναι και η εποχή της σποράς της γης, δηλαδή της αρχής του κύκλου της ζωής των φυτών.

Οι γιορτές του εκκλησιαστικού χρόνου

Οι γιορτές είναι μέρες του χρόνου αφιερωμένες στη λατρεία του Θεού και στην τιμή και την ανάμνηση των αγίων. Οι χριστιανοί τίμησαν πρώτα-πρώτα την ημέρα της Κυριακής, γιατί είναι η μέρα της Ανάστασης του Χριστού. Σιγά-σιγά όμως, όσο η μνήμη των χριστιανών πλήθαινε από συγκινητικές παραδόσεις και γεγονότα, οι χριστιανοί καθιέρωσαν τον *κύκλο των γιορτών* της χρονιάς. Κάποιες από αυτές γιορτάζονται πάντοτε σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία και λέγονται **ακίνητες** (π.χ. Χριστούγεννα, ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου). Κάποιες άλλες δεν έχουν σταθερή ημερομηνία και λέγονται **κινητές** (π.χ. Πάσχα). Ανάλογα με τα πρόσωπα που τιμούνται, ονομάστηκαν **δεσποτικές** (αφιερωμένες στον Χριστό), **θεομητορικές** (αφιερωμένες στην Παναγία) και **γιορτές των αγίων** (αφιερωμένες στους χριστιανούς αγίους).

Κάθε μέρα ένας άγιος. Η ονομαστική γιορτή των χριστιανών

Η μέρα της γιορτής του κάθε χριστιανού είναι μια ξεχωριστή μέρα. Γιορτάζει ο άγιος, του οποίου έχει το όνομα. Όλοι τού εύχονται «χρόνια πολλά», «να ζήσεις», τον επισκέπτονται και του δίνουν δώρα. Ταυτόχρονα θυμάται πως αυτός ο άγιος που έζησε πριν πολλά χρόνια, αγάπησε πολύ τον Θεό και τους ανθρώπους και έκανε πράξεις σπουδαίες. Ο κάθε πιστός χριστιανός έχει προστάτη τον άγιό του και προσπαθεί να του μοιάσει.

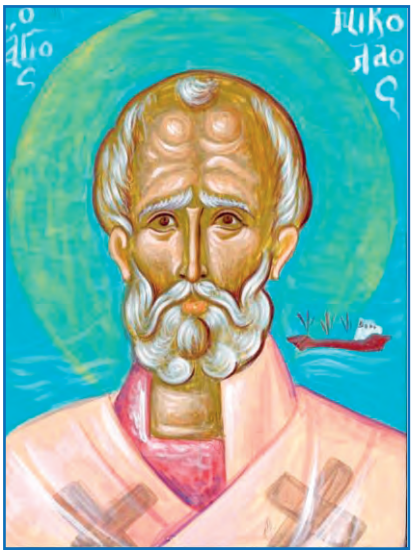

Οι πόλεις γιορτάζουν τον Άγιό τους. Η χαρά της πανήγυρης

Κάθε περιοχή έχει έναν ναό, μια εκκλησία, με το όνομα ενός αγίου. Όταν γιορτάζει ο άγιος αυτής της εκκλησίας, γίνεται μια μεγάλη γιορτή, ένα πανηγύρι. Όπου κι αν γίνεται, σε μικρή ή μεγάλη πόλη, συγκεντρώνονται όλοι οι ενορίτες. Αυτό τους ενώνει και δυναμώνει την αγάπη και τη συνεργασία μεταξύ τους. Πριν από το πανηγύρι, η εκκλησία στολίζεται. Από την παραμονή γίνεται ο *Εσπερινός* και οι πιστοί πηγαίνουν στην εκκλησία το *πρόσφορο*. Την επόμενη μέρα, στη Λειτουργία, ευλογούνται οι *άρτοι* (γλυκά ψωμιά, ζυμωμένα με μυρωδικά και πασπαλισμένα με ζάχαρη), που μοιράζονται αργότερα στους πιστούς. Το απόγευμα της ημέρας της γιορτής, γίνεται *λιτάνευση* της εικόνας του Αγίου (περιφορά της, δηλαδή, στους δρόμους της ενορίας), στη διάρκεια της οποίας ψέλνουν ο ιερέας και οι ψάλτες.

Στη συνέχεια, οι ενορίτες διασκεδάζουν, τραγουδούν, χορεύουν. Σε πολλά μέρη της Ελλάδας, ο χορός των πανηγυριών στήνεται έξω από τον ναό. Στην Ήπειρο, τα πανηγύρια διαρκούν τρεις μέρες με χορό και τραγούδι στην κεντρική πλατεία του χωριού. Στα Καλάβρυτα, οι νέοι διοργανώνουν αγώνες με άλογα κατά τη διάρκεια του πανηγυριού. Στη Σίφνο, στο πανηγύρι του προφήτη Ηλία, όλοι οι *πανηγυράδες*, με τη σειρά, θα φάνε στα τραπέζια του μοναστηριού τη *ρεβιθάδα*, μια σούπα από ρεβίθια.

Δοξαστικό

Τι γλυκιά που είναι η ώρα της Γιορτής.
Και τι μεθυστικά απλωμένη η λησμονιά
την κυριαρχία της χαράς εγκαθιστά.
Λες και το πανηγύρι της ζωής αρχίζει
μονάχα σήμερα· τα περασμένα σβήσαν μονομιάς·
και πώς γιορτάζει μεταξύ μας η καταλλαγή
Θεού κι ανθρώπων ανεξάντλητα αδερφωμένων...

Τάκης Παπατσώνης

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Θυμάμαι μια μεγάλη γιορτή της εκκλησίας ή ένα πανηγύρι στο χωριό μου. Καταγράφω τι γινόταν και πώς πέρασα και τα ανακοινώνω στην τάξη.

Τα ελληνικά σχολεία γιορτάζουν

Ο Αγιασμός

Οι χριστιανοί τελούν αγιασμό σε πολλές περιπτώσεις στη ζωή τους, όταν ξεκινούν κάτι καινούριο. Την πρώτη του μήνα στις εκκλησίες. Στα εγκαίνια ενός καινούριου σπιτιού ή καταστήματος. Σε ένα καινούριο καράβι ή αυτοκίνητο πριν από το πρώτο του ταξίδι. Με τον αγιασμό, οι πιστοί ζητούν να τους στηρίξει η χάρη του Θεού.

Ο Σχολικός Αγιασμός

Την πρώτη μέρα κάθε νέας σχολικής χρονιάς γίνεται στο σχολείο ο αγιασμός από τον ιερέα της ενορίας. Ο παπάς, φορώντας το πετραχήλι του, λέει ευχές και ψάλλει ύμνους. Το **Ευχολόγιο** (βιβλίο της Εκκλησίας με ευχές), ο Σταυρός, ένα γυάλινο δοχείο με νερό, ένα κλωναράκι βασιλικός, ένα κερί και ένα λιβανιστήρι βρίσκονται στο τραπέζι μπροστά του.

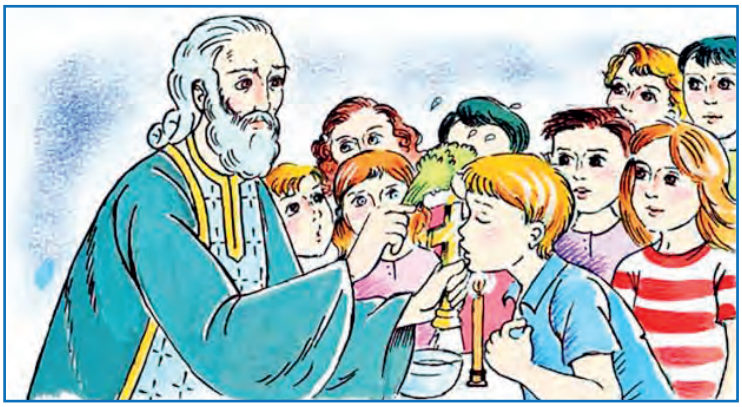

Ο παπάς παρακαλεί τον Θεό να στείλει το Άγιο Πνεύμα, να δώσει υγεία και να φωτίσει τα παιδιά που αρχίζουν τη νέα

σχολική χρονιά. Τον παρακαλεί ακόμη να αγιάσει το νερό που δίνει ζωή και δύναμη. Βυθίζει στο νερό τρεις φορές τον Σταυρό, ψάλλοντας: «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου». Ύστερα, κρατώντας το κλωνάρι τον βασιλικό, ραντίζει όλους με το νερό του αγιασμού. Τους δασκάλους, τα παιδιά, τους γονείς που έχουν έρθει. Για τον καθένα έχει και μια ευχή: «Καλή πρόοδο», «Καλή χρονιά», «Ο Θεός να σας ευλογεί».

Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος, καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ σου πολίτευμα.

Σώσε, Κύριε, τον λαό σου και αξίωσέ τον να χαρεί τα αγαθά Σου. Σε όσους σε σέβονται χάριζε νίκες ενάντια στο κακό, και σκέπαζε με τον Σταυρό σου αυτούς που πιστεύουν σ' εσένα.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Κατασκευάζουμε με χαρτόνι και φαντασία το ρολόι του χρόνου στην τάξη. Πάνω του σημειώνουμε τους μήνες και τις μέρες με τις βασικές χριστιανικές γιορτές.
2. Σε ένα σχοινί ή στο ταμπλό της τάξης κρεμάμε ένα χαρτάκι με το όνομά μας, το όνομα του αγίου/της αγίας το οποίο έχουμε και τη μέρα της γιορτής μας. Για να ομορφύνουμε τη δημιουργία μας ακόμα περισσότερο, βρίσκουμε και κολλάμε μια εικόνα του αγίου/της αγίας ή τη ζωγραφίζουμε και μόνοι μας.

Η γιορτή των Τριών Ιεραρχών

Πολλοί είναι οι σπουδαίοι ιεράρχες της χριστιανικής Εκκλησίας. Ξεχωριστά όμως γιορτάζει τρεις: τον Μέγα Βασίλειο, τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο, που έζησαν τον 4ο αιώνα μ.Χ. Καθένας έχει τη δική του γιορτή· αλλά και τους τρεις μαζί οι χριστιανοί τούς γιορτάζουν στις 30 Ιανουαρίου, γιατί έχουν πολλά κοινά γνωρίσματα. Ήταν επίσκοποι που ζούσαν απλή ζωή χωρίς πολυτέλειες. Αφιέρωσαν τη ζωή τους στους φτωχούς συνανθρώπους τους και στους δυστυχισμένους. Ήταν πάρα πολύ μορφωμένοι και έγραψαν σπουδαία βιβλία. Αγάπησαν τα γράμματα και τον πολιτισμό των αρχαίων Ελλήνων. Έγιναν μεγάλοι δάσκαλοι, αλλά και σπουδαίοι ρήτορες. Για τη σοφία τους και την καλοσύνη τους ο λαός τούς εκτιμούσε και τους αγαπούσε.

Ο **Μέγας Βασίλειος** ήταν επίσκοπος στην Καισάρεια της Καππαδοκίας. Είχε σπουδάσει φιλοσοφία, νομικά, ρητορική, μαθηματικά, αστρονομία, ιατρική, φιλολογία. Θα μπορούσε, δηλαδή, να γίνει δικηγόρος, καθηγητής φιλοσοφίας, μαθηματικός, αξιωματούχος άρχοντας της περιοχής του. Εκτός από τις σπουδές του, είχε και μεγάλη περιουσία από τους γονείς του και θα μπορούσε να την κάνει ακόμη μεγαλύτερη με το επάγγελμα που θα διάλεγε. Ωστόσο, ο Βασίλειος προτίμησε να συγγράφει αδιάκοπα, χωρίς κα-

νένα κέρδος, προσπαθώντας να κάνει τη χριστιανική του πίστη κατανοητή στους απλούς ανθρώπους και πειστική στους μορφωμένους της εποχής του. Πούλησε την περιουσία του και έχτισε τη *Βασιλειάδα*, ένα ίδρυμα για τη φροντίδα και την περίθαλψη των φτωχών, των ορφανών, των γερόντων, των ασθενών και των ξένων.

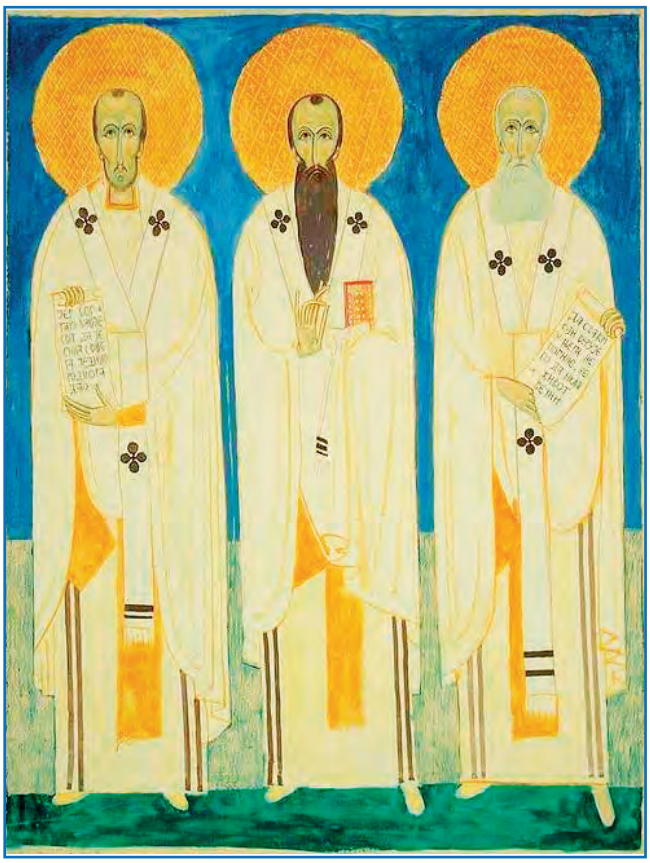

Ο **Γρηγόριος ο Θεολόγος** γεννήθηκε στη Ναζιανζό της Καππαδοκίας. Σπούδασε φιλοσοφία, ρητορική, νομικά και φιλολογία στην Αθήνα και συνδέθηκε με βαθιά φιλία με τον Βασίλειο. Έγινε ιερέας. Είχε μεγάλο λογοτεχνικό χάρισμα. Ό,τι έγραφε, ήταν έργο τέχνης. Κι αυτός, όπως ο φίλος του Βασίλειος, απαρνήθηκε την περιουσία του και αφοσιώθηκε στην Εκκλησία. Αργότερα, ενώ είχε γίνει επίσκοπος σε μια μικρή πόλη, τον κάλεσαν να γίνει Πατριάρχης στην Κωνσταντινούπολη. Γρήγορα ωστόσο εγκατέλειψε τον θρόνο του Πατριάρχη και επέστρεψε στη μικρή επαρχία του. Έγραφε ασταμάτητα σπουδαία θεολογικά κείμενα, γι' αυτό και ονομάστηκε «Θεολόγος».

Ο **Ιωάννης ο Χρυσόστομος** γεννήθηκε στην Αντιόχεια της Συρίας. Σπούδασε θεολογία, φιλοσοφία, ρητορική. Κι αυτός προτίμησε να συγγράφει και να κηρύττει αδιάκοπα για όλα τα θέματα της εποχής του. Έγινε ιερέας και για τις υπέροχες ομιλίες του ονομάστηκε «Χρυσόστομος». Οργάνωσε συσσίτια για χιλιάδες φτωχούς. Μετά από λίγο καιρό έγινε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Δημιούργησε όμως μεγάλες έχθρες εναντίον του, επειδή κατέκρινε τα λάθη των αρχόντων. Δεν υποχώρησε ποτέ, ακόμη κι όταν απειλήθηκε η ζωή του. Γι' αυτό και εξορίστηκε πολλές φορές. Στη διάρκεια μιας από τις εξορίες πέθανε από τις κακουχίες.

Τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών την καθιέρωσε ο βυζαντινός αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός το 1100 για να σταματήσουν οι διαμάχες μεταξύ των πιστών για το ποιος από τους τρεις Αγίους ιεράρχες είναι ο πιο σπουδαίος. Το 1842 το Πανεπιστήμιο της Αθήνας καθιέρωσε την **30ή Ιανουαρίου** ως μέρα γιορτής των Τριών Ιεραρχών την αφιερωμένη στην Παιδεία και στα Γράμματα. Από τότε ως σήμερα, οι Τρεις Ιεράρχες θεωρούνται προστάτες των δασκάλων, των μαθητών, των φοιτητών και γενικά όσων σπουδάζουν. Η μέρα της γιορτής τους είναι και σχολική γιορτή.

Σοφά λόγια των Τριών Ιεραρχών

Μέγας Βασίλειος

- *Στο σπιτικό του συνετού και του σοφού αντάμα, πήγαινε κάθε μέρα. Μα εκεί που πλούτη είναι πολλά, πάντα να κάνεις πέρα.*
- *Όπως οι μέλισσες διαλέγουν το νέκταρ από τα λουλούδια, έτσι κι εσείς να διαλέγετε αυτά που διαβάζετε. Να κρατάτε τα καλά και τα ωφέλιμα.*

Γρηγόριος ο Θεολόγος

- *Πώς το καταλαβαίνετε, να έχετε εσείς περισσεύματα και ο άλλος να πεινά;*
- *Η παιδεία είναι το πρώτο από τα αγαθά τα οποία έχουμε. Από αυτήν έχουμε ωφεληθεί στην ευσέβεια και λατρεία του Θεού. Δεν πρέπει να περιφρονούμε την παιδεία, αλλά πρέπει να θεωρούμε αμαθείς και αμόρφωτους εκείνους που έχουν αυτή την αντίληψη.*

Ιωάννης ο Χρυσόστομος

- *Θα πω για κάποιον ότι με αγαπά, όχι μόνον όταν με επαινεί, αλλά και όταν με ελέγχει για να με διορθώσει.*
- *Πλούσιος δεν είναι εκείνος που έχει πολλά, αλλά εκείνος που δεν έχει ανάγκη από τίποτα.*

Απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών

Τούς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς Τρισηλίου θεότητος, τούς τήν οἰκουμένην ἀκτῖσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας, τούς μελιῤῥύτους ποταμούς τῆς σοφίας, τούς τήν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας, Βασίλειον τόν μέγαν καί τόν Θεολόγον Γρηγόριον, σύν τῷ κλεινῷ Ἰωάννη, τῷ τήν γλῶτταν χρυσοῤῥήμονι, πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἐρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν· αὐτοί γάρ τῇ Τριάδι ὑπέρ ἡμῶν ἀεί πρεσβεύουσιν.

Αυτά τα τρία φωτεινά αστέρια που παίρνουν λάμψη από τον Θεό, αυτούς που φώτισαν την οικουμένη με τη θεϊκή διδασκαλία, αυτά τα ποτάμια της σοφίας που ξεδίψασαν όλη την πλάση με τη γνώση του Θεού (τον Μέγα Βασίλειο, τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον ξακουστό Ιωάννη που τα λόγια του ήταν χρυσάφι), όλοι εμείς που θαυμάζουμε τη σοφία τους, ας μαζευτούμε να τους τιμήσουμε με ύμνους, γιατί αυτοί πάντοτε παρακαλούν τον Θεό για μας.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρατηρούμε προσεκτικά τις εικόνες των Τριών Ιεραρχών. Σκεφτόμαστε και απαντάμε στην τάξη στα ερωτήματα:
   - Τι βλέπω;
   - Τι σκέφτομαι γι' αυτό που βλέπω;
   - Τι είναι αυτό που με κάνει να αναρωτιέμαι;

   Φροντίζουμε οι απαντήσεις μας να είναι στηριγμένες σε λογικά επιχειρήματα, τα οποία συζητάμε όλοι μαζί.
2. Ακούμε το απολυτίκιο των Τριών Ιεραρχών. Με τη βοήθεια του δασκάλου ή της δασκάλας μας, ή και του δασκάλου ή της δασκάλας της Μουσικής, αναλαμβάνουμε να το μάθουμε και να το ψάλουμε την παραμονή της γιορτής σε όλο το σχολείο ή, αν εκκλησιαστούμε, ζητάμε από τους ψάλτες να τους βοηθήσουμε κι εμείς να το ψάλλυν τη στιγμή που πρέπει.
3. Φτιάχνουμε εικονόλεξα με σοφά λόγια των Τριών Ιεραρχών.

III. Χριστιανικά σύμβολα

Σύμβολο: Πολλές φορές ένα αντικείμενο, μια εικόνα, ένα σχήμα φανερώνουν και κάτι άλλο πέρα από αυτό που δείχνουν. Αυτά λέμε πως είναι σύμβολα. Για παράδειγμα: ο Σταυρός είναι το σύμβολο των χριστιανών, το περιστέρι είναι το σύμβολο της ειρήνης, οι πέντε κύκλοι είναι το σύμβολο των ολυμπιακών αγώνων.

Ο Σταυρός, σύμβολο των χριστιανών

Ο Σταυρός είναι το πιο σημαντικό σύμβολο των χριστιανών. Βλέποντάς τον οι χριστιανοί θυμούνται τη Σταύρωση του Χριστού και τη μεγάλη του αγάπη για τους ανθρώπους. Όταν κάνουν τον σταυρό τους, παίρνουν δύναμη από την αγάπη του Χριστού για τη ζωή τους. Παλιά, οι μητέρες έκαναν τον σταυρό τους ή σταύρωναν τα παιδιά τους και οι γιαγιάδες τα εγγόνια τους, λέγοντας: «Ιησούς Χριστός νικά κι όλα τα κακά σκορπά». Κάθε χρόνο στις 14 Σεπτεμβρίου οι πιστοί γιορτάζουν την Ύψωση του Τιμίου Σταυρού και ο κόσμος πηγαίνει στην εκκλησία γλάστρες με βασιλικό ή άλλα λουλούδια, που ονομάζονται «σταυρολούλουδα». Εκείνη τη μέρα τηρείται νηστεία.

Τι λέει η παράδοση για την εύρεση του Σταυρού του Χριστού

Η μητέρα του Μεγάλου Κωνσταντίνου, η Αγία Ελένη, ήταν χριστιανή. Πήγε, λοιπόν, να προσκυνήσει στους Αγίους Τόπους το 326 μ.Χ. Όταν έφτασε εκεί, άρχισε ν' αναζητά τον Σταυρό του Χριστού. Ψάχνοντας έφτασε στον Γολγοθά, δηλαδή, στο μέρος που είχε σταυρωθεί ο Χριστός. Εκεί, έβαλε να σκάψουν και βρήκαν τον Σταυρό. Το νέο μαθεύτηκε γρήγορα και κόσμος πολύς πήγαινε να προσκυνήσει. Εκεί που βρήκαν τον Σταυρό, η Αγία Ελένη έχτισε τον λαμπρό ναό της Αναστάσεως, που υπάρχει μέχρι σήμερα. Ο Τίμιος Σταυρός τοποθετήθηκε σε ψηλό σημείο μέσα στον ναό, για να μπορούν όλοι να τον βλέπουν και να τον προσκυνούν.

Μετά από χρόνια, οι Πέρσες κυρίεψαν τα Ιεροσόλυμα. Μαζί με άλλα πολύτιμα πράγματα πήραν και τον Τίμιο Σταυρό. Αυτό πίκρανε πολύ τους χριστιανούς. Δεν πέρασε όμως πολύς καιρός και ένας πολύ σπουδαίος αυτοκράτορας του Βυζαντίου, ο Ηράκλει-

ος, νίκησε τους Πέρσες. Πήρε έτσι πίσω τον Τίμιο Σταυρό και τον έφερε στην Κωνσταντινούπολη. Με μεγάλη συγκίνηση οι χριστιανοί είδαν τον πατριάρχη να υψώνει τον Σταυρό. Κάθε χρόνο, στις 14 Σεπτεμβρίου, θυμόμαστε τα γεγονότα αυτά και γιορτάζουμε την Ύψωση του Τιμίου Σταυρού.

Θρησκευτικά Γ΄ Δημοτικού, 2006

Μια άλλη ιστορία από τα βυζαντινά χρόνια

Ο Κωνσταντίνος ο Μέγας, πριν γίνει μέγας και πρώτος χριστιανός βασιλιάς των Ρωμαίων, πολεμούσε με εχθρούς πολύ περισσότερους απ' τους δικούς του στρατιώτες. Σκεφτόταν πως θα χυθεί αίμα άδικα. Ήταν αδύνατο να νικήσει. Και με τους σκοτεινούς αυτούς λογισμούς βγήκε έξω από τη σκηνή του. Τότε, «μεσούσης ημέρας», δηλαδή το μεσημέρι, είδε στον ουρανό έναν σταυρό σχηματισμένο από φωτεινά αστέρια και μαζί αστέρια που σχημάτιζαν στα ρωμαϊκά τη φράση: «Εν τούτω νίκα». Κατάλαβε. Διέταξε αμέσως να κατασκευαστεί σταυρός από χρυσάφι. Σύνταξε τη στρατιά του και μπροστά ο ίδιος, αλλά πιο μπροστά ακόμη ένας στρατιώτης με υψωμένο τον σταυρό σε κοντάρι, όρμησε εναντίον των εχθρών. Τους κυνήγησε κι αυτοί σκορπίστηκαν στους πέντε ανέμους. Το θαύμα νίκησε μέσα του και την ειδωλολατρία. Ζήτησε να μάθει την ιστορία του Εσταυρωμένου, πίστεψε στον Χριστό και αργότερα βαπτίστηκε.

Πώς κάνουν τον σταυρό τους οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί

- Ενώνουν τα τρία πρώτα δάχτυλα του δεξιού χεριού
- Τα σηκώνουν ενωμένα προς το μέτωπο
- Μετά τα κατεβάζουν προς την κοιλιά
- Στη συνέχεια προς τον δεξιό ώμο
- Και τέλος στον αριστερό ώμο.

Άλλα σύμβολα του Χριστιανισμού

Τα γράμματα **Α** και **Ω**:
Η αρχή και το τέλος. Συμβολίζουν
τον Χριστό, που είναι η αρχή
και το τέλος του κόσμου.

Ο αμνός,
που συμβολίζει τη θυσία του Χριστού.

Η άγκυρα, που συμβολίζει την ελπίδα.

Το σχήμα ενός **ψαριού** ή η λέξη **ΙΧΘΥΣ**,
που με τα γράμματά της σχηματίζεται
μια ακροστιχίδα με το περιεχόμενο
της χριστιανικής πίστης:
Ιησούς **Χ**ριστός **Θ**εού **Υ**ιός **Σ**ωτήρ.

Η άμπελος,
που συμβολίζει την Εκκλησία.

Το καράβι,
που συμβολίζει την Εκκλησία.

Κυριακή:
Μια σημαντική ημέρα της εβδομάδας

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Η Κυριακή είναι πάντοτε μια ξεχωριστή μέρα της εβδομάδας. Με την τέλεση της Θείας Λειτουργίας την Κυριακή, η πίστη και η ζωή της Εκκλησίας γιορτάζεται με ιδιαίτερα λαμπρό τρόπο. Για τη ζωή των χριστιανών, η Κυριακή είναι μέρα χαράς, συνύπαρξης και λατρείας.

Ι. Μια διαφορετική ημέρα

Μέρα αργίας ή μέρα γιορτής;

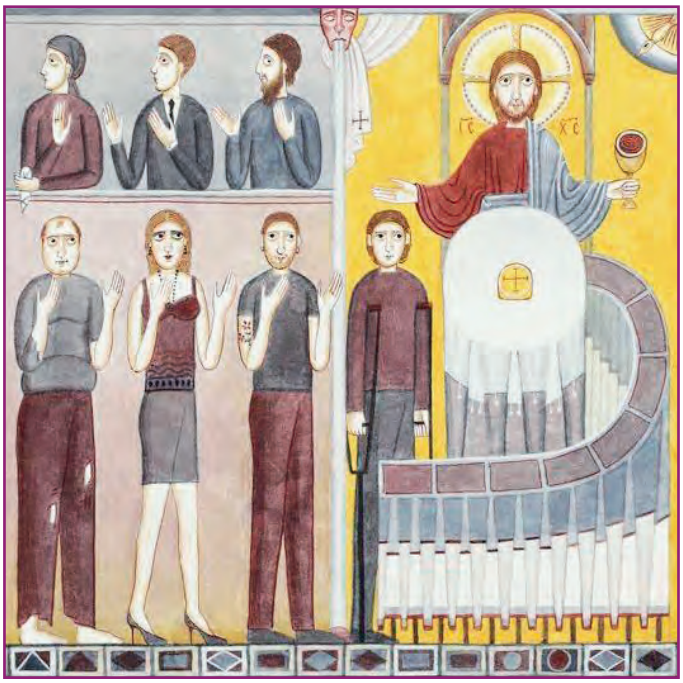

Την Κυριακή οι χριστιανοί πηγαίνουν από νωρίς το πρωί στην εκκλησία για να συμμετέχουν στην πιο σημαντική τελετή, τη Θεία Λειτουργία. Είναι γι' αυτούς μέρα γιορτής, αφού συναντιούνται για να προσευχηθούν όλοι μαζί, να δείξουν την αγάπη τους μεταξύ τους και, το πιο σημαντικό απ' όλα, να κοινωνήσουν.

Η Κυριακή για τους περισσότερους ανθρώπους είναι μέρα αργίας και αποχής από την καθημερινή δουλειά τους, η οποία αρκετές φορές μπορεί να είναι βαρετή και κουραστική. Συνεπώς, είναι μέρα χαράς, που προσφέρεται για ξεκούραση και διασκέδαση. Για πολλούς συνανθρώπους μας είναι και μέρα για έξοδο στο βουνό ή στη θάλασσα, σε αθλητικά κέντρα για να γυμναστούν, στο καφενείο ή στο θέατρο και τον κινηματογράφο, για επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Όμως είναι και αρκετοί άνθρωποι που δεν μπορούν να μην εργαστούν την Κυριακή. Είναι οι κτηνοτρόφοι που πρέπει να φροντίζουν κάθε μέρα τα κοπάδια τους για τροφή και νερό. Είναι υπάλληλοι και εργάτες στα μεγάλα εργοστάσια που παράγουν το ηλεκτρικό ρεύμα. Είναι οι μάγειροι και οι σερβιτόροι στα εστιατόρια και στα καφενεία. Κάποιοι από αυτούς δεν εργάζονται μια άλλη μέρα της εβδομάδας.

Κώστας Καρυωτάκης, *Κυριακή*

Ο ήλιος ψηλότερα θ' ανέβει
σήμερα που 'ναι Κυριακή.
Φυσάει το αγέρι και σαλεύει
μια θημωνιά στο λόφο εκεί.

Τα γιορτινά θα βάλουν, κι όλοι
θα 'χουν ανάλαφρη καρδιά:
κοίτα στο δρόμο τα παιδιά,
κοίταξε τ' άνθη στο περβόλι.

Τώρα καμπάνες που χτυπάνε
είναι ο Θεός αληθινός.
Πέρα τα σύννεφα σκορπάνε
και μεγαλώνει ο ουρανός. [...]

Κωνσταντίνος Καβάφης, *Στην εκκλησία*

Την εκκλησίαν αγαπώ – τα εξαπτέρυγά της,
τ' ασήμια των σκευών, τα κηροπήγιά της,
τα φώτα, τες εικόνες της, τον άμβωνά της.
Εκεί σαν μπω, μες σ' εκκλησία των Γραικών·
με των θυμιαμάτων της τες ευωδίες,
μες τες λειτουργικές φωνές και συμφωνίες,
τες μεγαλοπρεπείς των ιερέων παρουσίες
και κάθε των κινήσεως τον σοβαρό ρυθμό
–λαμπρότατοι μες στων αμφίων τον στολισμό–
ο νους μου πηαίνει σε τιμές μεγάλες
της φυλής μας, στον ένδοξό μας Βυζαντινισμό.

Γιάννης Ρίτσος, *Κυριακή*

Κυριακή, και μας ξύπνησαν οι καμπάνες.
Βγήκαν τα παιδιά με τα ποδήλατα.
Βγήκαν τα πουλιά με τις καρότσες.
Κ' ένα φύλλο στάθηκε και ρώτησε:
Τι θα γίνω εγώ μονάχο μου στο ψήλωμα
να με δέρνει ο αγέρας και το πέλαγο
κι ούτε να 'χω ένα σκοινί να το τραβήξετε
να σας φυλλοκαμπανίσω όλο το πράσινο;

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Περιγράφουμε στον διπλανό ή στη διπλανή μας πώς περνάμε συνήθως την Κυριακή μας. Τι κάνουμε ίδιο με τις άλλες μέρες και τι διαφορετικό;
2. Σε μικρές ομάδες φτιάχνουμε μια παγωμένη εικόνα που να αναπαριστά μια Κυριακή. Οι σκέψεις και τα συναισθήματά μας θα πρέπει να φαίνονται στο πρόσωπό μας και οι δραστηριότητές μας στη στάση του σώματός μας!

ΙΙ. Η Κυριακή των Χριστιανών

Σύμφωνα με την Αγία Γραφή, μία μέρα είναι αφιερωμένη στον Θεό: «Και είδε ο Θεός όλα όσα δημιούργησε κι ευχαριστήθηκε. Ήταν όλα πάρα πολύ καλά. Μετά ο Θεός ξεκουράστηκε. Κι ευλόγησε τη μέρα την εβδόμη, όταν πια όλα τα είχε τελειώσει, και την ξεχώρισε για να την τιμούν όλοι οι άνθρωποι. Να ξεκουράζονται και να δοξάζουν τον Θεό για όλα τα ωραία έργα του» (Γεν 1, 31. 2,3). Για τους χριστιανούς, η ημέρα αυτή είναι η Κυριακή.

Η κυριακάτικη πρόσκληση

Την Κυριακή, σε κάθε πόλη και χωριό της Ελλάδας, οι καμπάνες που χτυπούν προσκαλούν τους χριστιανούς στη Θεία Λειτουργία. Η ετοιμασία αρχίζει από το σπίτι. Όλοι πλυμένοι, καθαροί, με τα καλά τους ρούχα. Πριν τη Θεία Λειτουργία, όσοι πρόκειται να κοινωνήσουν δεν τρώνε.

Η εκκλησία ολόφωτη περιμένει τους χριστιανούς, με τη μυρωδιά του λιβανιού και τις μελωδίες των ύμνων. Ανάβουν το κερί τους, προσκυνούν τις εικόνες και ύστερα στέκονται πλάι-πλάι σιωπηλοί, συμμετέχοντας με προσοχή. Όταν η Θεία Λειτουργία τελειώσει, ο ιερέας μοιράζει στους πιστούς το αντίδωρο.

Η Θεία Λειτουργία μέσα στον ναό

Η Θεία Λειτουργία γίνεται στον ναό της κάθε ενορίας. Λέγεται και **Θεία Ευχαριστία**. Την ώρα της θείας Λειτουργίας επαναλαμβάνεται όλη η ζωή του Χριστού και μάλιστα ο Μυστικός Δείπνος. Για να γίνει Θεία Λειτουργία χρειάζεται να υπάρχουν Αγία Τράπεζα, ιερά σκεύη και ιερά άμφια, καθώς και τα τίμια δώρα: το *πρόσφορο* (*άρτος ένζυμος*, δηλαδή ζυμωτό ψωμί) και το *νάμα* (*οίνος ερυθρός*, δηλαδή κόκκινο κρασί). Χρειάζεται οπωσδήποτε συμμετοχή των πιστών, τουλάχιστον ενός, που μπορεί να είναι ο ψάλτης.

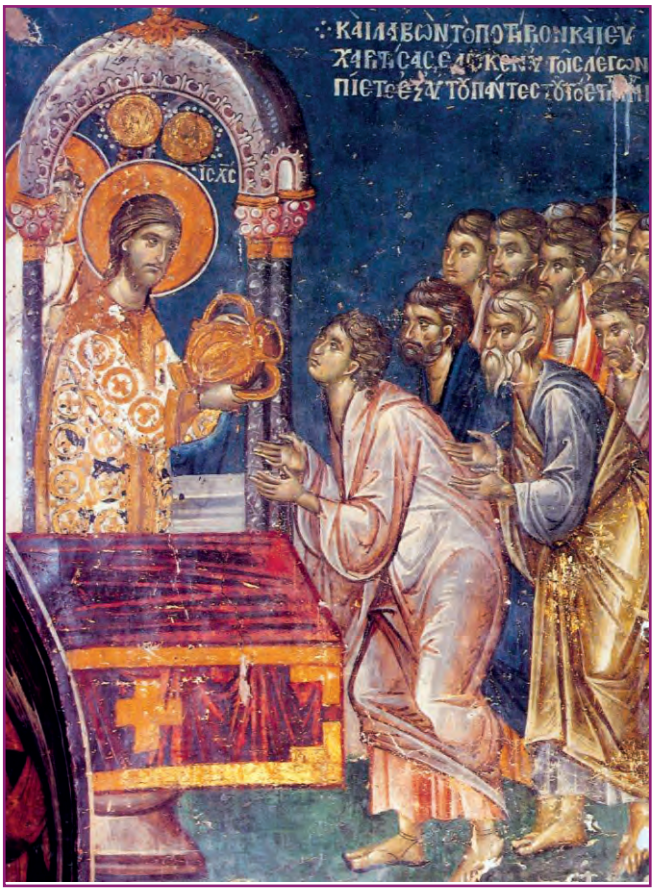

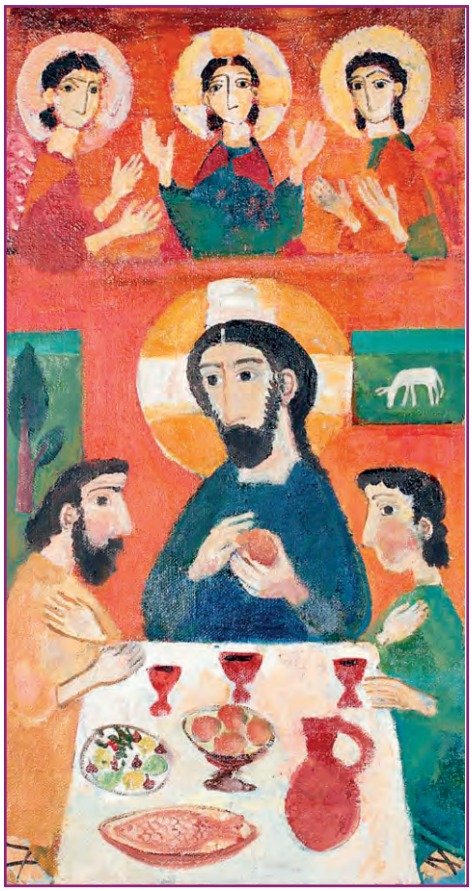

Η Θεία Λειτουργία αρχίζει όταν ο ιερέας, κρατώντας το Ευαγγέλιο από την Ωραία Πύλη, λέει με δυνατή φωνή: **«Ευλογημένη η βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος»**. Αφού ζητήσουν την ειρήνη για όλο τον κόσμο, συνεχίζεται με ύμνους και ψαλμούς.

Έπειτα γίνεται η **Μικρή Είσοδος**, που συμβολίζει τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο και τη διδασκαλία του στους ανθρώπους. Η Μικρή Είσοδος είναι μια λιτανεία. Ο ιερέας κρατάει ψηλά το Ευαγγέλιο και μπροστά του πηγαίνει ένα παπαδάκι που κρατά μια λαμπάδα, η οποία συμβολίζει τον Ιωάννη τον Βαπτιστή που άνοιξε τον δρόμο για τον ερχομό του Χριστού στη γη. Όταν η λιτανεία φτάσει κοντά στο ιερό Βήμα, ο ιερέας σηκώνει ψηλά το Ευαγγέλιο και λέει δυνατά: **«Σοφία! Ορθοί!»**, που θα πει: «Ήρθε η Σοφία του Θεού. Σηκωθείτε όρθιοι για να την υποδεχθείτε».

Ακολουθεί ο **Τρισάγιος Ύμνος**, δηλαδή το **«Άγιος ο Θεός, άγιος Ισχυρός, άγιος Αθάνατος, ελέησον ημάς»**, και αφού ο ψάλτης διαβάσει το αποστολικό ανάγνωσμα, βγαίνει ο ιερέας στην Ωραία Πύλη, λέγοντας δυνατά: **«Σοφία! Ορθοί! Ακούσωμεν του Αγίου Ευαγγελίου. Ειρήνη πάσι»**. Δηλαδή: «Να, η Σοφία του Θεού. Ας σταθούμε όρθιοι για να ακούσουμε το άγιο Ευαγγέλιο. Ειρήνη σε όλους».

Μετά γίνεται η **Μεγάλη Είσοδος** και πάλι με λιτανεία. Συμβολίζει την πορεία του Χριστού προς το Πάθος. Οι ιερείς κρατούν στα χέρια τους τα **δώρα**, δηλαδή το **κρασί** και το **ψωμί** (πρόσφορα) που θα αγιαστούν, τα οποία είναι η προσφορά όλης της Εκκλησίας, όλου του λαού. Λίγο μετά όλοι μαζί, ψάλτες και λαός, απαγγέλλουν το Σύμβολο της Πίστεως: **«Πιστεύω εις ένα Θεόν Πατέρα, Παντοκράτορα...»**.

Στη συνέχεια, ο ιερέας λέει: **«Λάβετε, φάγετε. Τούτο μού εστι το σώμα»**, δηλαδή: «Πάρτε αυτό το ψωμί και φάτε το. Δεν είναι πια ψωμί, αλλά το σώμα μου που μοιράζεται για χάρη σας, για τη συγχώρηση των αμαρτιών». Και πάλι λέει ο ιερέας: **«Πίετε εξ αυτού πάντες. Τούτο εστί το αίμα μου»**, δηλαδή: «Όλοι απ' αυτό να πιείτε. Είναι το αίμα μου που δόθηκε για χάρη σας, για τη συγχώρηση των αμαρτιών».

Όλοι μαζί οι πιστοί λένε το **«Πάτερ ημών»**. Ζητάνε συγχώρηση από τον Θεό, αφού πρώτα οι ίδιοι έχουν συγχωρήσει τους αδελφούς τους. Μέσα στο Ιερό, ο ιερέας ενώνει στο **Άγιο Ποτήριο** το **Σώμα** και το **Αίμα του Χριστού**. Βγαίνει λέγοντας: **«Μετά φόβου Θεού, πίστεως και αγάπης προσέλθετε»**, δηλαδή: «Ελάτε να μεταλάβετε. Με φόβο στον Θεό, πίστη και αγάπη» και δίνει στους πιστούς τη **Θεία Κοινωνία**.

Η Θεία Λειτουργία ολοκληρώνεται με το «**Δι' ευχών...**» και ο ιερέας μοιράζει το **αντίδωρο**. Όμως η Θεία Λειτουργία δεν τελειώνει εδώ μόνο μέσα στον ναό, γιατί ο ιερέας καλεί τους πιστούς να συνεχίσουν να ζουν όμορφα τη ζωή τους με αγάπη και ειρήνη, όπως και μέσα στη Θεία Λειτουργία.

Κάθε εκκλησιαστική ευχή, κάθε ανάγνωση ιερού κειμένου, την ευλαβείτο ο άγιος Πορφύριος. Έπρεπε να λεχθούν με τον καλύτερο τρόπο. Σ' όλη του τη ζωή βοηθούσε αναρίθμητους ιερείς, μοναχούς, ψάλτες, αναγνώστες να ψάλλουν και να διαβάζουν με τον πιο ωραίο τρόπο, αντάξιο του Θεού.

Ανθολόγιο συμβουλών Γέροντος Πορφυρίου

Στον εθνικό μας ποιητή Διονύσιο Σολωμό, όταν ήταν μικρό παιδί στη Ζάκυνθο, άρεσε πολύ να πηγαίνει στην εκκλησία. Εκεί τον έβαζαν να διαβάζει στη Θεία Λειτουργία τον «Απόστολο», πριν ακουστεί το Ευαγγέλιο από τον ιερέα.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Συζητάμε με τον διπλανό ή τη διπλανή μας τι μπορούμε να σκεφτούμε και να κάνουμε μια τόσο ξεχωριστή ημέρα, όπως η Κυριακή. Με ποιους τρόπους μπορούμε να τη ζήσουμε, ώστε να είναι ξεχωριστή; Γράφουμε αυτό που συμφωνήσαμε και το μοιραζόμαστε με άλλη μια δυάδα. Τι σκέφτηκε αυτή η δυάδα; Κρατάμε τις καλύτερες ιδέες της κάθε δυάδας. Κατόπιν, όλες οι ομάδες-τετράδες ανακοινώνουν σε όλη την τάξη τις ιδέες τους και η δασκάλα ή ο δάσκαλος τις γράφει στον πίνακα για να τις δούμε όλοι και όλες.
2. Φτιάχνουμε παζλ με φωτογραφίες μικρών και μεγάλων εκκλησιών στην τάξη.
3. Οργανώνουμε μια επίσκεψη σε μια εκκλησία ή, αν μπορούμε, παρακολουθούμε μετά την επεξεργασία του κεφαλαίου μια Θεία Λειτουργία και στη συνέχεια συζητούμε.

III. Ο χριστιανικός ναός

Άγγελος Βλάχος, *Εις το βουνό ψηλά εκεί*

Εις το βουνό ψηλά εκεί
είν' εκκλησιά ερημική·
το σήμαντρό της δεν κτυπά...
—δεν έχει ψάλτη ουδέ παπά!

Ένα κανδήλι θαμπερό,
και ένα πέτρινο σταυρό,
έχει στολίδι μοναχό
το εκκλησάκι το φτωχό.

Αλλ' ο διαβάτης σαν περνά,
στέκεται και το προσκυνά,
και με ευλάβεια πολλή
τον άσπρο του σταυρό φιλεί.

Επάνω στο σταυρό εκεί
είναι εικόνα μυστική!
Μ' αίμα την έγραψ' ο θεός,
και την λατρεύει ο λαός.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Οργανώνουμε μια επίσκεψη στον ναό της ενορίας. Ζητάμε από τον ιερέα να μας δείξει πώς γίνεται η προσευχή και η λατρεία στην εκκλησία.
2. Φτιάχνουμε κουτιά πληροφοριών: Βρίσκουμε 2 χαρτονένια κουτιά και στο κάθε ένα από αυτά βάζουμε αποκόμματα εφημερίδων και περιοδικών, ζωγραφιές, σημειώματα ή και αντικείμενα και κατασκευές που βρίσκουμε ή φτιάχνουμε σχετικά με την προσευχή:
   - α. που γίνεται στην εκκλησία και
   - β. που γίνεται σε άλλες περιπτώσεις έξω από την εκκλησία.
3. Ζωγραφίζουμε μια μικρή εκκλησία. Προσπαθούμε να βάλουμε πρόσωπα και πράγματα, όπως αυτά που αναφέρει το παραπάνω ποίημα.

Χριστούγεννα: Ο θεός γίνεται άνθρωπος

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Τα Χριστούγεννα όλα γύρω μας αλλάζουν. Οι δρόμοι φωτίζονται με πολύχρωμα λαμπιόνια. Οι βιτρίνες των καταστημάτων ξεχειλίζουν από κάθε λογής παιχνίδια. Το σπίτι ντύνεται με τα γιορτινά του και το τραπέζι μας είναι γεμάτο λιχουδιές. Βγαίνουμε βόλτες, πάμε για ψώνια, ανταλλάσσουμε δώρα, διασκεδάζουμε. Είναι όμως μόνο αυτό τα Χριστούγεννα; Μήπως αυτά που περιγράψαμε είναι ο τρόπος που συνήθως γιορτάζουμε, αλλά όχι το αληθινό νόημα των Χριστουγέννων;

Ας ταξιδέψουμε πίσω στον χρόνο, σε εκείνη την κρύα νύχτα στη Βηθλεέμ. Πόσο ήρεμα, ήσυχα και απλά είναι όλα! Δεν υπάρχει καμιά πολυτέλεια. Κι όμως μέσα σε μια φάτνη, έναν στάβλο, γεννιέται ο Θεός. Τι υπέροχο μάθημα ταπείνωσης! Γίνεται άνθρωπος για να μας δώσει την ευκαιρία να υψωθούμε και να γίνουμε σαν κι εκείνον. Να φωτιστούμε από το φως του, να πάρουμε από τη δύναμή του.

Μας κάνει δώρο τον εαυτό του. Αρκεί να ανοίξουμε την καρδιά μας και να τον δεχτούμε μέσα μας. Έρχεται με αγάπη προς εμάς. Άλλωστε αυτό λέει και το όνομά του: «Εμμανουήλ» (Ο Θεός μαζί μας). Ας τον μιμηθούμε, λοιπόν, πλησιάζοντας κι εμείς με αγάπη τους συνανθρώπους μας. Ας τους προσφέρουμε δώρα αγάπης μέσα από την καρδιά μας. Ένα πιάτο φαγητό, μια καλή κουβέντα, ένα χάδι, μια αγκαλιά, ένα ρούχο που δε μας κάνει, ένα παιχνίδι που το βαρεθήκαμε μπορούν να δώσουν χαρά στη ζωή κάποιων ανθρώπων λιγότερο τυχερών από εμάς. Και κάνοντας αυτά στους συνανθρώπους μας είναι σαν να τα κάνουμε στον Χριστό. Το είπε άλλωστε και ο ίδιος: «Σας βεβαιώνω πως αφού τα κάνατε αυτά για έναν από τους άσημους αδερφούς μου, τα κάνατε για μένα» (Μτ 25, 40).

Ι. Ένα παιδί έρχεται στον κόσμο

Η προσδοκία και η χαρά της γέννησης ενός παιδιού

Μπορεί να μην βρισκόσουν εκεί για να το ζήσεις, αλλά, όταν οι γονείς σου πληροφορήθηκαν ότι πρόκειται να έρθεις στον κόσμο, πέταξαν από τη χαρά τους! Παππούδες και γιαγιάδες, φίλοι και συγγενείς έτρεξαν να συγχαρούν τους γονείς σου και να μοιραστούν τη χαρά τους. Πραγματικά, δεν υπάρχει κάτι καλύτερο στον κόσμο από το να γίνεσαι γονιός. Και μη νομίσεις ότι είναι κάτι εύκολο. Για θυμήσου τον Αβραάμ και τη Σάρα που

όλη τους τη ζωή παρακαλούσαν τον Θεό να τους χαρίσει ένα παιδί και τελικά στα γεράματά τους απέκτησαν με θαύμα τον Ισαάκ που το όνομά του σημαίνει «γέλιο», γιατί έδωσε πολλή χαρά στη ζωή τους.

Το μέρος όπου ήρθες στον κόσμο είναι το πιο χαρούμενο νοσοκομείο, το μαιευτήριο! Ροζ και μπλε μπαλόνια, γλάστρες, ανθοδέσμες, γλυκά φτιάχνουν μια γιορτινή ατμόσφαιρα. Εντάξει, όλοι είχαν αγωνία περιμένοντας να γεννηθείς, αλλά μόλις ανακοινώθηκε η χαρούμενη είδηση της γέννησής σου, εξαφανίστηκε κάθε φόβος και αγωνία. Δε θα το θυμάσαι φυσικά, αλλά εκεί δέχτηκες τις πρώτες επισκέψεις, τα πρώτα δώρα.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Πόσο χαριτωμένα είναι τα μωρά, και πόση χαρά δίνουν στην οικογένεια με τον ερχομό τους! Σχεδιάζουμε σε ένα μεγάλο χαρτί μια σκηνή, στην οποία η οικογένεια υποδέχεται το νέο μέλος της. Όλοι μαζί μεταμορφώνουμε κατόπιν το σχέδιο σε κολλάζ με πολύχρωμα αποκόμματα από περιοδικά.

Γενέθλια: Γιορτάζουμε τη γέννηση ενός ανθρώπου. Δίνουμε και παίρνουμε δώρα

Είναι τόσο μεγάλη η χαρά όταν γεννιέται ένα παιδί, που γιορτάζουμε τη μέρα αυτή κάθε χρόνο. Τούρτα, κεράκια, το τραγούδι και, φυσικά, δώρα! Ίσως, σε καμία άλλη γιορτή δεν παίρνουμε τόσα δώρα. Είναι η αγάπη των συγγενών και φίλων οι οποίοι θέλουν να δώσουν χαρά. Ένα παιδικό χαμόγελο, άλλωστε, αξίζει όσο τίποτε στον κόσμο.

Τα γενέθλιά μου!

Η πιο όμορφη στιγμή έφτασε! Είμαι περιτριγυρισμένος από πάρα πολλά κουτιά, μικρά και μεγάλα, και πρέπει να τα ανοίξω όλα, γιατί όλα είναι για μένα. Σήμερα έχω τα γενέθλιά μου και μακάρι να τα είχα κάθε μέρα. Απορώ, δηλαδή, γιατί οι άνθρωποι να μην έχουν φτιάξει ένα ημερολόγιο πιο χαρούμενο; Γιατί να μην γιορτάζουμε πιο πολλές φορές τον χρόνο; Και μη νομίζετε ότι είμαι αχάριστος, δεν το λέω μόνο για μένα, αλλά για όλα τα παιδιά του κόσμου!

Δόξα Κοτσαλίδου, *Ο καθρέπτης μου*

Κοιμήσου εσύ, μωράκι μου, σε κούνια καρυδένια,
σε ρουχαλάκια κεντητά και μαργαριταρένια.
Έλα Χριστέ και Παναγιά και πάρ' το στους μπαξέδες
και γέμισε τους κόρφους του λουλούδια, μενεξέδες.
Κοιμήσου εσύ, παιδάκι μου, κι η μοίρα σου δουλεύει
και το καλό σου ριζικό σού κουβαλεί και φέρνει.
Κοιμάται νιο, κοιμάται νιο, κοιμάται νιο φεγγάρι,
Κοιμάται το παιδάκι μου στ' άσπρο το μαξιλάρι.
Ο ύπνος τρέφει τα μωρά κι η 'γεια τα μεγαλώνει
και η κυρά η Παναγιά τα καλοξημερώνει.

Λαϊκό νανούρισμα

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σε ένα μεγάλο χαρτί φτιάχνουμε κουτάκια για τον κάθε μήνα. Εκεί, καταγράφουμε τα γενέθλια του κάθε συμμαθητή και της κάθε συμμαθήτριάς μας. Κρεμάμε το χαρτί στην τάξη, και φροντίζουμε να θυμόμαστε πότε πρέπει να ευχηθούμε στους φίλους μας που γιορτάζουν.
2. Πώς γιορτάζουμε τα γενέθλια ενός αγαπημένου μας προσώπου; Οργανώνουμε μια φανταστική ή και πραγματική γιορτή γενεθλίων για ένα συμμαθητή ή συμμαθήτρια ή ένα μέλος της οικογένειάς μας. Τι χρειαζόμαστε για μια επιτυχημένη γιορτή;
3. Μοιραζόμαστε τις ιδέες μας πάνω στην ερώτηση: «Τι έχει περισσότερη σημασία σε ένα δώρο: να είναι ακριβό ή να δίνεται με αγάπη;». Η δασκάλα ή ο δάσκαλος γράφει όλες τις ιδέες μας στον πίνακα και, στη συνέχεια, αφού τις παρατηρήσουμε, συζητάμε γι' αυτές.

ΙΙ. Χριστούγεννα: Το μεγάλο δώρο του Θεού στον κόσμο

Από την Καινή Διαθήκη

Τα λόγια του αγγέλου στην Παναγία

Παρουσιάστηκε, λοιπόν, σ' αυτήν ο άγγελος και της είπε: «Χαίρε εσύ, η προικισμένη με τη χάρη του Θεού! Ο Κύριος είναι μαζί σου. Ευλογημένη από τον Θεό είσαι εσύ περισσότερο απ' όλες τις γυναίκες. Μη φοβάσαι, Μαριάμ, ο Θεός σού έδωσε τη χάρη του. Θα μείνεις έγκυος, θα γεννήσεις γιο και θα τον ονομάσεις Ιησού. Αυτός θα γίνει μέγας και θα ονομαστεί «Υιός του Υψίστου». Θα βασιλέψει για πάντα και η βασιλεία του δε θα έχει τέλος.

Λκ. 1, 28-32

Η Γέννηση στη φάτνη της Βηθλεέμ

Εκείνες τις μέρες, ο Ρωμαίος Αυτοκράτορας Καίσαρας Αύγουστος διέταξε: «Όλοι οι άνθρωποι στην αυτοκρατορία μου πρέπει να απογραφούν. Τα ονόματά τους πρέπει να γραφτούν σε καταλόγους για τη φορολογία. Καθένας πρέπει, για τον λόγο αυτό, να πάει στην πόλη απ' όπου κατάγεται». Έτσι και ο Ιωσήφ έπρεπε να πάει να δηλώσει το όνομά του στην πόλη του Δαβίδ, τη Βηθλεέμ, επειδή η καταγωγή του ήταν από την οικογένεια του βασιλιά Δαβίδ. Ξεκίνησε, λοιπόν, από τη Ναζαρέτ μαζί με τη Μαρία για το μακρύ ταξίδι τους.

Στη Βηθλεέμ δεν βρήκαν χώρο στο πανδοχείο. Η μικρή πόλη ήταν γεμάτη ανθρώπους. Τελικά βρήκαν να μείνουν σ' ένα στάβλο. Τη νύχτα η Μαρία γέννησε το παιδί της, ένα γιο. Τον σπαργάνωσε και τον ξάπλωσε σ' ένα παχνί.

Στην περιοχή εκείνη υπήρχαν μερικοί βοσκοί, που έμεναν στην ύπαιθρο και φύλαγαν τα πρόβατά τους. Ξαφνικά έλαμψε γύρω τους φως και τους παρουσιάστηκε ένας άγγελος. Οι βοσκοί τρόμαξαν, ο άγγελος όμως τους είπε: «Μην τρομάζετε! Σας φέρνω ένα χαρμόσυνο μήνυμα. Ο Θεός σάς έστειλε τον Σωτήρα που σας είχε υποσχεθεί κι αυτός εί-

ναι ο Χριστός, ο Κύριος. Σήμερα γεννήθηκε στη Βηθλεέμ. Και τούτο είναι το σημάδι για να τον αναγνωρίσετε: θα βρείτε ένα βρέφος σπαργανωμένο και ξαπλωμένο μέσα σ' ένα παχνί».

Ξαφνικά τότε, κοντά στον άγγελο, παρουσιάστηκε πλήθος αγγέλων, που υμνούσαν τον Θεό και έλεγαν: «Δόξα στον ύψιστο Θεό και ειρήνη στη γη. Αγάπη και σωτηρία για τους ανθρώπους!». Οι βοσκοί πήγαν γρήγορα στη Βηθλεέμ. Εκεί βρήκαν τη Μαρία και τον Ιωσήφ, και το βρέφος ξαπλωμένο στο παχνί και τους διηγήθηκαν τα λόγια που τους είπε ο άγγελος γι' αυτό το παιδί.

Η Μαρία διατηρούσε όλα αυτά τα λόγια στην καρδιά της και τα σκεφτόταν συνεχώς. Οι βοσκοί γύρισαν πίσω δοξάζοντας και υμνώντας τον Θεό για όλα όσα άκουσαν και είδαν. Η Μαρία και ο Ιωσήφ έδωσαν στο παιδί το όνομα Ιησούς, όπως τους το είχε πει ο άγγελος.

Λκ 2 8-20

Τι να σου προσφέρουμε, Χριστέ;

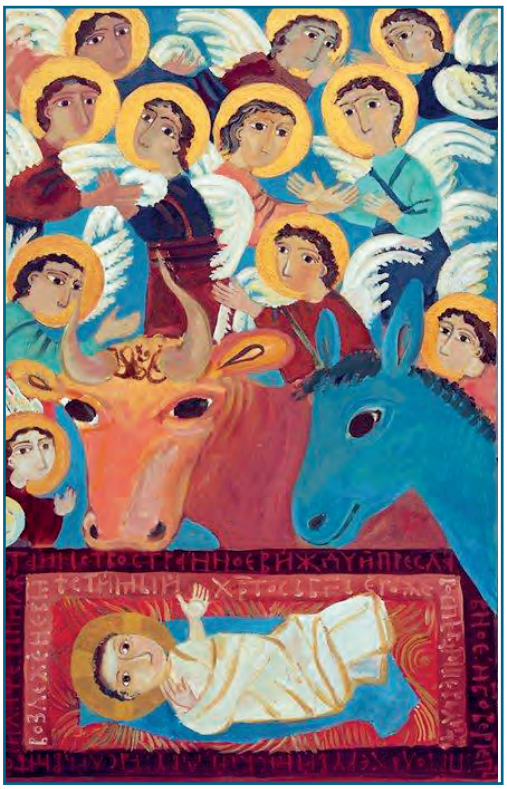

Όλα τα δημιουργήματα του Θεού νιώθουν την ανάγκη να προσφέρουν κάτι στον νεογέννητο Χριστό.

Οι άγγελοι πρόσφεραν τον ύμνο.

Ξαφνικά παρουσιάστηκε ένα πλήθος από την ουράνια στρατιά των αγγέλων, οι οποίοι υμνούσαν τον Θεό και έλεγαν: «Δόξα στον ύψιστο Θεό και ειρήνη στη γη, αγάπη και σωτηρία για τους ανθρώπους» (Λκ. 2, 13-14).

Οι ουρανοί πρόσφεραν το αστέρι.

Το αστέρι που είχαν δει οι μάγοι ν' ανατέλλει με τη γέννηση του παιδιού, προχωρούσε μπροστά τους. Τελικά ήρθε και στάθηκε πάνω από τον τόπο όπου βρισκόταν το παιδί (Μτ 2, 9).

Οι μάγοι πρόσφεραν τα δώρα.

Όταν είδαν το παιδί με τη Μαρία, τη μητέρα του, έπεσαν στη γη και το προσκύνησαν. Ύστερα άνοιξαν τους θησαυρούς τους και του πρόσφεραν δώρα: χρυσάφι, λιβάνι και σμύρνα (Μτ 2, 11).

Η έρημος πρόσφερε τη φάτνη, η γη τη σπηλιά, οι βοσκοί τον θαυμασμό τους, τα ζώα της φάτνης τη ζεστασιά τους κι εμείς οι άνθρωποι τη μητέρα του, την Παναγία.

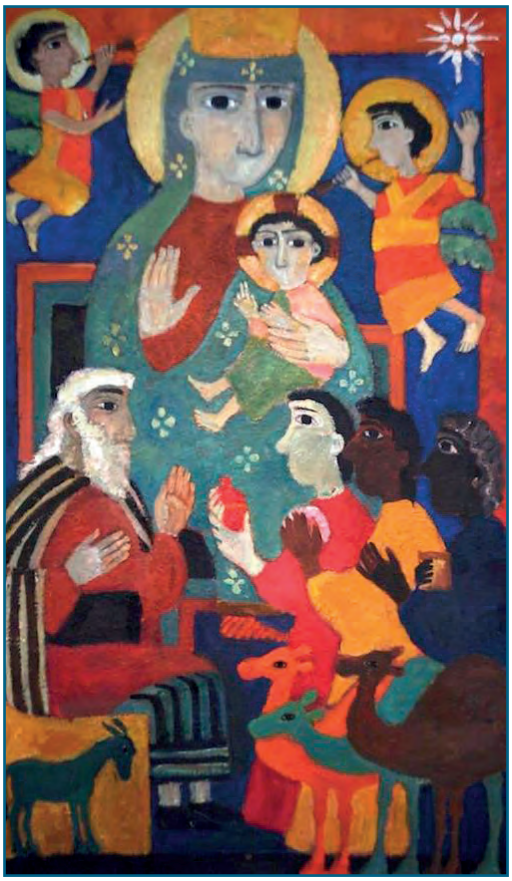

Η προσκύνηση των μάγων

Όταν γεννήθηκε ο Ιησούς στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας, στα χρόνια του βασιλιά Ηρώδη, έφτασαν στα Ιεροσόλυμα σοφοί μάγοι από την Ανατολή και ρωτούσαν: «Πού είναι ο νεογέννητος βασιλιάς των Ιουδαίων; Είδαμε ν' ανατέλλει το άστρο του και ήρθαμε να τον προσκυνήσουμε». Όταν έμαθε το νέο ο Ηρώδης, ταράχτηκε, και μαζί του όλοι οι κάτοικοι των Ιεροσολύμων. Φώναξε, λοιπόν, όλους τους αρχιερείς και τους γραμματείς του λαού και ζήτησε να τον πληροφορήσουν πού θα γεννηθεί ο Μεσσίας. Κι αυτοί του είπαν: «Στη Βηθλεέμ της Ιουδαίας, γιατί έτσι γράφει ο προφήτης:

Κι εσύ Βηθλεέμ, στην περιοχή του Ιούδα,
δεν είσαι διόλου ασήμαντη ανάμεσα
στις σπουδαιότερες πόλεις του Ιούδα,
γιατί από σένα θα βγει αρχηγός,
που θα οδηγήσει τον λαό μου, τον Ισραήλ».

Ο Ηρώδης τότε κάλεσε κρυφά τους μάγους κι έμαθε απ' αυτούς από πότε ακριβώς φάνηκε το άστρο. Έπειτα τους έστειλε στη Βηθλεέμ λέγοντάς τους: «Πηγαίνετε και ψάξτε καλά για το παιδί· μόλις το βρείτε, να με ειδοποιήσετε, για να έρθω κι εγώ να το προσκυνήσω».

Οι μάγοι άκουσαν τον βασιλιά κι έφυγαν. Μόλις ξεκίνησαν, ξαναφάνηκε το άστρο που είχαν δει ν' ανατέλλει με τη γέννηση του παιδιού, και προχωρούσε μπροστά τους· τελικά ήρθε και στάθηκε πάνω από τον τόπο όπου βρισκόταν το παιδί. Χάρηκαν πάρα πολύ που είδαν ξανά το αστέρι. Όταν μπήκαν στο σπίτι, είδαν το παιδί με τη Μαρία, τη μητέρα του, κι έπεσαν στη γη και το προσκύνησαν. Ύστερα άνοιξαν τους θησαυρούς τους και του πρόσφεραν δώρα: χρυσάφι, λιβάνι και σμύρνα. Ο Θεός όμως τους πρόσταξε στο όνειρό τους να μην ξαναγυρίσουν στον Ηρώδη· γι' αυτό έφυγαν για την πατρίδα τους από άλλο δρόμο.

Μτ 2, 1-12

Εμμανουήλ: το όνομα του Χριστού

«Η παρθένος θα μείνει έγκυος και θα γεννήσει γιο και θα του δώσεις το όνομα Εμμανουήλ» (Μτ 1, 23). Στο κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο, ο άγγελος επαναλαμβάνει στον Ιωσήφ τα λόγια του προφήτη Ησαΐα, ο οποίος 800 χρόνια πριν τη γέννηση του Χριστού προφήτευσε ότι το όνομα του Ιησού Χριστού θα είναι «Εμμανουήλ» που σημαίνει: *Ο Θεός είναι μαζί μας*.

Διαβάζουμε την Εικόνα της Γέννησης του Χριστού

Ο αγιογράφος πρώτα θέλει να τονίσει τον εορταστικό και πανηγυρικό χαρακτήρα των Χριστουγέννων. Άγγελοι, άνθρωποι, φύση γιορτάζουν, συμμετέχοντας στη μεγάλη χαρά της γέννησης του Χριστού.

Στο κέντρο, βλέπουμε τα πιο σημαντικά πρόσωπα: το θείο Βρέφος και τη Μητέρα του. Βρίσκονται μέσα σε σκοτεινό σπήλαιο που συμβολίζει το σκοτάδι που βρισκόταν ο κόσμος πριν τη γέννηση του Χριστού. Μέσα σε πέτρινη φάτνη βρίσκεται σπαργανωμένο το θείο Βρέφος και πάνω του πέφτει η ακτίνα του άστρου. Είναι ένας πολύ όμορφος τρόπος να μας δείξει ο αγιογράφος ότι αυτό το βρέφος είναι ο Υιός του Θεού που το συνοδεύει το θείο φως του. Ταυτόχρονα, όμως, είναι και άνθρωπος που γεννήθηκε, όπως όλα τα μωράκια στον κόσμο, και γι' αυτό εικονίζεται με τα σπάργανά του.

Η Παναγία βρίσκεται γονατιστή δίπλα του να το προσκυνά. Ζωγραφίζεται μεγαλύτερη από τα υπόλοιπα πρόσωπα της παράστασης. Είναι το πρόσωπο που τιμούμε ιδιαίτερα, γιατί με την αποδοχή της γεννήθηκε ο Χριστός.

Μέσα στο σπήλαιο και πίσω από τη φάτνη, ζωγραφίζονται ένα βόδι κι ένα γαϊδου-

ράκι, που συμβολίζουν τους ανθρώπους της Παλαιάς Διαθήκης που περίμεναν και αναγνώρισαν τον Ιησού ως Μεσσία.

Στο επάνω αριστερό μέρος της εικόνας, άγγελοι κοιτάζουν το αστέρι και δοξολογούν. Ο Ιωσήφ δεν είναι δίπλα στην Παναγία, όπως θα περίμενε κανείς, αλλά στην άκρη της εικόνας. Ο ζωγράφος θέλει να τονίσει ότι δεν είναι ο πατέρας, αλλά μόνον ο προστάτης του Ιησού και της Μητέρας του.

Στο άλλο κάτω άκρο της εικόνας, εικονίζεται το πρώτο λουτρό του βρέφους. Είναι μια σκηνή που δεν αναφέρεται στο Ευαγγέλιο, αλλά χρησιμοποιείται από τον αγιογράφο για να δείξει ότι ο Θεός που έγινε άνθρωπος συμμετέχει σε όλες τις πτυχές της ανθρώπινης ζωής.

Παραστάσεις της Γέννησης στην τέχνη

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρατηρούμε προσεκτικά τις εικόνες της Γέννησης από την τέχνη του κόσμου. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις, προσέχοντας να στηρίζουμε τη θέση μας με λογικά επιχειρήματα:
   - Τι βλέπω;
   - Τι νομίζω ότι θα ακολουθήσει στην ιστορία;
   - Τι σκέφτομαι γι' αυτό που βλέπω;
   - Τι είναι αυτό που με κάνει να αναρωτιέμαι;
2. Με φιγούρες πήλινες ή πλαστικές ή ακόμα και με χαρτονένιες που θα ζωγραφίσουμε στην τάξη, φτιάχνουμε και στολίζουμε σε μια γωνιά μια φάτνη. Δίνουμε ιδιαίτερη σημασία στα πρόσωπα, στις θέσεις και στο ύψος τους.
3. Μοιραζόμαστε ιδέες και φράσεις μας για τη λέξη «Χριστούγεννα». Ο δάσκαλος ή η δασκάλα καταγράφει τις ιδέες μας στον πίνακα και μας βοηθάει να συζητήσουμε και να απαντήσουμε στην ερώτηση «τι γιορτάζουμε τελικά τα Χριστούγεννα;».

III. Η γιορτή των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς

Στις 25 Δεκεμβρίου η Εκκλησία γιορτάζει τα Χριστούγεννα, ψάλλοντας το τροπάριο:

Η γέννησίς σου, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ
τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως·
ἐν αὐτῇ γὰρ οἱ τοῖς ἄστροις λατρεύοντες
ὑπὸ ἀστέρος ἐδιδάσκοντο
σὲ προσκυνεῖν
τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης
καὶ σὲ γινώσκειν ἐξ ὕψους ἀνατολήν,
Κύριε δόξα σοι.

Η Γέννησή Σου, Χριστέ και Θεέ μας, έκανε να ανατείλει στον κόσμο το φως της αληθινής γνώσης. Γιατί στη Γέννησή Σου, εκείνοι που ως τώρα λατρεύανε τα αστέρια, διδάχτηκαν από το αστέρι που τους οδήγησε στη φάτνη να προσκυνούν μονάχα Εσένα, που είσαι ο Ήλιος της Δικαιοσύνης και να Σε αναγνωρίσουν σαν ανατολή που χαράζει από ψηλά. Κύριε, ας είσαι δοξασμένος!

Από την ελληνική και ξένη λογοτεχνία

Κωστής Παλαμάς, Να 'μουν του στάβλου έν' άχυρο

Να 'μουν του στάβλου έν' άχυρο, ένα φτωχό κομμάτι
την ώρα π' άνοιγ' ο Χριστός στον ήλιο του το μάτι.
Να ιδώ την πρώτη του ματιά και το χαμόγελό του,
το στέμμα των ακτίνων του γύρω στο μέτωπό του.
Να λάμψω από τη λάμψη του κι εγώ σαν διαμαντάκι
κι από τη θεία του πνοή να γίνω λουλουδάκι.
Να μοσκοβοληθώ κι εγώ από την ευωδία,
που άναψε στα πόδια του των Μάγων η λατρεία.
Να 'μουν του στάβλου ένα άχυρο ένα φτωχό κομμάτι
την ώρα π' άνοιγ' ο Χριστός στον ήλιο του το μάτι.

Τέλλος Άγρας, *Είδα χτες το βράδυ στ' όνειρό μου*

Είδα χτες το βράδυ στ' όνειρό μου,
τον γεννημένο μας Χριστό,
τα βόδια επάνω του εφυσούσαν,
όλο το χνώτο τους ζεστό.

Το μέτωπό του ήταν σαν ήλιος,
και μέσα η φάτνη η φτωχική,
άστραφτε πιο καλά από μέρα,
με κάποια λάμψη μαγική.

Στα πόδια του έσκυβαν οι Μάγοι
κι έμοιαζε τ' άστρο από ψηλά
πως θα καθίσει σαν κορώνα,
στης Παναγίτσας τα μαλλιά.

Βοσκοί πολλοί και βοσκοπούλες,
τον προσκυνούσαν ταπεινά,
ξανθόμαλλοι άγγελοι εστεκόνταν
κι έψελναν γύρω του «ωσαννά».

Μα κι από αγγέλους κι από μάγους,
δεν ζήλεψα άλλο πιο πολύ,
όσο της Μάνας Του το στόμα,
και το ζεστό ζεστό φιλί.

Ο Ινδιάνος στη φάτνη

Να ένας Ινδιάνος μες στη φάτνη.
Περίεργο. Πώς βρέθηκε εδώ;
Ανάμεσα στα πρόβατα, στους μάγους,
Κάτ' απ' τ' αστέρι, δίπλα στον βοσκό;

– Γκρίζε αητέ, να φύγεις απ' τη φάτνη.
Πάρ' το τσεκούρι σου και δρόμο από δω.
Τι θέση μπορεί να 'χει ένας Ινδιάνος
πλάι στο θείο, νιογέννητο μωρό;

Μα εκείνος δεν ακούει, δεν απαντάει.
Κουράστηκε. Ταξίδι μακρινό...
Γυρίζει, τους κοιτάει, χαμογελάει,
χαμόγελο αγάπης, τρυφερό.

Ίσως να άκουσε το μήνυμα της φάτνης
κι έτρεξε να 'ρθει τόσο βιαστικά,
να πει σε όλους μας μ' αυτό το χαμογέλιο:
«Ειρήνη, αδέλφια, κι αγάπη στην καρδιά».

Τζιάνι Ροντάρι, *Φλυαρίες ανάμεσα στον ουρανό και τη γη*

Ελληνικά κάλαντα

Χριστουγεννιάτικα κάλαντα

Καλήν εσπέραν άρχοντες
κι αν είναι ορισμός σας
Χριστού τη θεία γέννηση
να πω στ' αρχοντικό σας.

Χριστός γεννάται σήμερον
εν Βηθλεέμ τη πόλει
οι ουρανοί αγάλλονται
χαίρει η φύσις όλη.

Εν τω σπηλαίω τίκτεται
εν φάτνη των αλόγων
ο βασιλεύς των ουρανών
και ποιητής των όλων.

Πλήθος αγγέλων ψάλλουσι
το «Δόξα εν υψίστοις»
και τούτο άξιον εστί
η των ποιμένων πίστις.

Εκ της Περσίας έρχονται
τρεις Μάγοι με τα δώρα
άστρο λαμπρό τούς οδηγεί
χωρίς να λείψει ώρα.

Κάλαντα Χριστουγέννων Πελοποννήσου

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου,
Για εβγάτε, διέτε, μάθετε που ο Χριστός γεννάται
Γεννιέται κι ανασταίνεται στο μέλι και στο γάλα,
Το μέλι τρών' οι άρχοντες, το γάλα οι αφεντάδες
Και το μελισσοβότανο το λούζοντ' οι κυράδες.
Κυρά ψηλή, κυρά λιγνή, κυρά καμαροφρύδα
Κυρά μου όταν στολίζεσαι και πας στην εκκλησιά σου
Βάνεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι αγκάλη
Και τον καθάριο αυγερινό τον βάζεις δακτυλίδι.
Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε
παρά σας αγαπούσαμε κι ήρθαμε να σας δούμε.
Εδώ που τραγουδήσαμε πέτρα να μην ραγίσει

κι ο νοικοκύρης του σπιτιού χρόνους πολλούς να ζήσει.
Δώστε μας και τον κόκορα δώστε μας και την κότα
δώστε μας και πέντ' έξι αυγά να πάμε σ' άλλη πόρτα.

Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα

Αρχιμηνιά κι Αρχιχρονιά
ψηλή μου δεντρολιβανιά
κι αρχή καλός μας χρόνος
εκκλησιά με τ' άγιο θρόνος.

Αρχή που βγήκε ο Χριστός
άγιος και πνευματικός,
στη γη να περπατήσει
και να μας καλοκαρδίσει.

Άγιος Βασίλης έρχεται,
και δεν μας καταδέχεται,
από την Καισαρεία,
συ 'σαι αρχόντισσα κυρία.

Βαστά εικόνα και χαρτί
ζαχαροκάρνο, ζυμωτή
χαρτί και καλαμάρι
δες και με, δες και με το παλικάρι.

Το καλαμάρι έγραφε,
τη μοίρα του την έλεγε
και το χαρτί και το χαρτί ομίλει
Άγιε μου, άγιε μου καλέ Βασίλη.

Κάλαντα Ζακύνθου

Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά κι αρχή καλός μας χρόνος,
υγεία αγάπη και χαρά να φέρει ο νέος χρόνος,
υγεία αγάπη και χαρά να φέρει ο νέος χρόνος.
Να ζήσει ο κύρης ο καλός να ζήσει κι η κυρά του,
όλα του κόσμου τ' αγαθά να έχει η φαμελιά του,
όλα του κόσμου τ' αγαθά να έχει η φαμελιά του.
Να ζήσει τ' αρχοντόπουλο που 'χει καρδιά μεγάλη,
σ' εμάς και την παρέα μας ένα φλουρί να βάλει,
σ' εμάς και την παρέα μας ένα φλουρί να βάλει.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας, ή και του δασκάλου ή της δασκάλας της Μουσικής, χωριζόμαστε σε μικρές ομάδες. Ετοιμάζουμε και παρουσιάζουμε χριστουγεννιάτικη μουσική και τραγούδια που μας αρέσουν σε όλο το σχολείο, από τάξη σε τάξη. Δίνουμε προσοχή και στην παρουσίαση: ναι στα σκουφάκια και στα τρίγωνα, όχι στα βατραχοπέδιλα και τις κοντομάνικες μπλούζες!
2. Παρατηρούμε με προσοχή τον πίνακα του Νικολάου Λύτρα «Τα κάλαντα» (σελ. 60). Σκεφτόμαστε και συζητάμε με επιχειρήματα:
   - Τι μπορεί να σκέφτονται ή να νιώθουν τα πρόσωπα του πίνακα σε σχέση με αυτό που κάνουν;
   - Τι θα μπορούσαν ίσως να γνωρίζουν ή να πιστεύουν γι' αυτό που κάνουν;
   - Τι είναι αυτό για το οποίο πιθανόν να νοιάζονται και τι να φροντίζουν;
   - Τι είναι αυτό που με κάνει να αναρωτιέμαι;
3. Κατασκευάζουμε και στολίζουμε όλοι μαζί ένα καραβάκι, ακούγοντας κάλαντα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας!
4. Οργανώνουμε μια επίσκεψη σε ένα ίδρυμα της πόλης ή της περιοχής μας για να πούμε τα κάλαντα (χωρίς να ξεχάσουμε το καραβάκι μας!). Ετοιμάζουμε και παίρνουμε μαζί μας και μικρά δώρα, για να σκορπίσουμε ακόμα περισσότερη χαρά!
5. Φτιάχνουμε ένα χριστουγεννιάτικο δέντρο στο ταμπλό της τάξης. Για στολίδια κόβουμε στρογγυλά χαρτάκια και πάνω τους γράφουμε ένα συναίσθημα που μας φέρνουν τα Χριστούγεννα.
6. Φτιάχνουμε από πηλό μικρά και ελαφρά στολίδια για το χριστουγεννιάτικο δέντρο. Αφού στεγνώσουν καλά, τα χρωματίζουμε και τα διακοσμούμε με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου μας, ή και της δασκάλας ή του δασκάλου των Εικαστικών.
7. Αναζητούμε και παρουσιάζουμε στην τάξη χριστουγεννιάτικα έθιμα του τόπου μας.
8. Φτιάχνουμε με πολύχρωμα υλικά όμορφες κάρτες για να ευχηθούμε «Καλά Χριστούγεννα» στα αγαπημένα μας πρόσωπα!

Τα Χριστούγεννα στην Ελλάδα. Ήθη και έθιμα

Τα Χριστούγεννα στην Ελλάδα ο τόπος γεμίζει μελωδίες γιορτινές και οι δρόμοι και οι πλατείες φωτίζονται και πλημμυρίζουν από κόσμο. Οι οικογένειες και οι παρέες μεγαλώνουν. Από τις κουζίνες των σπιτιών ξεχύνονται λογιών λογιών αρώματα, στολισμένα καραβάκια και χριστουγεννιάτικα δέντρα καμαρώνουν στα σπίτια και στις βιτρίνες των μαγαζιών, παραμύθια και ιστορίες για καλικάντζαρους λέγονται δίπλα στο αναμμένο τζάκι, δώρα, παιχνίδια και ευχές δίνουν αυτές τις ημέρες το δικό τους ξεχωριστό χρώμα σε όλες τις περιοχές της Ελλάδας.

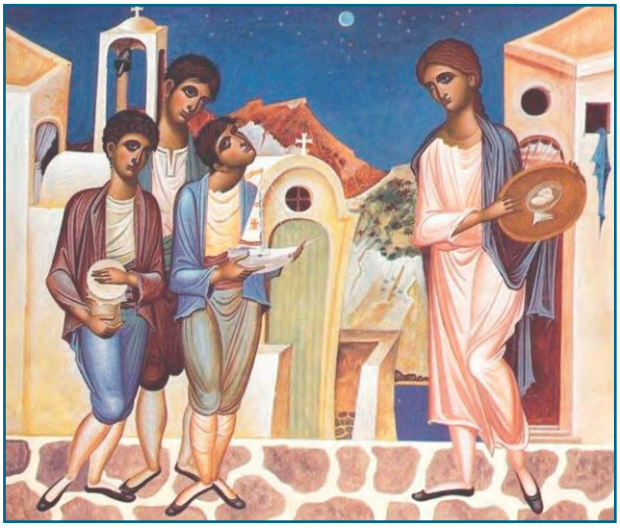

Κάθε περιοχή έχει τα δικά της έθιμα από τα παλιά χρόνια έως σήμερα. Τα κάλαντα των παιδιών, το χριστουγεννιάτικο δέντρο ή το στολισμένο φανάρι, τα φαναράκια της νύχτας, τα παιχνίδια και τα γλυκά είναι παραδόσεις που διαφέρουν από τόπο σε τόπο.

Νωρίς το πρωί της παραμονής, τα παιδιά βγαίνουν στους δρόμους και λένε τα κάλαντα: «Καλήν ημέραν άρχοντες, κι αν είναι ορισμός σας, Χριστού τη Θεία Γέννηση να πω στ' αρχοντικό σας...».

Γλυκά των Χριστουγέννων

Τα παραδοσιακά γλυκά της γιορτής είναι τα μελομακάρονα, οι κουραμπιέδες και οι δίπλες. Παραδοσιακά επίσης οι νοικοκυρές έπλαθαν το χριστόψωμο που γίνεται με ειδική μαγιά φτιαγμένη με ξερό βασιλικό και το ζύμωμά του είναι μια ιεροτελεστία με πολλή υπομονή. Στη διάρκεια του ζυμώματος η νοικοκυρά λέει: «Ο Χριστός γεννιέται, το φως ανεβαίνει, το προζύμι για να γένει». Το χριστόψωμο είναι το ψωμί για το χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Ο νοικοκύρης το κόβει, αφού πρώτα το σταυρώσει, και το μοιράζει σε όλη την οικογένεια και στους καλεσμένους.

Το έθιμο του αναμμένου πουρναριού στην Ήπειρο

Όποιος πάει στο σπίτι του γείτονα για να πει τα «χρόνια πολλά», μα και τα παντρεμένα παιδιά που θα πάνε στο πατρικό τους, κρατούν ένα κλαδί δέντρου που καίει τρίζοντας. Έτσι αναμμένο, το πηγαίνουν και γεμίζουν φωτιές και κρότους τα σκοτεινά δρομάκια του χωριού. Σε άλλα χωριά, δεν κρατούν ολόκληρο το κλαδί του δέντρου, αλλά μια χούφτα δαφνόφυλλα και πουρναρόφυλλα, που τα πετούν στο τζάκι μόλις μπούνε στο σπίτι. Όταν τα ξερά φύλλα πιάσουν φωτιά κι αρχίσουν να τρίζουν και να πετάνε σπίθες, εύχονται: «Αρνιά, κατσίκια, νύφες και γαμπρούς!».

Το «τάισμα» της βρύσης στη Θεσσαλία

Τα μεσάνυχτα ή κοντά στο χάραμα των Χριστουγέννων, οι κοπέλες πηγαίνουν στην πιο κοντινή βρύση για «να κλέψουν το άκραντο νερό», δηλαδή το αμίλητο, γιατί σε όλη τη διαδρομή δεν μιλούν καθόλου. Μόλις φτάσουν, αλείφουν τη βρύση με βούτυρο και μέλι, και βάζουν ένα κλαδί ελιάς με την ευχή: «όπως τρέχει το νερό σ' βρυσούλα μ', έτσ' να τρέχ' και το βιο μ'», δηλαδή: όπως τρέχει το νερό να τρέχει και η ευημερία στο σπίτι τον καινούριο χρόνο και η ζωή του να είναι γλυκιά σα μέλι.

Πρωτοχρονιάτικα έθιμα και παραδόσεις

Όπως τα Χριστούγεννα, έτσι και την Πρωτοχρονιά όλοι είναι χαρούμενοι και προετοιμάζονται για την πρώτη μέρα του νέου χρόνου με γιορτινές μελωδίες, πεντανόστιμα γλυκά, παραμύθια και ιστορίες, δώρα και ευχές για ένα χρόνο γεμάτο υγεία, χαρά και αγάπη.

Το σπάσιμο του ροδιού

Το ρόδι είναι σύμβολο αφθονίας, γονιμότητας και καλής τύχης. Σύμφωνα με την παράδοση όλη η οικογένεια πηγαίνει πρωί-πρωί στην εκκλησία και ο πατέρας έχει στην τσέπη του ένα ρόδι. Μόλις επιστρέψουν στο σπίτι, μπαίνει πρώτος στο σπίτι για να κάνει ποδαρικό, με το ρόδι στο χέρι. Μόλις μπει με το δεξί, ρίχνει με δύναμη το ρόδι στο πάτωμα, έτσι ώστε να σπάσει και να πεταχτούν οι σπόροι του παντού και εύχεται «με υγεία, ευτυχία και χαρά το νέο έτος κι όσες ρώγες έχει το ρόδι, τόσες λίρες να έχει η τσέπη μας όλη τη χρονιά».

Οι κολόνιες στην Κεφαλονιά

Το βράδυ της παραμονής της Πρωτοχρονιάς οι κάτοικοι του νησιού μα και οι επισκέπτες κατεβαίνουν στους δρόμους του νησιού με μπουκάλια με κολόνιες στα χέρια, ραίνουν ο ένας τον άλλον και τραγουδούν, «Ήρθαμε με ρόδα και με ανθούς να σας ειπούμε χρόνους πολλούς». Τέλος, ανταλλάσσουν και την τελευταία ευχή του χρόνου που είναι «Καλή Αποκοπή», δηλαδή με το καλό να αποχωριστούμε τον παλιό χρόνο.

Το έθιμο της βασιλόπιτας

Μια φορά κι έναν καιρό στη μακρινή Καισάρεια της Καππαδοκίας ζούσε ο Μέγας Βασίλειος, ένας επίσκοπος που αγαπούσε και βοηθούσε τους συνανθρώπους του. Ζούσαν ειρηνικά, όταν μια μέρα έφτασε στην πόλη ένας βάρβαρος στρατηγός και ζήτησε να του δώσουν όλο το χρυσάφι της Καισάρειας, αλλιώς θα κατέστρεφε την πόλη.

Ο Μέγας Βασίλειος προσευχήθηκε όλη τη νύχτα στον Θεό για να σωθεί η πόλη. Οι φτωχοί κάτοικοι της πόλης μάζεψαν ό,τι χρυσό είχε ο καθένας και τα παρέδωσαν για να σώσουν την πόλη και να σωθούν. Τότε εμφανίστηκε ο Άγιος Μερκούριος, ορμητικός καβαλάρης, κι έδιωξε τον στρατηγό και τους στρατιώτες του.

Έτσι σώθηκε η πόλη της Καισάρειας, μα ο Μέγας Βασίλειος βρέθηκε σε δύσκολη θέση! Θέλησε να μοιράσει τα χρυσαφικά στους κατοίκους της πόλης και να πάρει καθένας ό,τι ήταν δικό του. Αυτό ήταν αδύνατον! Προσευχήθηκε, λοιπόν, ο Μέγας Βασίλειος να τον φωτίσει ο Θεός τι να κάνει.

Την άλλη μέρα φώναξε τους διακόνους και έδωσε εντολή να ζυμώσουν μικρές πίτες και σε κάθε μία θα έβαζαν και λίγα χρυσαφικά. Όταν ετοιμάστηκαν, τις μοίρασε σαν ευλογία σε όλους τους κατοίκους της Καισάρειας. Η έκπληξή τους δεν περιγραφόταν, όταν κάθε οικογένεια έβρισκε μέσα στην μικροσκοπική πίτα τα χρυσαφικά της. Ήταν γι' αυτούς μια ξεχωριστή πίτα. Ήταν η βασιλόπιτα που χάριζε χαρά και ευλογία. Από τότε φτιάχνουν σε κάθε σπίτι και μια βασιλόπιτα με το φλουρί μέσα, την πρώτη μέρα του χρόνου, τη μέρα του Αγίου Βασιλείου.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Παρατηρούμε προσεκτικά την εικόνα του Μεγάλου Βασιλείου στη σελ. 63. Μοιάζει καθόλου με τις εικόνες που γεμίζουν τις τηλεοράσεις μας και πολλές βιτρίνες τα Χριστούγεννα; Συζητώ τις παρατηρήσεις και τις ιδέες μου με όλη την τάξη.
2. Διαβάσαμε πως ο Άγιος Βασίλειος είδε ότι οι συνάνθρωποί του βρίσκονταν σε δύσκολη θέση και σκέφτηκε πώς θα μπορούσε η κατάσταση να είναι διαφορετική. Σκέφτομαι: «Στη γειτονιά μου, θα ήθελα τα Χριστούγεννα να ήταν...».
3. Δίνω τις δικές μου απαντήσεις για το πώς θα ήθελα να είναι η όψη, η ατμόσφαιρα και οι άνθρωποι της γειτονιάς μου τα Χριστούγεννα, και μοιράζομαι τις ιδέες μου με τον διπλανό ή τη διπλανή μου. Ύστερα, ανακοινώνουμε μαζί τις καλύτερες ιδέες μας σε όλη την τάξη.
4. Από όλα τα χριστουγεννιάτικα παραμύθια που ξέρουμε, επιλέγουμε το αγαπημένο των περισσότερων στην τάξη και το παρουσιάζουμε σαν θεατρική παράσταση. Στην αφίσα που θα φτιάξουμε για την παράστασή μας, γράφουμε ποιος έγραψε το παραμύθι, από ποια χώρα είναι και γιατί το διαλέξαμε.
5. Χωριζόμαστε σε ομάδες, η καθεμιά από τις οποίες διαλέγει να παρουσιάσει ένα από τα χριστουγεννιάτικα ήθη και έθιμα που της έκαναν εντύπωση. Προσοχή: δεν πρέπει δύο ομάδες να διαλέξουν το ίδιο έθιμο!

Τα παιδιά:
Η χαρά και η ελπίδα του κόσμου

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Τα παιδιά είναι η χαρά και η ελπίδα του κόσμου. Ο ίδιος ο Χριστός, ακόμη και ως μικρό παιδί, δεν έπαψε να είναι ο Θεός και ο σωτήρας του κόσμου. Αυτός ήταν που είπε ότι Βασιλεία του Θεού ανήκει στα παιδιά και σε όσους ανθρώπους παραμένουν σαν τα παιδιά. Όλα τα παιδιά του κόσμου αξίζουν αγάπη και σεβασμό. Και σήμερα υπάρχουν παιδιά που χρειάζονται προστασία και φροντίδα. Τα παιδιά έχουν δικαιώματα που όλοι είναι ανάγκη να τα γνωρίζουμε και, κυρίως, να τα εφαρμόζουμε στην πράξη.

Ι. Το κάθε παιδί είναι χαρά

Τα χαρακτηριστικά των παιδιών

(χαρά, ενέργεια, ενθουσιασμός, εμπιστοσύνη, δημιουργικότητα)

Τα παιδιά ζωγραφίζουν στον τοίχο

Τα παιδιά ζωγραφίζουν στον τοίχο
δυο καρδιές κι έναν ήλιο στη μέση.
Παίρνω φως απ' τον ήλιο και φτιάχνω
την αγάπη και μου λες πως σ' αρέσει.

Τα παιδιά τραγουδούν μες στους δρόμους
κι η φωνή τους τον κόσμο αλλάζει.
Τα σκοτάδια σκορπάνε κι η μέρα λουλουδίζει
σαν ανθός στο περβάζι.

Ένα σύννεφο είν' η καρδιά μου
κι η ζωή μου γιορτή σε πλατεία.
Σ' αγαπώ κι ο απέραντος κόσμος πόσο μοιάζει
με μικρή πολιτεία.

Στίχοι: Μιχάλης Μπουρμπούλης,
Μουσική: Γιώργος Χατζηνάσιος

Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά

Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
έστω και για μια μέρα
ας τον δώσουμε να παίξουν
σαν ένα πολύχρωμο μπαλόνι
να παίξουν τραγουδώντας
ανάμεσα στ' αστέρια
ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
σαν ένα τεράστιο μήλο,
σαν ψίχα ολόζεστου ψωμιού
να χορτάσουν μια μέρα τουλάχιστον
ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
να μάθει έστω και για μια μέρα ο κόσμος τη φιλία
τα παιδιά θα πάρουν απ' τα χέρια μας τον κόσμο
θα φυτέψουν αθάνατα δέντρα.

Ναζίμ Χικμέτ

Φεύγουμε στην εξοχή

Στο μουράγιο ήτανε μαζεμένα τα παιδιά και μας περίμεναν. Ο Νόλης, ο Οδυσσέας και η μικρούλα Αυγή. Ξεφώνιζαν όλοι μαζί και, μόλις πατήσαμε το πόδι μας στη στεριά, βγάλανε κάτι σφυρίχτρες από καλάμι κι αρχίσανε να σφυρίζουν. Η θεία Δέσποινα, ο παππούς κι ο κυρ Αντώνης τραβήξανε μπροστά, με τα πράγματα, για τον Πύργο μας, και μεις ξοπίσω με τα παιδιά. Στον Πύργο μάς περίμενε η Σταματίνα, που είχε έρθει μια μέρα πριν να καθαρίσει το σπίτι. Γρήγορα βγάλαμε τα πέδιλά μας. Η Μυρτώ μάλιστα έδωσε μια στο δικό της, που πήγε και στάθηκε πάνω σ' ένα ράφι. [...] Τρέξαμε κάτω στο αμπέλι του παππού, όπου μας περίμεναν τα παιδιά. Δεν μπορούσαμε να τρέξουμε, γιατί τις πρώτες μέρες, ώσπου να σκληρύνουν οι πατούσες, τα πόδια πονούσαν από τις πέτρες και τ' αγκάθια. Δε θέλαμε όμως να φοράμε παπούτσια, για να μοιάζουμε πιότερο με τα παιδιά από τα τσαρδάκια. [...] Τα παιδιά, κάτω στ' αμπέλι, είχαν θρονιαστεί πάνω σε μια μεγάλη μυγδαλιά και μας περίμεναν. [...] Αρχίσαμε τα χοροπηδήματα και τα κλαδιά της μυγδαλιάς ανεβοκατέβαιναν σαν κούνια. Αν μας έβλεπε κανείς, θα ξεχώριζε πως η Μυρτώ κι εγώ δεν είμαστε από τα τσαρδάκια. Τ' άλλα παιδιά είχανε κιόλας μαυρίσει. Τα χέρια τους και τα πόδια τους ξάσπριζαν από την αρμύρα της θάλασσας. Τα κατάμαυρα μαλλιά της Άρτεμης, εκεί κοντά στις ρίζες, είχανε γίνει σχεδόν ξανθά από τους ήλιους. Σε λίγες, όμως, μέρες θα 'μασταν και μεις έτσι, σαν «μαυροτσούκαλα», που λέει κι ο παππούς, και θα μιλούσαμε όπως μιλάνε στο Λαμαγάρι.

Άλκη Ζέη, *Το Καπλάνι της βιτρίνας*

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ζητώ τη βοήθεια της οικογένειάς μου για να φτιάξω ένα μικρό φωτογραφικό άλμπουμ με τις σημαντικότερες στιγμές της ζωής μου ως τώρα. Φέρνω το άλμπουμ στην τάξη και το μοιράζομαι με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές μου.
2. Αναπαριστούμε θεατρικά ένα αγαπημένο παραμύθι με πρωταγωνιστές παιδιά στην τάξη.

Η παγκόσμια γλώσσα των παιδιών: Παιχνίδι, μουσική, τραγούδι, χορός, παραμύθια

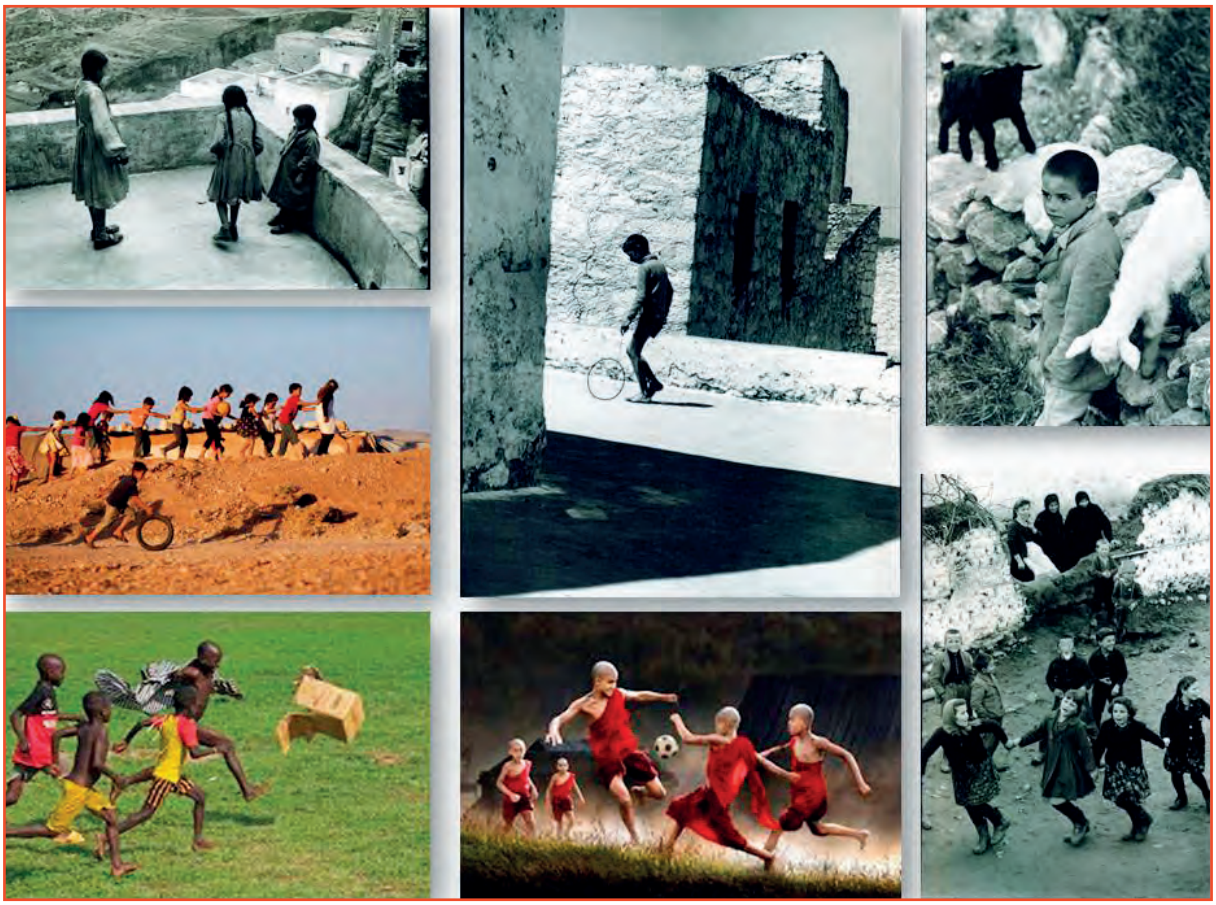

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Αναζητούμε και βρίσκουμε ποια παιχνίδια έπαιζαν τα παιδιά στην αρχαία εποχή και ποια παιχνίδια έπαιζαν οι παππούδες μας.
2. Φτιάχνουμε κολάζ με φωτογραφίες παιδιών από όλο τον κόσμο.
3. Βρίσκουμε, ακούμε και τραγουδάμε γνωστά παιδικά τραγούδια από διάφορες χώρες.
4. Ποια παιχνίδια παίζουν τα συνομήλικά μας παιδιά σε άλλες χώρες, π.χ. στα Βαλκάνια;
5. Ακούμε το μουσικό έργο του Ίγκορ Στραβίνσκι «Το πουλί της Φωτιάς».
   - Την πρώτη φορά, το ακούμε ήσυχα και αφήνουμε τη μουσική να μας απορροφήσει και να μας εμπνεύσει.
   - Ο καθένας μας γράφει 10 λέξεις ή φράσεις πάνω σε αυτό που άκουσε.
   - Ακούμε άλλη μια φορά τη μουσική και προσπαθούμε να προσθέσουμε άλλες 10 λέξεις ή φράσεις στην προηγούμενη λίστα μας.

6. Εκφράζουμε στην τάξη τις ιδέες μας για τη φράση «τα παιδιά είναι χαρά» και φτιάχνουμε στην τάξη μια σύνθεση με όργανα, χορό, παλαμάκια και κίνηση που αναπαριστούν αυτή τη φράση.
7. Μαθαίνουμε τραγούδια και χορούς από άλλες χώρες.
8. Αφού δούμε προσεκτικά τους παρακάτω πίνακες, βρίσκουμε έναν τίτλο για κάθε έναν από αυτούς.

ΙΙ. Ο Ιησούς ως παιδί

Ο Ιησούς παίρνει όνομα και γίνεται «γιος του Νόμου»

Η περιτομή του Ιησού

Όταν συμπληρώθηκαν οχτώ μέρες (από τη γέννησή του), έκαναν στο παιδί περιτομή και του έδωσαν το όνομα Ιησούς, όπως δηλαδή το είχε ονομάσει ο άγγελος προτού ακόμα συλληφθεί στην κοιλιά της μάνας του.

Λκ 2, 21

Υπαπαντή: Ο Συμεών αναγνωρίζει τον Χριστό ως Θεό και Σωτήρα του κόσμου

Όταν ο Ιησούς έγινε σαράντα ημερών, η Μαρία και ο Ιωσήφ τον έφεραν στα Ιεροσόλυμα, στον ναό, για να ευχαριστήσουν τον Θεό για το παιδί. Στον ναό, ζούσε από χρόνια πολλά ένας ηλικιωμένος άνδρας. Τον έλεγαν Συμεών και ζούσε από μικρό παιδί με την προσδοκία του ερχομού του Μεσσία. Τα χρόνια περνούσαν κι η προσευχή του Συμεών και η παράκλησή του ήταν ίδια πάντα! «Αξίωσέ με, Θεέ μου, να δω τον λυτρωτή των ανθρώπων!».

Όταν η Μαρία και ο Ιωσήφ ήρθαν με το παιδί, ο Συμεών το πήρε στην αγκαλιά του και είπε: «Τώρα, Κύριε, μπορώ να πεθάνω ειρηνικά, γιατί πραγματοποίησες την υπόσχεσή σου. Ας πεθάνω, Κύριε, τώρα που αξιώθηκα να δω το Φως του κόσμου. Το είδα με τα ίδια μου τα μάτια: έστειλες τον Σωτήρα για όλους τους ανθρώπους!».

Λκ 2, 22-35

Παραδόσεις και έθιμα της γιορτής της Υπαπαντής (2 Φεβρουαρίου)

Σε πολλά μέρη της Ελλάδας από τα πολύ παλιά χρόνια, αλλά και τώρα, ο λαός κάνει προβλέψεις σε σχέση με τον καιρό. Οι γεροντότεροι έλεγαν πως ό,τι καιρό κάνει την ημέρα της Υπαπαντής, ο ίδιος καιρός θα διαρκέσει για σαράντα μέρες. Σε πολλές περιοχές της Κρήτης οι άνθρωποι πίστευαν πως, αν ο καιρός είναι καλός την ημέρα της Υπαπαντής, ο χειμώνας θα κρατήσει πολύ ακόμη. Στη Μακεδονία, την παραμονή των Χριστουγέννων οι νοικοκυραίοι έβαζαν στο τζάκι τους μια άσπρη πέτρα για να περάσει, κατά πως έλεγαν, η οικογένεια «άσπρη χρονιά». Τούτη την πέτρα, την άφηναν εκεί μέχρι της Υπαπαντής. Μετά την πήγαιναν στα χωράφια τους για να ξορκίσουν το χαλάζι. Η μέρα της Υπαπαντής, λοιπόν, ήταν σημαντική και σημαδιακή για τον καιρό που θα ακολουθούσε, άρα και για τη σοδειά των αγροτών. Γι' αυτό και ο λαός έλεγε:

Καλοκαίρια της Παπαντής,
μαρτιάτικος χειμώνας.
Παπαντούλα χιονισμένη
και τ' αμπάρια γιομισμένα.
Παπαντή καλοβρεμένη,
η κοφίνα γεμισμένη.

Δωδεκάχρονος Ιησούς: «Στο σπίτι του πατέρα μου»

Κάθε χρόνο, στη γιορτή του Πάσχα, ο Ιωσήφ και η Μαρία πήγαιναν στα Ιεροσόλυμα. Η γιορτή αυτή θύμιζε στον ισραηλιτικό λαό την απελευθέρωση των προγόνων τους από τη δουλεία στην Αίγυπτο. Όταν ο Ιησούς έγινε δώδεκα χρονών, πήγε για πρώτη φορά στη Ιεροσόλυμα μαζί με τους γονείς του για τη γιορτή του Πάσχα. Από τη Ναζαρέτ ήρθαν στα Ιεροσόλυμα και πολλοί γνωστοί και συγγενείς του Ιωσήφ και της Μαρίας.

Όταν τέλειωσε η γιορτή και όλοι γύριζαν πίσω, ο Ιησούς έμεινε στην Ιερουσαλήμ. Ο Ιωσήφ και η Μαρία, όταν δεν τον είδαν, σκέφτηκαν: «Σίγουρα κάπου θα είναι με τους συγγενείς μας». Το βράδυ άρχισαν να τον γυρεύουν παντού. Επειδή δεν τον βρήκαν, γύρισαν στην Ιερουσαλήμ και τον αναζητούσαν. Ύστερα από τρεις μέρες τον βρήκαν στον ναό. Καθόταν ανάμεσα στους διδασκάλους του νόμου και τους άκουγε πώς μιλού-

σαν για τον Θεό. Τους έκανε ερωτήσεις και, όταν εκείνοι τον ρωτούσαν, τους απαντούσε. Όλοι όσοι τον άκουγαν έμεναν έκπληκτοι με τη νοημοσύνη και τις απαντήσεις του.

Μόλις τον είδε η μητέρα του, έτρεξε κοντά του και του είπε: «Παιδί μου, γιατί μας το έκανες αυτό; Ο πατέρας σου κι εγώ σε αναζητούσαμε με πολλή αγωνία!». Ο Ιησούς τούς απάντησε: «Γιατί με αναζητούσατε; Δεν ξέρατε ότι πρέπει να βρίσκομαι στο σπίτι του Πατέρα μου;». Εκείνοι, όμως, δεν κατάλαβαν τα λόγια που τους είπε.

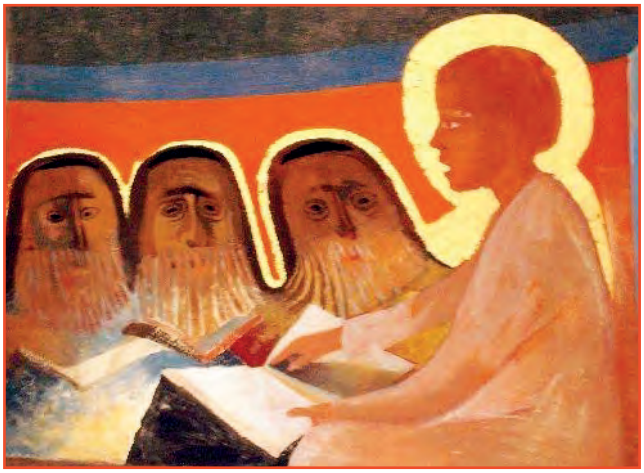

Ο Ιησούς γύρισε μαζί τους στη Ναζαρέτ και ζούσε κοντά τους με υπακοή. Η μητέρα του όμως διατηρούσε μέσα στην καρδιά της αυτά τα λόγια που της είπε ο Ιησούς στον ναό. Ο Ιησούς μεγάλωνε και προόδευε όλο και περισσότερο στη σοφία και στη χάρη που είχε από τον Θεό.

Λκ 2, 41-52

Ο Δωδεκαετής (απόσπασμα)

Κάθε το Πάσχα πόρχεται, λουσμένοι, στολισμένοι,
κι ο Ιωσήφ κι η Μαριάμ απ' το βαθύ πουρνό
κινάν στα Ιεροσόλυμα, στη γη την αγιασμένη,
και φέτος που 'ν' ο Ιησούς δώδεκα πια χρονώ...

Κι η Παναγιά, κι ο Ιωσήφ, κι ο Ιησούς αγάλι
το δρόμο παίρνουν του Ναού, μη βρουν ένα κελλί,
τη νύχτ' αυτή να γύρουνε για λίγο το κεφάλι·
μα είναι πιασμένα τα κελλιά, κι είναι γεμάτ' η αυλή...

Σε κάποιαν άκρη στρώνουν το φτωχικό τους σιάδι,
και, τα δισάκια βάνοντας προσκέφαλα ψηλά,
μέσα στου μάγου αστρόφεγγου το μυστικό σκοτάδι
μ' όλων των άλλων η αναπνοιά γαλήνια τούς κυλά...

Ωστόσο, ως μέρας έκαμαν απ' όταν φύγαν δρόμο
η Παναγιά κι ο Ιωσήφ κι αλλάξανε στρατί
μέσ' απ' τις άλλες συντροφιές, γυρίζουνε με τρόμο,
δε βλέπουν πίσω το παιδί μ' αυτούς να περπατεί...

Γρήγορα αλλάζουν πάτημα· ρωτάνε όποιονε βρούνε·
Κανείς δεν ξέρει τίποτα για ν' απολογηθεί...
Τέλος και πάλι, αμίλητοι, χωρίς ν' αργοπορούνε,
κινάν στα Ιεροσόλυμα, τι θα 'χει εκεί σταθεί...

Άγρυπνοι ως είναι, νηστικοί, χωρίς ν' αλλάξουν βήμα,
στο Ναό του Κύριου φτάνουνε την τρίτη τη βραδιά...
«Αλί μου! Πώς μας έκαμες, παιδί μου, τέτοιο κρίμα,
και στράγγισα απ' την έννοια
μου», φωνάζει η Παναγιά...

Κι εκεί που ακέρια χαίρεται,
αιφνίδια από βαθιά της
νιώθ' η χλωμάδα
σ' όλα της τα μέλη ν' ανεβεί,
προφητεία του Συμεών
σα ν' αντηχεί στ' αυτιά της:
«Κι εσέ, Μαρία, μες στην ψυχή
ρομφαία θα σε διαβεί!».

Άγγελος Σικελιανός

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Παρατηρούμε προσεκτικά το χαρακτικό του Ρέμπραντ «Ο Ιησούς δωδεκαετής επιστρέφει από τον Ναό» (σελ. 79): Τι βλέπουμε; Τι σκεφτόμαστε; Τι άλλο θα θέλαμε να μάθουμε για την ιστορία που απεικονίζει;

III. Όλα τα παιδιά αξίζουν αγάπη, σεβασμό και φροντίδα

«Αν δεν γίνετε σαν τα παιδιά»

Οι μαθητές ήθελαν να ξέρουν ποιος είναι ανώτερος. Ο Ιησούς φώναξε τότε ένα παιδάκι, το έβαλε να σταθεί ανάμεσά τους και είπε: «Σας βεβαιώνω πως, αν δεν γίνετε σαν τα παιδιά, δε θα μπείτε στη βασιλεία του Θεού. Όποιος ταπεινώσει τον εαυτό του σαν αυτό το παιδί, αυτός είναι ο ανώτερος. Και όποιος δεχτεί ένα τέτοιο παιδί στο όνομά μου, δέχεται εμέ-

να τον ίδιο. Όποιος γίνει αφορμή να κλονιστεί ένας απ' αυτούς τους μικρούς που πιστεύουν σε μένα, είναι προτιμότερο γι' αυτόν να πέσει στη θάλασσα».

Μτ 18, 1-6

«Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ' εμένα»

Μια μέρα, εκεί που ο Ιησούς δίδασκε, του έφεραν μερικά παιδιά για να τα ευλογήσει. Οι μαθητές όμως μάλωσαν αυτούς που του τα έφεραν. Όταν το είδε αυτό ο Ιησούς, αγανάκτησε και τους είπε: «Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ' εμένα. Μην τα εμποδίζετε. Γιατί η βασιλεία του Θεού ανήκει στους ανθρώπους που είναι σαν κι αυτά. Σας βεβαιώνω πως όποιος δεν δεχτεί τη βασιλεία του Θεού σαν παιδί, δεν θα μπει σ' αυτήν». Και πήρε τα παιδιά στην αγκαλιά του και τα ευλογούσε βάζοντας τα χέρια του πάνω στο κεφάλι τους.

Μκ 10, 13-16

Τα παιδιά του κόσμου σήμερα

Τα παιδιά έχουν ανάγκη από προστασία. Έχουν και δικαιώματα, που όλοι πρέπει να τα γνωρίζουν και να φροντίζουν να εφαρμόζονται. Όμως, πολλά παιδιά αντί γι' αγάπη και φροντίδα γνωρίζουν την αδιαφορία, την εγκατάλειψη και την εκμετάλλευση. Επίσης, οι πόλεμοι, η φτώχεια, η προσφυγιά κάνουν τα παιδιά να υποφέρουν.

Στην Αφρική, στην Ασία και σε άλλα μέρη του κόσμου, υπάρχουν χιλιάδες παιδιά που δεν έχουν πάει ποτέ σχολείο. Πολλά παιδιά δεν έχουν σπίτι, φαγητό και νερό, γιατί στην πατρίδα τους γίνεται διαρκώς πόλεμος. Πολλά είναι κι εκείνα που οι μεγάλοι τα αναγκάζουν να δουλεύουν σε σκληρές και ακατάλληλες δουλειές. Είναι κι άλλα που πεθαίνουν, γιατί δεν έχουν φάρμακα ακόμη και για την πιο απλή παιδική ασθένεια. Ωστόσο, τα παιδιά έχουν ανάγκη από προστασία. Έχουν δικαιώματα που όλοι πρέπει να τα γνωρίζουν και να τα εφαρμόζουν.

Η ευθύνη του πολιτισμένου κόσμου

Όταν και ένα μόνο παιδάκι πεθαίνει από την πείνα, τις στερήσεις και την έλλειψη περίθαλψης, όταν και ένα μόνο παιδί πεθαίνει ψυχικά στο περιθώριο, σε φριχτές συνθήκες διαβίωσης και δουλειάς, τότε ο «ουρανοξύστης» του πολιτισμού μας σωριάζεται σε κομμάτια και θρύψαλα. Και δυστυχώς δεν είναι για ένα μόνο παιδί ο έτσι ή αλλιώς θάνατος, αλλά για εκατοντάδες εκατομμύρια αγγέλους – όχι βέβαια με ροζ μαγουλάκια αγγέλου.

Αντώνης Σαμαράκης

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Βγάζουμε μια φωτογραφία της τάξης μας στη διάρκεια ενός παιχνιδιού και τη συγκρίνουμε με φωτογραφίες παιδιών που παίζουν από άλλες ηπείρους και τις έχουμε βρει στο διαδίκτυο. Κολλάμε όλες τις φωτογραφίες σε ένα μεγάλο χαρτόνι και συζητάμε όσα παρατηρούμε.
2. Παρατηρούμε προσεκτικά την εικόνα «Ο Ιησούς ευλογεί ένα παιδί», μικρογραφία από το Ευαγγελιστάριο 11ου αι. της Ι. Μ. Διονυσίου. Σε ομάδες σκεφτόμαστε και συζητάμε:
   - Τι μπορεί να αντιλαμβάνονται, να σκέφτονται ή να νιώθουν τα πρόσωπα που εικονίζονται;
   - Τι θα μπορούσαν ίσως να γνωρίζουν ή να πιστεύουν;
   - Τι είναι αυτό για το οποίο πιθανόν να νοιάζονται και τι να φροντίζουν;

Η παιδική εργασία στον κόσμο. Οι αριθμοί της ντροπής

- Οι περιοχές του κόσμου, όπου εντοπίζεται έντονα το πρόβλημα της παιδικής εργασίας, είναι: Ασία, Αφρική, Λατινική Αμερική και Καραϊβική, Μέση Ανατολή.
- Και στην Ευρώπη συναντάμε το πρόβλημα της παιδικής εργασίας. Στη Γερμανία, αν και η νομοθεσία απαγορεύει την παιδική εργασία, 600.000 παιδιά εργάζονται. Στη Μεγάλη Βρετανία, στις εργατικές λαϊκές συνοικίες του Νότιου Λονδίνου περίπου το 40% των παιδιών εργάζονται.
- Κάθε χρόνο σε όλο τον κόσμο 22 χιλιάδες παιδιά πεθαίνουν από αιτίες που σχετίζονται με την εργασία.

Η ελληνική πραγματικότητα

Αντίθετα από ό,τι θα νόμιζαν πολλοί, το φαινόμενο των παιδιών που δεν πάνε στο σχολείο και εργάζονται δεν είναι άγνωστο και στην Ελλάδα. Βασικά δικαιώματα του παιδιού, όπως το δικαίωμα στη μόρφωση και το παιχνίδι, παραβιάζονται. Κάποια παιδιά δουλεύουν σε θορυβώδη και επικίνδυνα εργοστάσια, κάποια άλλα στα χωράφια από την αυγή ως το σούρουπο. Κάποια, μάλιστα, τραυματίζονται σοβαρά ή πεθαίνουν εξαιτίας της εργασίας.

Τα δικαιώματα του παιδιού (Unicef 1989)

- Όλα τα παιδιά έχουν δικαιώματα, ανεξάρτητα από το ποια είναι, πού ζουν, τι κάνουν οι γονείς τους, τι γλώσσα μιλάνε, ποια είναι η θρησκεία τους, αν είναι αγόρια ή κορίτσια, ποιες είναι οι παραδόσεις τους, αν έχουν κάποια αναπηρία, αν είναι πλούσια ή φτωχά. Κανένα παιδί δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται άδικα για κανένα λόγο.
- Όλοι οι ενήλικες πρέπει να κάνουν αυτό που είναι καλύτερο για τα παιδιά. Όταν οι μεγάλοι παίρνουν αποφάσεις, πρέπει να σκέφτονται τι συνέπειες θα έχουν αυτές τους οι αποφάσεις για τα παιδιά.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να έχουν ένα όνομα και αυτό πρέπει να αναγνωρίζεται επίσημα από το κράτος.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε μια εθνικότητα (να ανήκουν σε μια χώρα). Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να λένε τη γνώμη τους και οι μεγάλοι να την ακούν και να την παίρνουν σοβαρά.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ανακαλύπτουν πράγματα και να μοιράζονται τις σκέψεις τους με άλλους, μιλώντας, ζωγραφίζοντας, γράφοντας ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, εκτός και αν αυτός βλάπτει ή προσβάλλει άλλους ανθρώπους.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να διαλέγουν τους φίλους τους και να συμμετέχουν ή να φτιάχνουν ομάδες, φτάνει αυτό να μην βλάπτει άλλους.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην καλύτερη δυνατή φροντίδα για την υγεία τους, καθαρό νερό να πιουν, θρεπτικό φαγητό, ένα καθαρό και ασφαλές περιβάλλον και τις πληροφορίες που θα τα βοηθήσουν να μείνουν υγιή.
- Όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα στο παιχνίδι και στην ξεκούραση.

Αναφιλητό

Τα παιδιά θέλουν παπούτσια
τα παιδιά θέλουν ψωμί
θέλουνε και φάρμακα
δούλεψε και συ.

Γέλα κλαίγε κι όλο λέγε
το παιδί: ζωή.
Τίποτ' άλλο, Ζωή.
Ζύμωνε στη σκάφη
πρώτο σου ζυμάρι, πρώτο σου ψωμί
ένα καλυβάκι μια μικρούλα αυλή
για το παιδί.

Ζύμωνε το χώμα με το δάκρυ δάκρυ
φτιάξε ένα χωμάτινο πουλί
να πετάει τη νύχτα και να κελαηδεί
για το παιδί.

Τούτη είναι η ζωή μας
τούτο το μεγάλο, τίποτ' άλλο
γέλα κλάψε, πες ό,τι θες
Το παιδί ζωή: ζωή τίποτ' άλλο!

Γιάννης Ρίτσος

Τα παιδιά του κόσμου

Παναγιά μου, Παναγίτσα,
Που έχεις το Χριστό αγκαλίτσα
Πάρε στη χρυσή ποδιά σου
τα παιδιά της γης κοντά σου
άσπρα, κίτρινα, μαυράκια
όλα του Χριστού αδελφάκια
δίπλα στο Χριστό να τα έχεις
να μπορείς να τα προσέχεις.

Θέτη Χορτιάτη

Ο Παλιάτσος

Ένας παλιάτσος είμαι εγώ καλή σας μέρα
Ξέρω να κλαίω, να γελάω, να πονώ
ξέρω να λέω την αλήθεια πέρα ως πέρα
γι' αυτό μπορώ να σας το πω...

Τραγούδι λέω δυνατά
ν' ακούσουν όλα τα παιδιά
ν' ακούσει η πολιτεία
κι απ' το τραγούδι μου αυτό
παλιάτσοι άλλοι εκατό να βγουν στην κοινωνία

Κι έτσι όλοι μαζί κι αντάμα
να τραγουδάμε τα δίκια της ζωής
να τραγουδάς κι εσύ απ' την πλατεία
να μάθεις φίλε μου σωστά να ζεις

Τραγούδι λέω δυνατά
ν' ακούσουν όλα τα παιδιά
ν' ακούσει η πολιτεία
κι απ' το τραγούδι μου αυτό
παλιάτσοι άλλοι εκατό να βγουν στην κοινωνία

Ένας παλιάτσος είμαι εγώ
καλή σας μέρα...

Μέλπω Ζαρόκωστα

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Φτιάχνουμε ιστορίες: Βρίσκουμε από το διαδίκτυο φωτογραφίες παιδιών (προσφυγόπουλα, παιδιά Τρίτου κόσμου, εργαζόμενα παιδιά κ.ά.) και στη συνέχεια επινοούμε και παρουσιάζουμε ιστορίες για την κάθε μία από αυτές.
2. Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Η μια καταγράφει τα δικαιώματα των παιδιών και η άλλη σκέπτεται αν τα παιδιά έχουν και κάποιες υποχρεώσεις. Ποιες θα μπορούσαν να είναι αυτές; Στη συνέχεια εικονογραφούμε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις σε κάρτες και φτιάχνουμε το δικό μας επιτραπέζιο παιχνίδι.
3. Σκεφτόμαστε ο καθένας και η καθεμία: «Πόσο τηρούνται τα Δικαιώματα του Παιδιού για τα παιδιά της χώρας μας;». Συζητάμε τις σκέψεις μας σε δυάδες και μετά όλοι μαζί στην τάξη.
4. Συζητάμε σε ομάδες για ένα παιδικό δικαίωμα από όσα μάθαμε. Κατόπιν, το παρουσιάζουμε στην τάξη με παντομίμα.

Ιησούς Χριστός, ο Σωτήρας του κόσμου

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Ο Ιησούς ρώτησε τους μαθητές Του: «Εσείς, ποιος λέτε ότι είμαι;». Ο Σίμων Πέτρος απάντησε: «Εσύ είσαι ο Χριστός, ο Υιός του ζωντανού Θεού» (Μτ 16, 15). Γνωρίζοντας τα Ευαγγέλια και την Παράδοση της Εκκλησίας, θα προσεγγίσουμε το πρόσωπο και το έργο του Ιησού Χριστού ως Θεανθρώπου και Σωτήρα του κόσμου.

Ι. Από την Καινή Διαθήκη

Ήρθε στον κόσμο σαν ξένος

Τις μέρες εκείνες ο Καίσαρας Αύγουστος έβγαλε διάταγμα να απογραφτεί όλη η οικουμένη. Όλοι πήγαιναν, λοιπόν, να απογραφτούν, καθένας στον τόπο της καταγωγής του. Ανέβηκε κι ο Ιωσήφ από τη Ναζαρέτ, πόλη της Γαλιλαίας στην Ιουδαία, για να απογραφτεί στην πόλη Δαβίδ, που ονομάζεται Βηθλεέμ, γιατί καταγόταν από την οικογένεια και τη γενιά του Δαβίδ. Είχε μαζί του και τη Μαριάμ, τη μνηστή του, η οποία ήταν έγκυος. Τον καιρό που αυτοί ήταν εκεί, ήρθε η ώρα της Μαριάμ να γεννήσει, και γέννησε τον γιο της τον πρωτότοκο. Τον σπαργάνωσε και τον ξάπλωσε σ' ένα παχνί, γιατί δε βρήκε μέρος στο πανδοχείο.

Λκ 2,1,3-7

Η σφαγή των νηπίων από τον Ηρώδη και η φυγή στην Αίγυπτο

Οι μάγοι ακολούθησαν το αστέρι κι αυτό τους οδήγησε στη Βηθλεέμ, όπου βρισκόταν το παιδί. Κι όταν οι μάγοι μπήκαν στο σπίτι, βρήκαν το παιδί με τη Μαρία, τη μητέρα του.

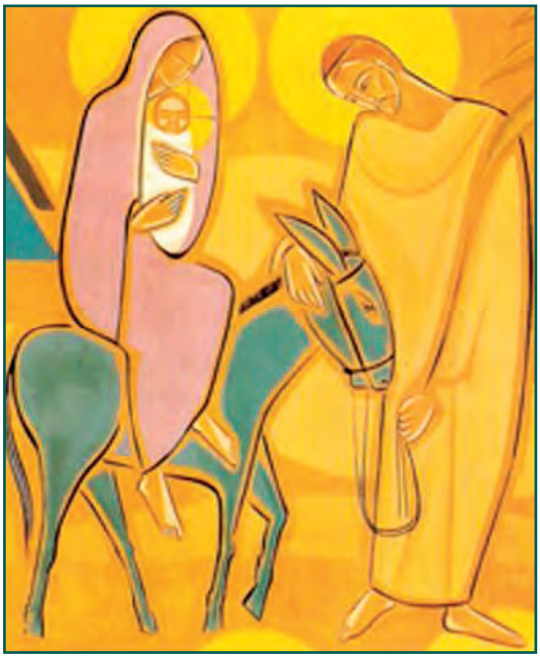

Έπεσαν στη γη και το προσκύνησαν. Ύστερα του πρόσφεραν πολύτιμα δώρα: χρυσάφι, λιβάνι και σμύρνα.

Μετά έφυγαν από άλλο δρόμο χωρίς να περάσουν από το παλάτι του Ηρώδη. Ο βασιλιάς Ηρώδης, όταν κατάλαβε πως οι μάγοι τον εξαπάτησαν, θύμωσε πάρα πολύ. Έστειλε τότε στρατιώτες στη Βηθλεέμ και στη γύρω περιοχή για να σκοτώσουν όλα τα παιδιά από δύο χρονών και κάτω.

Τότε ο Θεός έστειλε στον Ιωσήφ έναν άγγελο, που παρουσιάστηκε στο όνειρό του και του είπε: «Σήκω αμέσως, πάρε το παιδί και τη μητέρα του και φύγε στην Αίγυπτο. Γιατί ο Ηρώδης θέλει να σκοτώσει το παιδί». Ο Ιωσήφ σηκώθηκε αμέσως, πήρε το παιδί και τη μητέρα του και μέσα στη νύχτα έφυγαν για την Αίγυπτο. Εκεί έμειναν ώσπου πέθανε ο Ηρώδης.

Τότε, πάλι ένας άγγελος εμφανίστηκε στον Ιωσήφ σε όνειρο και του είπε: «Σήκω, πάρε το παιδί και τη μητέρα του και γύρισε στη χώρα του Ισραήλ, γιατί πέθαναν όσοι

ήθελαν να θανατώσουν το παιδί». Έτσι ο Ιωσήφ και η Μαρία με τον Ιησού επέστρεψαν στη χώρα τους. Ήρθαν και έμειναν στην πόλη Ναζαρέτ. Εκεί μεγάλωσε ο Ιησούς.

Μτ 2, 16, 13-16, 23

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Γράφουμε το φανταστικό ημερολόγιο του Ιωσήφ μετά την άφιξή του στην Αίγυπτο. Ποιες να ήταν οι σκέψεις, τα συναισθήματα και οι ανησυχίες του;

Ο Μεσσίας που όλοι προσδοκούσαν

Όπως τον προανάγγειλαν οι προφήτες

Κι εσύ Βηθλεέμ, περιοχή του Ιούδα, δεν είσαι καθόλου ασήμαντη ανάμεσα στις επιφανέστερες πόλεις του Ιούδα, γιατί από σένα θα βγει αρχηγός, που θα καθοδηγήσει τον λαό μου, τον Ισραήλ.

Μιχαίας 5, 12

Ο προφήτης Ησαΐας, 800 χρόνια πριν γεννηθεί ο Χριστός, είχε πει: «Γι' αυτό, ο ίδιος ο Κύριος θα σας δώσει σημάδι. Δείτε, η Παρθένος θα συλλάβει και θα γεννήσει γιο, και θα ονομαστεί Εμμανουήλ» (Ησαΐας 7, 14).

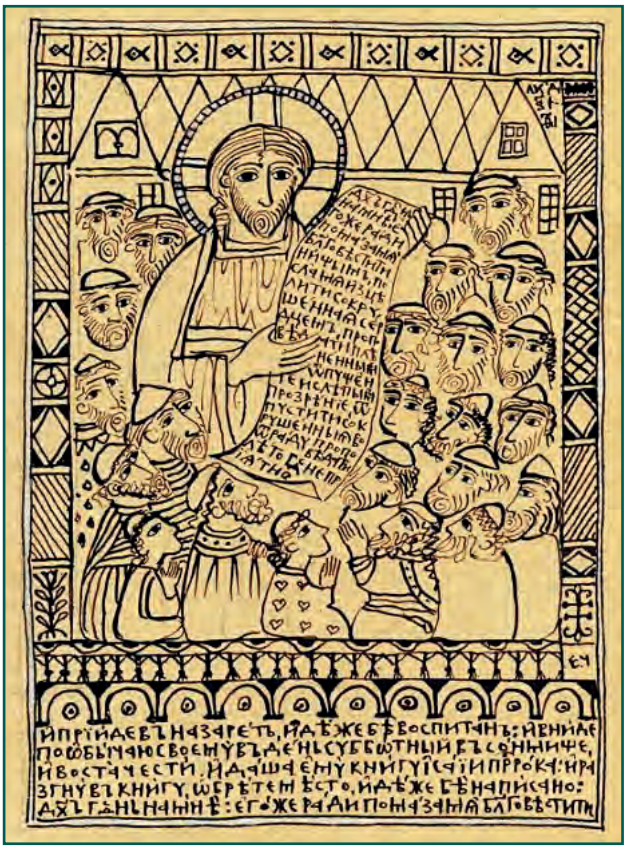

Ο Ιησούς στη συναγωγή της Ναζαρέτ

Ο Ιησούς επέστρεψε στη Ναζαρέτ. Το Σάββατο πήγε όπως συνήθιζε στη συναγωγή. Εκεί οι Ιουδαίοι προσεύχονταν και διάβαζαν τη Γραφή. Ο Ιησούς διάβασε δυνατά από το βιβλίο του προφήτη Ησαΐα που του έδωσαν: «Ο Θεός με έστειλε να αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς· στους αιχμαλώτους να κηρύξω λευτεριά και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους». Τότε τους είπε ο Ιησούς: «Σήμερα βρίσκει την

εκπλήρωσή της η προφητεία που μόλις ακούσατε». Όλοι συμφωνούσαν μαζί του και θαύμαζαν για τα γεμάτα χάρη λόγια που έβγαιναν από το στόμα του.

Λκ 4, 16-22

Η υποδοχή του Ιησού από το πλήθος στα Ιεροσόλυμα

Το πλήθος που είχε έρθει στα Ιεροσόλυμα για να γιορτάσει το Πάσχα, όταν άκουσαν ότι έρχεται ο Ιησούς, πήραν κλαδιά φοινικιάς και βγήκαν από την πόλη να τον προϋπαντήσουν και φώναζαν:

«Δόξα στον Θεό!
Ευλογημένος αυτός που έρχεται
σταλμένος από τον Κύριο!
Ευλογημένος ο βασιλιάς του
Ισραήλ!».

Ιω 12, 12-13

Ο Δάσκαλος που όλοι θαύμαζαν

Ενώ μιλούσε ο Ιησούς, κάποια γυναίκα από το πλήθος φώναξε δυνατά λέγοντας: «Χαρά στη μάνα που σε γέννησε και σε θήλασε!». Κι εκείνος είπε: «Πιο πολύ, χαρά σ' εκείνους που ακούν τον λόγο του Θεού και τον εφαρμόζουν!».

Λκ 11, 27

Την ημέρα ο Ιησούς δίδασκε στον ναό και τα βράδια πήγαινε και έμενε στο βουνό που ονομάζεται όρος των Ελαιών. Όλος ο κόσμος πήγαινε πρωί-πρωί στον ναό και τον περίμενε για να τον ακούσει.

Λκ 21, 37-38

Κοντά σε όλους χωρίς διάκριση

Η κλήση του Λεβί

Ο Ιησούς πήγε προς τη λίμνη. Καθώς προχωρούσε, είδε τον Λεβί, τον γιο του Αλφαίου, να κάθεται στο τελωνείο και του λέει: «Ακολούθησέ με». Κι εκείνος σηκώθηκε και τον ακολούθησε. Κι ενώ ο Ιησούς κι οι μαθητές του έτρωγαν στο σπίτι του Λεβί, κάθονταν μαζί τους στο τραπέζι πολλοί τελώνες και αμαρτωλοί. Οι γραμματείς και οι Φαρισαίοι ρωτούσαν τους μαθητές του: «Γιατί τρώει και πίνει με τελώνες και αμαρτωλούς;». Κι ο Ιησούς που τους άκουσε, τους λέει: «Δεν έχουν ανάγκη από γιατρό οι υγιείς αλλά οι άρρωστοι· δεν ήρθα να καλέσω σε μετάνοια τους δικαίους αλλά τους αμαρτωλούς».

Μκ 2, 13-17

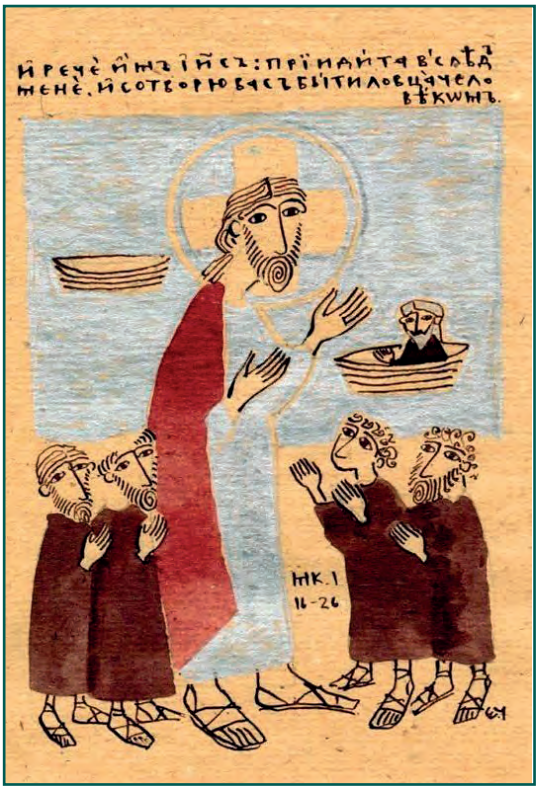

Αγαπημένος φίλος

Ο Ιησούς αγαπούσε τη Μάρθα και τη Μαρία και τον αδελφό τους τον Λάζαρο. Όταν πέθανε ο Λάζαρος, η Μάρθα κλαίγοντας απαρηγόρητη είπε στον Ιησού: «Αν ήσουν εδώ, Κύριε, δεν θα είχε πεθάνει ο αδελφός μου». Κι ο Κύριος της απάντησε: «Θα αναστηθεί ο αδελφός σου. Εγώ είμαι η ανάσταση και η ζωή. Όποιος πιστεύει σε μένα, κι αν πεθάνει, θα ζήσει».

Ιω 11, 5, 25-27

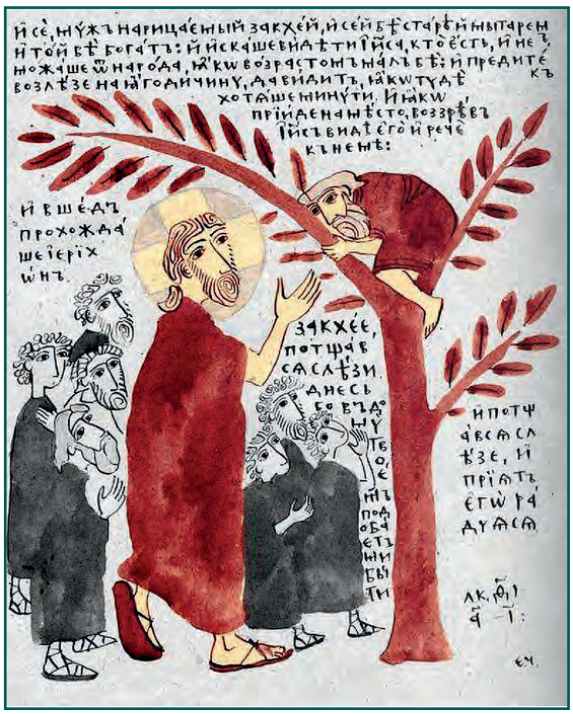

Ο Ιησούς είχε πολλούς φίλους. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και άνθρωποι αμαρτωλοί που οι Φαρισαίοι τούς περιφρονούσαν. Ο Ιησούς όμως δεν έδιωχνε κανέναν. Ήξερε ότι ο Θεός αγαπά όλους τους ανθρώπους και χαίρεται όταν αυτοί έρχονται κοντά του. Γι' αυτό έλεγε: «Εγώ, δεν ήρθα για να κρίνω τον κόσμο, αλλά για να σώσω τον κόσμο».

Ιω, 12, 47

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Είμαστε οι φίλοι και μαθητές του Ιησού και συζητάμε για τον δάσκαλό μας. Αποδίδουμε με θεατρικό τρόπο την παραπάνω σκηνή.
2. Σε ένα μεγάλο χαρτί, σχεδιάζουμε το περίγραμμα της μορφής του Ματθαίου Λεβί και το κολλάμε στον τοίχο. Γράφουμε μέσα στο περίγραμμα σκέψεις ή συναισθήματα του Ματθαίου Λεβί και έξω από αυτό τις σκέψεις και τα συναισθήματα των άλλων προσώπων της ιστορίας.

Αρνήσεις και κατατρεγμοί

«Τον έφεραν στην άκρη του βουνού για να τον ρίξουν στον γκρεμό»

Όταν τ' άκουσαν αυτά μέσα στη συναγωγή εξοργίστηκαν όλοι. Σηκώθηκαν τότε και έβγαλαν τον Ιησού έξω από την πόλη και τον έφεραν ως την άκρη του βουνού, πάνω στο οποίο ήταν χτισμένη, για να τον ρίξουν στον γκρεμό. Αυτός όμως πέρασε απ' ανάμεσά τους και έφυγε.

Λκ 4, 28-30

Ζητούσαν να βρουν μια ψεύτικη κατηγορία σε βάρος του

Οι αρχιερείς και τα μέλη του ιουδαϊκού συνεδρίου ζητούσαν να βρουν μια ψεύτικη μαρτυρία σε βάρος του Ιησού, για να τον καταδικάσουν σε θάνατο. Παρουσιάστηκαν πολλοί ψευδομάρτυρες.

Μτ 26, 59-60

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Χωριζόμαστε σε δυο ομάδες και δημιουργούμε παγωμένες εικόνες με θέμα «το πλήθος που υποδέχεται τον Χριστό στα Ιεροσόλυμα» και «το πλήθος που ακούει τη διδασκαλία του».
2. Φτιάχνουμε μια ομαδική ζωγραφιά με θέμα «ο Ιησούς διδάσκει το πλήθος». Ο καθένας ζωγραφίζει τον εαυτό του μέσα στο πλήθος, γράφοντας σε «συννεφάκι» τι θα ρωτούσε τον Χριστό ή τι θα του έλεγε.
3. Παρουσιάζουμε θεατρικά μια σκηνή για το απόσπασμα από το Ευαγγέλιο του Ματθαίου (Μτ 26, 59-60).

ΙΙ. Από την εικονογραφία

Οι εικόνες του Δωδεκάορτου

«Δωδεκάορτο» ονομάζουμε τις δώδεκα πιο σημαντικές γιορτές της χριστιανικής Εκκλησίας που έχουν σχέση με τη ζωή του Χριστού. Το Δωδεκάορτο βρίσκεται ζωγραφισμένο στο πάνω μέρος του τέμπλου του ναού. Στο Δωδεκάορτο συνήθως συμπεριλαμβάνονται οι παρακάτω εικόνες: Ευαγγελισμός, Γέννηση, Υπαπαντή, Βάπτιση, Μεταμόρφωση, Βαϊοφόρος, Ανάσταση Λαζάρου, Σταύρωση, Ανάσταση, Ανάληψη, Κοίμηση της Θεοτόκου και Πεντηκοστή.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Επισκεπτόμαστε έναν ναό. Στεκόμαστε μπροστά στο τέμπλο και παρατηρούμε τις δώδεκα εικόνες με τα σημαντικά γεγονότα που γιορτάζουμε από τη ζωή του Χριστού. Συζητάμε τι εικονίζει κάθε εικόνα.
2. Βάζουμε από έναν τίτλο σε κάθε εικόνα του Δωδεκάορτου.
3. Φτιάχνουμε και κρεμάμε ένα πλαίσιο για το Δωδεκάορτο μέσα στην τάξη. Κατά τη διάρκεια της χρονιάς, συμφωνούμε να φτιάχνουμε και να κρεμάμε ζωγραφιές της κάθε γιορτής που έρχεται στην κατάλληλη θέση.
4. Φτιάχνουμε ένα κολάζ με εικόνες του Χριστού από όλο τον κόσμο, τις οποίες θα βρούμε στο διαδίκτυο.

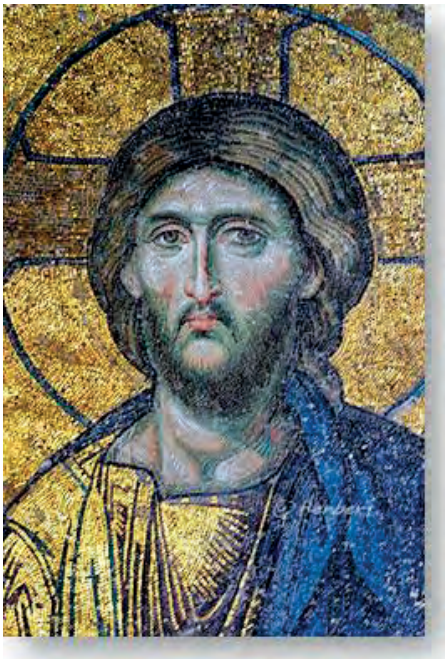

«Χριστός Ανέστη»: Γιορτάζοντας το Πάσχα

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Το Πάσχα της Εκκλησίας είναι μια ολόκληρη διαδρομή στα χνάρια του Σταυρού και της Ανάστασης του Χριστού. Είναι η ελπίδα της ζωής και η νίκη κατά του θανάτου. Το χριστιανικό Πάσχα, που κορυφώνεται στην Ανάσταση του Χριστού, είναι η γιορτή της χαράς και της έμπρακτης Αγάπης προς όλους.

Ι. Στον δρόμο για το Πάσχα

Από τις διηγήσεις της Αννούλας

Έπαιρνα πάντα το μήνυμα της άνοιξης Φλεβάρη. Κάθε πρωί έβγαινα, πριν πάω σχολείο, στο μπαλκονάκι της κουζίνας και φώναζα το γάτο μου, που κοιμόταν στο υπόγειο. Του έβαζα λίγο γάλα στο πιατάκι του και τον κοίταζα που το έπινε. Μετά έφευγα. Εκεί, κάποιο από τα πρωινά, λάβαινα το μήνυμα. Η άνοιξη πλησίαζε· ήταν κοντά. Το τιτίβισμα των πουλιών γινόταν διαφορετικό. Κι ο αέρας πιο απαλός. Ήμουν βέβαιη γι' αυτό. Και το μήνυμα όσο απροσδιόριστο και να 'ταν, γινόταν σίγουρο, δεν αμφέβαλλα. Ήταν η άνοιξη που ερχόταν.

Είχαν αρχίσει και οι Χαιρετισμοί της Παναγίας στην εκκλησία. Τα «χαίρε» προς την Παναγία έσμιγαν με μια περίεργη χαρά μέσα μου. Ήταν η αλλαγή του καιρού, που ξυπνούσε πιο έντονα τη ζωή στην καρδιά μου; Η μέρα που μεγάλωνε διαρκώς; Ποτέ δεν χώνεψα τη νύχτα. Ήταν όλ' αυτά και μαζί οι Παρασκευές. Ο Ακάθιστος Ύμνος. «Ανοίξω το στόμα μου και πληρωθήσεται Πνεύματος».

Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Το Πάσχα της Αννούλας*

Η Μεγάλη Σαρακοστή

Είναι η περίοδος των σαράντα ημερών που ξεκινάει από την Καθαρά Δευτέρα και φτάνει ως την Μεγάλη Εβδομάδα. Για τους χριστιανούς είναι μια περίοδος νηστείας και προετοιμασίας για τη μεγάλη γιορτή του Πάσχα. Στο διάστημα αυτό οι πιστοί καλούνται να μετανιώσουν για τα λάθη τους, αλλά και να συγχωρήσουν τους άλλους. Στη διάρκεια της Σαρακοστής έχουμε τους Χαιρετισμούς της Παναγίας το απόγευμα κάθε Παρασκευής.

Οι Χαιρετισμοί της Παναγίας και ο Ακάθιστος Ύμνος

Γιατί λέγεται «Ακάθιστος Ύμνος»;

Το 626 μ.Χ. η Κωνσταντινούπολη βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση. Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος, με το μεγαλύτερο μέρος του βυζαντινού στρατού, είχε εκστρατεύσει εναντίον των Περσών. Τότε οι Πέρσες συμμάχησαν με τους Αβάρους και με πολυάριθμο στρατό πολιόρκησαν την πρωτεύουσα του Βυζαντίου από στεριά και θάλασσα.

Ο πρωθυπουργός Βώνος και ο Πατριάρχης Σέργιος οργάνωσαν υπεράνθρωπη αντίσταση και απέκρουσαν τις σφοδρές επιθέσεις των εχθρών. Όσοι μπορούσαν να κρατήσουν όπλα βρίσκονταν στις επάλξεις, ενώ ο άμαχος πληθυσμός κατέκλυζε τις εκκλησίες και προσευχόταν στον Θεό και τη Θεοτόκο Μαρία για τη σωτηρία της Πόλης. Ο Πατριάρχης με την εικόνα της Παναγίας περιφερόταν στα τείχη και εμψύχωνε τους πιστούς υπερασπιστές. Η τελική επίθεση όμως είχε ξεσπάσει και οι αμυνόμενοι φαινόταν ότι δε θα άντεχαν για πολύ ακόμη.

Τότε συνέβη κάτι απροσδόκητο και φοβερό. Μια πολύ δυνατή θύελλα ξέσπασε ξαφνικά και τα εχθρικά καράβια που πολιορκούσαν τη Βασιλεύουσα, άρχισαν να καταποντίζονται το ένα μετά το άλλο. Έντρομοι οι εχθροί εγκατέλειψαν την πολιορκία και τράπηκαν σε φυγή.

Ένα μεγάλο θαύμα είχε γίνει και οι υπερασπιστές της Πόλης απέδωσαν τη σωτηρία τους στην πολιούχο τους Θεοτόκο. Το βράδυ της επόμενης μέρας, όλοι οι κάτοικοι συγκεντρώθηκαν στον ιερό ναό της Παναγίας των Βλαχερνών για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους. Εκεί όλοι μαζί έψαλαν όρθιοι τον Ύμνο στην Παναγία, που έμεινε στην ιστορία με το όνομα «Ακάθιστος Ύμνος».

Θρησκευτικά ΣΤ΄ Δημοτικού, 2006

Τι είναι οι Χαιρετισμοί;

Ο Ακάθιστος Ύμνος λέγεται και **Χαιρετισμοί,** όπως και η Ακολουθία στην οποία ψάλλεται, επειδή με αυτόν οι χριστιανοί απευθύνονται προς την Παναγία πολλές φορές, με τη φράση που της είπε ο άγγελος στον Ευαγγελισμό, δηλαδή με τη λέξη «χαίρε».

Ακολουθία του Ακαθίστου Ύμνου περιλαμβάνει δύο μέρη: **α.** τον **Κανόνα** και **β.** τους **Χαιρετισμούς** (Κοντάκιο του Ακαθίστου Ύμνου) που απαγγέλλονται από τον ιερέα μπροστά στην εικόνα της Παναγίας, ενώ οι ψάλτες απαντούν ψάλλοντας «Χαίρε Νύμφη Ανύμφευτε» και «Αλληλούια». Ο Κανόνας ψάλλεται ολόκληρος κάθε Παρασκευή.

Οι Χαιρετισμοί αποτελούνται από 24 *οίκους*, δηλαδή 24 ομάδες μικρών στίχων. Η πρώτη ομάδα ξεκινά από το γράμμα **Α** και η τελευταία από το **Ω**. Όλος ο Ακάθιστος Ύμνος δεν αποτελεί προσευχή ικεσίας, αλλά δοξολογεί και υμνεί την Παναγία.

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια,
ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου, Θεοτόκε·
ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον,
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω σοι, Χαῖρε Νύμφη ἀνύμφευτε.

Σ' εσένα Θεοτόκε, την υπέρμαχο στρατηγό,
η πόλη σου χρωστάει τη νίκη.
Θερμά σε ευχαριστεί, γιατί με τη βοήθειά σου
σωθήκαμε από τις συμφορές. Εσύ όμως,
που η δύναμή σου είναι ακατανίκητη,
ελευθέρωσε κι εμένα από κάθε είδους κίνδυνο,
για να σου ψάλλω δυνατά:
Χαίρε, Νύμφη ανύμφευτε.

Η Καθαρά Δευτέρα

– Γιατί τη λένε Καθαρή Δευτέρα; είχα ρωτήσει κάποτε τη μητέρα μου. Οι άλλες Δευτέρες είναι βρώμικες;

Η μητέρα μου είχε χαμογελάσει και είχε απαντήσει:

– Όχι βέβαια, αλλά η Δευτέρα τούτη είναι η πρώτη μέρα της Μεγάλης Σαρακοστής. Σαράντα μέρες, που νηστεύουμε από κρέας, ψάρι, γαλακτερά. Μετά φτάνει η Μεγάλη Εβδομάδα που νηστεύουμε ακόμη κι απ' το λάδι κι έρχεται πια και η αγία και μεγάλη Κυριακή του Πάσχα! Τον παλιό λοιπόν καιρό, που νήστευαν και τις σαράντα μέρες απ' το λάδι, οι νοικοκυρές έπλεναν τις κατσαρόλες στην κουζίνα, διότι δεν θα μαγείρευαν πια λαδερό φαΐ έως το Πάσχα. Εξαίρεση έκανε η μικρή Λαμπρή, η μέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, που τρώμε ψάρι. Γι' αυτό ονομάστηκε η μέρα τούτη πρώτη μέρα της Σαρακοστής, Καθαρή Δευτέρα.

Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Το Πάσχα της Αννούλας*

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Φτιάχνουμε τον χαρταετό της τάξης μας για την Καθαρά Δευτέρα.

Έθιμα της Καθαράς Δευτέρας

Η ημέρα της Καθαράς Δευτέρας γιορτάζεται έντονα σε όλη την Ελλάδα με διάφορα έθιμα και αποτελεί επίσημη αργία. Σε όλη την Ελλάδα τρώνε λαγάνα, δηλαδή άζυμο ψωμί, ταραμά, θαλασσινά, λαχανικά και φασολάδα χωρίς λάδι. Κύριο έθιμο είναι το πέταγμα του χαρταετού.

Έθιμα της Σαρακοστής

Τα παλιά χρόνια οι νοικοκυρές έφτιαχναν την κυρα-Σαρακοστή για να μετράνε τις εβδομάδες μέχρι το Πάσχα. Χρησίμευε δηλαδή σαν ημερολόγιο για τις εβδομάδες από την Καθαρά Δευτέρα μέχρι και τη Μεγάλη Εβδομάδα.

Η κυρα-Σαρακοστή είναι μια χάρτινη ζωγραφιά μιας γυναίκας με επτά πόδια, ένα για κάθε εβδομάδα της Σαρακοστής. Έχει τα χέρια της σταυρωμένα γιατί προσεύχεται και κρατά ένα σταυρό, γιατί πηγαίνει στην εκκλησία. Δεν έχει όμως στόμα για να δείξει ότι νηστεύει. Κάθε εβδομάδα που περνούσε, οι νοικοκυρές τής έκοβαν και ένα πόδι. Το τελευταίο το έκοβαν το Μεγάλο Σάββατο.

Σε πολλά μέρη οι νοικοκυρές φτιάχνουν την κυρα-Σαρακοστή από ζυμάρι και βάζουν και πολύ αλάτι για να διατηρηθεί. Αλλού πάλι, την έφτιαχναν από πανί που το γέμιζαν με πούπουλα.

Την Κυρά Σαρακοστή
που 'ναι έθιμο παλιό
οι γιαγιάδες μας τη φτιάχναν
με αλεύρι και νερό.
Για στολίδι τής φορούσαν
στο κεφάλι έναν σταυρό
μα το στόμα της ξεχνούσαν
γιατί νήστευε καιρό.
Και τις μέρες της μετρούσαν
με τα πόδια της τα επτά.
Κόβαν ένα τη βδομάδα
μέχρι να 'ρθει η Πασχαλιά.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Βρίσκουμε νηστίσιμα φαγητά και συνταγές από όλη την Ελλάδα. Στη συνέχεια κάνουμε ένα πίνακα με φαγητά νηστίσιμα που μπορούμε να τρώμε κατά τη διάρκεια της Σαρακοστής.
2. Δοκιμάζουμε τις ικανότητές μας στη μαγειρική. Επιλέγουμε ένα απλό νηστίσιμο γλυκό και το φτιάχνουμε όλοι μαζί στην τάξη. Κερνάμε και το άλλο τμήμα και τους ευχόμαστε «Καλή Σαρακοστή!».
3. Συμβουλευόμαστε τον φάκελο του Μουσείου Μπενάκη και φτιάχνουμε τη δική μας κυρα-Σαρακοστή: μία μεγάλη για την τάξη και μία μικρή για το δωμάτιό μας.

4. Φτιάχνουμε τη δική μας νηστεία. Αρχικά, συζητάω με την ομάδα μου τι σημαίνει «νηστεία». Έπειτα, αποφασίζουμε ο καθένας από εμάς να επιλέξει, για μία εβδομάδα, να μην παρακολουθήσει τηλεόραση ή να μην ανοίξει τον ηλεκτρονικό του υπολογιστή ή να μην παίξει το αγαπημένο του ηλεκτρονικό παιχνίδι κ.λπ. Μετά από μία εβδομάδα όλοι μαζί στην ομάδα συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Όνομα	Τι αποφάσισα να μην κάνω;	Τα κατάφερα;	Τι με δυσκόλεψε;	Τι έκανα αντί γι' αυτό που «νήστεψα»;

Το Σάββατο του Λαζάρου

Ο Λάζαρος ήταν φίλος του Χριστού και ζούσε με τις δυο αδερφές του στη Βηθανία, μια μικρή πόλη κοντά στα Ιεροσόλυμα. Ήταν τριάντα χρονών, σχεδόν συνομήλικος με τον Ιησού. Κάποτε όμως, έφεραν στον Χριστό την είδηση ότι ο φίλος του αρρώστησε.

Όταν έφτασε στη Βηθανία βρήκε τις δυο αδερφές να θρηνούν τον Λάζαρο που είχε πεθάνει πριν τέσσερις μέρες. Ο Ιησούς αναστέναξε και ζήτησε να τον πάνε στον τάφο, κι εκεί δάκρυσε. Οι αδερφές περίμεναν έξω από τον τάφο με λαχτάρα και πίστη λέγοντας:

– Κύριε, αν ήσουν εδώ, δε θα πέθαινε ο αδερφός μας.

Τότε ο Ιησούς πλησίασε και φώναξε:

– Λάζαρε, έβγα έξω.

Και ο Λάζαρος, ο αγαπημένος φίλος του Χριστού, αναστήθηκε.

Ιω 11, 1-44

Έθιμα και παραδόσεις για το Σάββατο του Λαζάρου

Ο ελληνικός λαός γιορτάζει το Σάββατο του Λαζάρου διαφορετικά από τόπο σε τόπο. Παλιότερα τα έθιμα ήταν πιο πολλά, μα με τον καιρό αρκετά λησμονήθηκαν. Για παράδειγμα, σε πολύ λίγα μέρη πλέον τραγουδούν τα κάλαντα. Τα κάλαντα του Λαζάρου ήταν αποκλειστικά σχεδόν μια γυναικεία παράδοση στη Θράκη. Τα τραγουδούσαν κοπέλες μικρές και μεγάλες που ονομάζονταν «Λαζαρίνες».

Την παραμονή της γιορτής οι Λαζαρίνες ξεχύνονταν στους αγρούς, για να μαζέψουν λουλούδια και να στολίσουν το καλαθάκι τους. Το Σάββατο του Λαζάρου ντυμένες με τις φορεσιές του τόπου τους και με τα καλαθάκια τους στολισμένα γυρνούσαν τα σπίτια τραγουδώντας τον Λάζαρο. Οι νοικοκυρές των σπιτιών τις περίμεναν στο κατώφλι να ακούσουν τα κάλαντα και να τις φιλέψουν με γλυκίσματα ή χρήματα.

Τα λαζαράκια

Είναι γλυκά νηστίσιμα ψωμάκια, ζυμωμένα με αλεύρι και ταχίνι, πλασμένα σαν ανθρωπάκια με μακρύ ρούχο και σαρίκι στο κεφάλι, με τα χέρια σταυρωμένα και με την κοιλιά παραγεμισμένη σταφίδες, καρύδια και σουσάμι καβουρδισμένο.

Τα κάλαντα για το Σάββατο του Λαζάρου

Ήρθ' ο Λάζαρος, ήρθαν τα Βάγια Βάγια,
Ήρθ' η Κυριακή που τρώνε τα ψάρια.
Βάγια Βάγια των Βαγιών τρώνε ψάρι και κολιό
και την άλλη Κυριακή τρώνε το ψητό τ' αρνί.
Πού 'σουν, Λάζαρε, πού είναι η ταφή σου,
πού 'ν' η μάνα σου κι η δόλια η αδερφή σου;
Βάγια Βάγια των Βαγιών τρώνε ψάρι και κολιό
και την άλλη Κυριακή τρώνε το ψητό τ' αρνί.

Κυριακή των Βαΐων

Η είσοδος του Χριστού στα Ιεροσόλυμα

Ο Ιησούς με τους μαθητές του πήγαιναν στα Ιεροσόλυμα για τη μεγάλη γιορτή των Ισραηλιτών, το Πάσχα. Όταν έφτασαν στο Όρος των Ελαιών, λίγο έξω από την πόλη, ο Ιησούς παράγγειλε σε δύο μαθητές του:

– Πηγαίνετε στο απέναντι χωριό. Εκεί θα βρείτε δεμένο ένα μικρό γαϊδουράκι, που

στη ράχη του δεν κάθισε ακόμη κανείς. Να το λύσετε και να μου το φέρετε. Οι μαθητές έφεραν το πουλάρι κι έστρωσαν τη ράχη του με τα ρούχα τους.

Καθισμένος στο γαϊδουράκι, με τους μαθητές γύρω του, πήρε ο Ιησούς τον δρόμο για τα Ιεροσόλυμα. Πλήθος λαού βρισκόταν εκείνες τις μέρες εκεί, για να γιορτάσει το Πάσχα. Είχαν όλοι μάθει για την ανάσταση του Λαζάρου και για τον ερχομό του Ιησού κι έτρεξαν να τον προϋπαντήσουν και να τον υποδεχτούν σαν βασιλιά. Άλλοι έστρωναν στον δρόμο του ρούχα και κλαδιά από φοίνικες. Άλλοι κουνούσαν κλωνάρια στον αέρα, σαν να ήταν σημαίες. Κι όλοι μαζί, απλοί άνθρωποι και μικρά παιδιά, φώναζαν: «Ωσαννά! Ευλογημένος ο ερχόμενος εν ονόματι Κυρίου», δηλαδή, ευλογημένος εκείνος που έρχεται σταλμένος από τον Θεό.

Από την παιδική λογοτεχνία

***Το Πρώτο Πάσχα. Η ιστορία του βασιλιά της καρδιάς μας* (απόσπασμα)**

Λοιπόν, βολεύτηκε ο παππούς γαϊδουράκος, εκείνο το πρωί στην Ιερουσαλήμ επικρατούσε μεγάλη αναστάτωση. Φωνές, φασαρία, ποδοβολητά! Κόσμος πήγαινε κι ερχόταν, ερχόταν και πήγαινε! Κάποιοι είχαν ανέβει στις χουρμαδιές και τράβαγαν τα κλαδιά ώσπου να σπάσουν! «Θα 'ναι το καινούριο τους παιχνίδι», σκέφτηκα, και ξαναγύρισα στο παχνί μου και στην παρακολούθηση των κόκκων της σκόνης που είχαν τρελαθεί και αυτοί και χόρευαν ταγκό πάνω σε μια ηλιαχτίδα!

– «Πού είναι η μάνα σου; Πού είναι ο πατέρας σου;», όρμησε μέσα στο παχνί το αφεντικό.

– «Γκαρρρρρ», του απάντησα, αλλά και γκουρρρρρρρ ή γκαργκαااااρ να του απαντούσα πάλι δε θα καταλάβαινε!

– «Γρήγορα», συνέχισε με κομμένη την ανάσα, «χρειάζομαι ένα γαϊδουράκι να κουβαλήσει στην πλάτη του το βασιλιά! Τον Χριστό!».

– «Πάει και αυτός», σκέφτηκα, «μάλλον έφαγε κανένα κλαδί στο κεφάλι! Βασιλιάς και να ζητάει γάιδαρο!».

– «Τι με κοιτάς έτσι;», συνέχισε. «Εμπρός, έλα εσύ!».

– «Εγώ! Ποιος εγώ;;;;;;;». Και τότε Τον είδα και Τον ένιωσα! Πόσο όμορφος! Πόσο ήρεμος! Πόσο γεμάτος αγάπη! Πόσο καλός, φωτεινός, γενναίος, λατρεμένος, μονάκριβος, μοναδικός! Υπομονετικός, φιλάνθρωπος, συγχωρητικός, δυνατός, παντοδύναμος, πανάγαθος, πανάγιος!

Ζαλίστηκα! Σαν να έβλεπα όλα τα αστέρια του ουρανού, τους αγγέλους να ψέλνουν, τις καρδιές των ανθρώπων να γονατίζουν και τα στόματά τους να ψέλνουν «ευλογημένος και δοξασμένος ο βασιλιάς του Ισραήλ!»

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή έγινε ο βασιλιάς και της δικής μου καρδιάς και εκείνη ακριβώς τη στιγμή αποφάσισα να Τον ακολουθήσω ακόμα κι αν χρειαζόταν να μάθω να πετάω και να σκάω στη γη σαν καρπούζι, ακόμα κι αν έπρεπε να μάθω να κολυμπώ και να πιω ὀοοοολη τη θάλασσα...

Άλλωστε, υπήρχαν πολλοί που Τον κοίταζαν άγρια και καχύποπτα... Ένιωθα πως είχαν αποφασίσει να Τον σκοτώσουν... Το ίδιο βράδυ όμως θα άκουγα τον Ίδιο να λέει πως σε τρεις μέρες θα αναστηθεί! Παράξενα πράγματα για τα αυτιά μου...

Υπομονετικά περίμενα να ανέβει στην πλάτη μου και, αν δε με σκούνταγε κάποιος, ακόμα θα περίμενα. Ήταν τόσο ελαφρύς, που δεν είχα καταλάβει πως με περίμενε να ξεκινήσω! Οι άνθρωποι, με κλαδιά στα χέρια –αυτά που είχαν κόψει από τα δέντρα– είχαν κάτσει κατά μήκος του δρόμου και φώναζαν: «δοξασμένος να είναι αυτός που υποδεχόμαστε, που τον έχει στείλει ο ίδιος ο Θεός, και που τόσο καιρό περιμέναμε!».

Φώτω Σκορδά

Έθιμα της Κυριακής των Βαΐων

Όλοι οι ορθόδοξοι ναοί στολίζονται με κλαδιά από διάφορα φυτά, τα λεγόμενα *βάγια*, που συμβολίζουν τη νίκη, όπως δάφνη, ιτιά, μυρτιά και ελιά. Μετά τη Λειτουργία μοιράζονται στους πιστούς.

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, στα Ιεροσόλυμα, ο επίσκοπος έμπαινε στην πόλη πάνω σε ένα γαϊδουράκι, αναπαριστάνοντας το γεγονός, ενώ στα βυζαντινά χρόνια γινόταν ο «περίπατος του αυτοκράτορα», από το Παλάτι προς τη Μεγάλη Εκκλησία. Στη διαδρομή αυτή ο αυτοκράτορας μοίραζε στον κόσμο βάγια και σταυρούς και ο Πατριάρχης σταυρούς και κεριά.

Την Κυριακή των Βαΐων τρώμε πάντοτε ψάρι.

«Βάγια, Βάγια των βαγιών, τρώνε ψάρι και κολιό,
κι ως την άλλη Κυριακή με το κόκκινο αυγό!».

ΙΙ. Μεγάλη Εβδομάδα

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Βρίσκομαι και εγώ την ημέρα της εισόδου του Χριστού στα Ιεροσόλυμα. Περιγράφω στην ομάδα μου με μία λέξη το βασικό συναίσθημα που ένιωσα βλέποντας το γεγονός αυτό να ξετυλίγεται μπροστά στα μάτια μου. Γράφουμε όλοι τα συναισθήματά μας σε μικρά χαρτάκια και τα κολλάμε σε ένα μεγάλο χαρτί.
2. Μαθαίνουμε τα κάλαντα του Λαζάρου και ζυμώνουμε λαζαράκια.

Ο

Ιησούς γιορτάζει με τους μαθητές του το Πάσχα. Ο Μυστικός Δείπνος

Ήρθε το Πάσχα. Πολλοί Ιουδαίοι ταξίδεψαν στην Ιερουσαλήμ. Ήθελαν να ευχαριστήσουν τον Θεό που είχε οδηγήσει τον λαό του Ισραήλ έξω από την Αίγυπτο. Η γιορτή του Πάσχα άρχιζε το βράδυ με ένα επίσημο δείπνο. Το γιόρταζαν σε οικογενειακό κύκλο, με φίλους και συγγενείς.

Ο Ιησούς και οι μαθητές του ήρθαν κι αυτοί στα Ιεροσόλυμα για το Πάσχα. Οι μαθητές ρώτησαν τον Ιησού: «Πού θέλεις να γιορτάσουμε το πασχαλινό δείπνο;». Ο Ιησούς έστειλε δύο από τους μαθητές του και τους λέει: «Πηγαίνετε στην πόλη. Εκεί θα συναντήσετε κάποιον που θα κουβαλάει ένα σταμνί με νερό. Ακολουθήστε τον και στο σπίτι που θα μπει, ο οικοδεσπότης θα σας δείξει ένα μεγάλο δωμάτιο, έτοιμο στρωμένο. Εκεί να κάνετε τις ετοιμασίες για το γιορτινό τραπέζι». Οι μαθητές πήγαν στην πόλη. Τα βρήκαν όπως τους τα είχε πει ο Ιησούς κι ετοίμασαν το πασχαλινό τραπέζι.

Μκ 14, 12-16

Ενώ ο Ιησούς και οι μαθητές του ήταν στο τραπέζι και έτρωγαν, είπε ο Ιησούς: «Αλήθεια σας λέω πως κάποιος από σας που τρώει μαζί μου θα με προδώσει». Λυπήθηκαν οι μαθητές κι άρχισαν να ρωτούν ο ένας μετά τον άλλο: «Μήπως είμαι εγώ;». Κι ο Ιησούς τους

είπε: «Είναι ένας από τους δώδεκα, αυτός που βουτάει το ψωμί του μαζί μου στην ίδια πιατέλα».

Ενώ έτρωγαν, πήρε ο Ιησούς το ψωμί, το ευλόγησε, το έκοψε κομμάτια και το έδωσε στους μαθητές λέγοντας: «Πάρτε και φάτε, αυτό είναι το σώμα μου». Ύστερα πήρε το ποτήρι με το κρασί, κι αφού είπε την ευχαριστήρια προσευχή, τους το έδωσε, και ήπιαν απ' αυτό όλοι. Και τους είπε: «Αυτό είναι το αίμα μου, που επισφραγίζει τη νέα διαθήκη, που χύνεται για

χάρη όλων». Κι αφού έψαλαν τους καθιερωμένους ψαλμούς, βγήκαν έξω για να πάνε στο όρος των Ελαιών.

Μτ 26, 17-30

Η προδοσία και η σύλληψη του Ιησού

Κι ενώ ακόμα μιλούσε ο Ιησούς, φτάνει ο Ιούδας ο Ισκαριώτης και μαζί του ένα πλήθος από ανθρώπους οπλισμένους με ξίφη και ρόπαλα. Ο Ιούδας τούς είχε πει: «Όποιον φιλήσω, αυτός είναι. Πιάστε τον». Πλησίασε τότε αμέσως ο Ιούδας και φίλησε τον Ιησού, λέγοντας: «Χαίρε, Δάσκαλε!».

Αυτοί τότε συνέλαβαν τον Ιησού και τον έδεσαν. Ο Ιησούς είπε: «Ληστής είμαι και βγήκατε με ξίφη και ρόπαλα να με συλλάβετε; Κάθε μέρα ήμουν ανάμεσά σας στον ναό και δίδασκα και δεν με συλλάβατε». Όλοι τότε οι μαθητές του τον εγκατέλειψαν κι έφυγαν.

Μτ 26, 47-56

Η δίκη και η καταδίκη του Ιησού

Ο Ιησούς ανακρινόταν στο σπίτι του αρχιερέα. Όλη τη νύχτα τον ρωτούσαν οι ιερείς, οι πρεσβύτεροι και οι γραμματείς. Πολλοί τον κατηγορούσαν με ψεύτικες μαρτυρίες. Όταν ξημέρωσε, αποφάσισαν να καταδικάσουν σε θάνατο τον Ιησού. Αφού, λοιπόν, τον έδεσαν, τον πήγαν και τον παρέδωσαν στον Πόντιο Πιλάτο, τον Ρωμαίο διοικητή.

Νωρίς το πρωί έφεραν τον Ιησού δεμένο μπροστά στον Πιλάτο. Ο Πιλάτος, αφού ανέκρινε τον Ιησού, είπε στους Ιουδαίους πως δεν τον βρίσκει ένοχο για τίποτε. Οι Ιουδαίοι τού είπαν πως υπερασπίζεται έναν εχθρό του Καίσαρα. Ο Πιλάτος φοβήθηκε. Έκανε μια τελευταία προσπάθεια να σώσει τον Ιησού, ρωτώντας τους αν θέλουν να ελευθερώσει, σύμφωνα με ένα παλιό έθιμο, έναν περιβόητο ληστή, τον Βαραββά, ή τον Χριστό. Εκείνοι τού φώναζαν να ελευθερώσει τον Βαραββά. «Και τον Ιησού τι να τον κάνω;». «Να τον σταυρώσεις!», φώναζε άγρια το πλήθος. «Να τον σταυρώσεις!».

Όταν ο Πιλάτος είδε ότι δεν πετυχαίνει τίποτα, πήρε νερό και ένιψε τα χέρια του μπροστά στο πλήθος λέγοντας: «Εγώ είμαι αθώος για το αίμα αυτού του δίκαιου. Το κρίμα πάνω σας».

Και για να ικανοποιήσει τα πλήθη, ελευθέρωσε τον Βαραββά, ενώ τον Ιησού, αφού διέταξε να τον μαστιγώσουν, τον παρέδωσε να σταυρωθεί.

Ιω 18, 12-24· Μτ 27,1-2, 11-31

Τα Πάθη και η Σταύρωση του Ιησού

Τότε οι στρατιώτες του Πιλάτου πήραν τον Ιησού, τον έντυσαν με κόκκινη χλαμύδα, έπλεξαν στεφάνι από αγκάθια και του το φόρεσαν στο κεφάλι σαν στέμμα και στο δεξί του χέρι τού έβαλαν ένα καλάμι. Τον χτυπούσαν, τον έφτυναν και του έλεγαν περιπαιχτικά: «Ζήτω ο βασιλιάς των Ιουδαίων».

Μκ 15, 16-20· Μτ 27, 27-31

Οι στρατιώτες παίρνουν τον Ιησού για να τον σταυρώσουν. Τον πηγαίνουν έξω από την πόλη και τον φέρνουν σ' έναν τόπο που λέγεται Γολγοθάς. Αυτό σημαίνει «Τόπος Κρανίου».

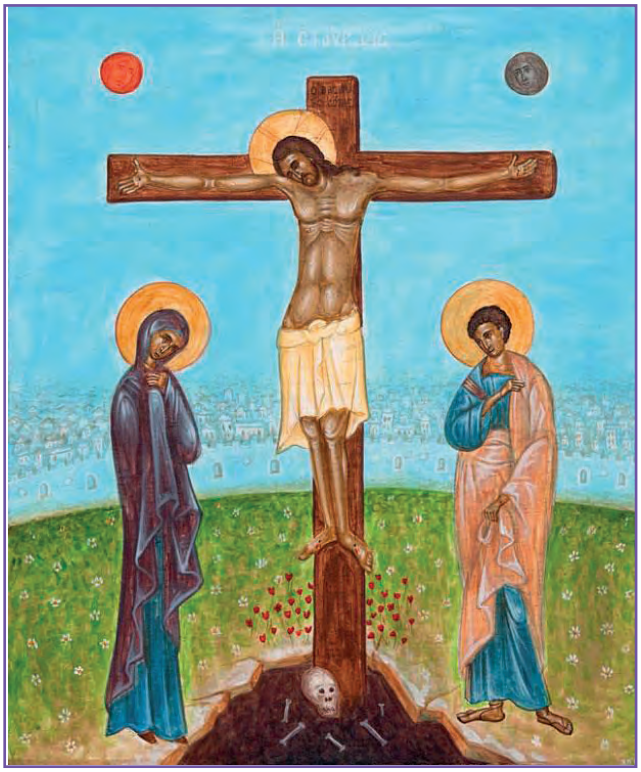

Η ώρα ήταν εννέα το πρωί, όταν τον σταύρωσαν. Οι στρατιώτες μοιράστηκαν τα ρούχα του, τραβώντας κλήρο για να δουν τι θα πάρει ο καθένας απ' αυτά. Η αιτία της σταύρωσης ήταν γραμμένη σε μια επιγραφή επάνω στον σταυρό: «Ο βασιλιάς των Ιουδαίων». Μαζί με τον Ιησού σταύρωσαν και δύο ληστές, έναν στα δεξιά κι έναν στ' αριστερά του.

Όσοι περνούσαν από κει, κουνούσαν ειρωνικά το κεφάλι τους και έβριζαν λέγοντας: «Α, εσύ που θα γκρέμιζες τον ναό και σε τρεις μέρες θα τον ξανάχτιζες! Σώσε τον εαυτό σου και κατέβα απ' τον σταυρό!».

Τον κορόιδευαν επίσης και οι αρχιερείς και οι γραμματείς λέγοντας μεταξύ τους: «Άλλους τούς έσωσε, τον εαυτό του όμως δεν μπορεί να τον σώσει. Είναι, λέει, ο Μεσσίας, ο βασιλιάς του Ισραήλ. Ας κατέβει τώρα από τον σταυρό, ώστε να δούμε και να πιστέψουμε σ' αυτόν». Τον περιγελούσαν ακόμα κι αυτοί που ήταν σταυρωμένοι μαζί του.

Όταν έφτασε δώδεκα η ώρα το μεσημέρι, έπεσε σκοτάδι σ' όλη τη γη ως τις τρεις το απόγευμα. Στις τρεις η ώρα, ο Ιησούς με δυνατή φωνή είπε: «Ηλί, Ηλί, λαμά σαβαχθανί;». Που σημαίνει: «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί με εγκατέλειψες;».

Μερικοί απ' αυτούς που βρίσκονταν εκεί είπαν: «Ακούστε, φωνάζει τον προφήτη Ηλία». Έτρεξε τότε κάποιος και βούτηξε ένα σφουγγάρι στο ξίδι, το στερέωσε πάνω σ'

ένα καλάμι και του έδωσε να πιει λέγοντας: «Αφήστε να δούμε τώρα, αν θα 'ρθει ο Ηλίας να τον κατεβάσει από τον σταυρό». Ο Ιησούς έβγαλε μια δυνατή κραυγή και ξεψύχησε.

Μτ 27, 32-50· Μκ 15, 29-37

Η ταφή του Ιησού

Είχε σουρουπώσει. Επειδή η επόμενη μέρα ήταν Σάββατο, δηλαδή μέρα αργίας, οι Ιουδαίοι ήθελαν πριν βραδιάσει να έχουν ενταφιαστεί οι σταυρωμένοι. Είπαν, λοιπόν, στον Πιλάτο και, με δική του διαταγή, οι στρατιώτες έσπασαν τα σκέλη των δύο άλλων σταυρωμένων για να επιταχύνουν τον θάνατό τους. Όταν ήρθαν στον Ιησού, τον βρήκαν ήδη νεκρό και δεν του έσπασαν τα σκέλη. Ένας όμως από τους στρατιώτες τού τρύπησε με τη λόγχη την πλευρά και βγήκε από την πληγή αίμα και νερό.

Μετά απ' αυτά, ο Ιωσήφ από την Αριμαθαία τόλμησε και πήγε στον Πιλάτο και του ζήτησε το σώμα του Ιησού. Ο Πιλάτος τού έδωσε την άδεια. Ο Ιωσήφ αγόρασε ένα σεντόνι, κατέβασε τον Ιησού από τον σταυρό, τον τύλιξε στο σεντόνι και τον τοποθέτησε σ' ένα μνήμα λαξευμένο σε βράχο. Κατόπιν κύλησε μια μεγάλη πέτρα κι έκλεισε την είσοδο του μνήματος. Η Μαρία η Μαγδαληνή και η Μαρία η μητέρα του Ιωσή παρακολουθούσαν πού τον έβαλαν.

Ιω 19, 31-34· Μτ 27, 57-61

Η Ανάσταση του Ιησού

Χαρείτε, ο Χριστός αναστήθηκε

Χαράματα της Κυριακής κίνησαν οι μαθήτριες του Ιησού: η Μαρία η Μαγδαληνή, η Μαρία του Κλωπά και η Σαλώμη για τον τάφο του. Είχαν αγοράσει μύρα, για να αρωματίσουν το σώμα του Χριστού, όπως συνήθιζαν τότε. Πηγαίνοντας, είχαν έγνοια πώς θα κυλήσουν το βαρύ λιθάρι που έκλεινε την είσοδο του τάφου. Όταν έφτασαν, έκπληκτες είδαν πως το λιθάρι δεν ήταν στη θέση του. Ο τάφος ήταν ανοιχτός.

Παραξενεύτηκαν! Μπήκαν μέσα. Το σώμα του Κυρίου δεν ήταν εκεί. Ένας άγγελος καθόταν δεξιά. Φορούσε λευκά ρούχα που άστραφταν, όπως ο ήλιος πάνω στο χιόνι. Τους μίλησε και τους είπε: «Μη φοβάστε! Ξέρω ποιον γυρεύετε. Τον Ιησού που σταυρώ-

θηκε. Δεν είναι εδώ. Αναστήθηκε. Τρέξτε γρήγορα να το πείτε στους μαθητές του».

Ταραγμένες αλλά και γεμάτες χαρά, οι Μυροφόρες έφυγαν για να μεταφέρουν το χαρούμενο άγγελμα. Καθώς προχωρούσαν, είδαν μπροστά τους τον ίδιο τον Χριστό αναστημένο. Πλησίασαν, γονάτισαν και τον προσκύνησαν. Μα η καρδιά τους έτρεμε από φόβο. «Χαρείτε και μη φοβάστε», τους είπε. «Πηγαίνετε να πείτε στους μαθητές μου ότι θα συναντηθούμε στη Γαλιλαία».

Η συνάντηση πραγματοποιήθηκε σύντομα. Ο Ιησούς φανερώθηκε μπροστά τους και τους είπε: «Ειρήνη σ' εσάς». Εκείνοι, όταν τον είδαν, έπεσαν και τον προσκύνησαν. «Να έχετε πάντα ειρήνη», τους είπε ξανά και συνέχισε: «Πηγαίνετε να κάνετε όλους τους ανθρώπους μαθητές μου. Να τους βαπτίζετε στο όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Να τους διδάσκετε να τηρούν όλες τις εντολές που σας έδωσα. Κι εγώ θα είμαι μαζί σας για πάντα, όσο θα υπάρχει κόσμος. Αμήν».

Θρησκευτικά Γ΄ Δημοτικού, 1992

Η Ανάσταση του Χριστού είναι γιορτή της γης και τ' ουρανού. Οι άγγελοι και οι αρχάγγελοι χαίρονται και μαζί μ' αυτούς χαίρεται και γιορτάζει ο Κύριος και Θεός μας.

Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Κατασκευάζουμε στην ομάδα μας το ημερολόγιο της Μεγάλης Εβδομάδας. Γράφουμε μία πρόταση για τα γεγονότα της κάθε ημέρας.
2. Γράφουμε δύο επιστολές, μία προς τον Πόντιο Πιλάτο και μία προς τους Ιουδαίους αρχιερείς, για να υποστηρίξουμε τον Ιησού.
3. Ένας Ιουδαίος, ένας μαθητής του Χριστού και ένας Ρωμαίος στρατιώτης βρίσκονται κάτω από τον σταυρό τις στιγμές της σταύρωσης του Χριστού. Δραματοποιούμε τον διάλογο που έχουν.
4. Πώς συνέβη η αναγγελία της Ανάστασης του Χριστού στις Μυροφόρες από τον άγγελο; Δημιουργούμε μια θεατρική αναπαράσταση.

III. Το Πάσχα στην εκκλησιαστική τέχνη

Από την υμνογραφία της Εκκλησίας

Τη **Μεγάλη Πέμπτη** το βράδυ ο ιερέας, περιφέροντας τον σταυρωμένο Χριστό μέσα στον ναό, λέει:

Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου *ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.* *Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται* *ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς.*	Σήμερα κρεμιέται πάνω στον σταυρό εκείνος που στερέωσε τη γη πάνω στα νερά. Αγκάθινο στεφάνι φορεί ο Βασιλιάς των Αγγέλων.

Τη **Μεγάλη Παρασκευή** το απόγευμα ψάλλονται τα **εγκώμια**, δηλαδή οι ύμνοι προς τον Χριστό που βρίσκεται στον τάφο:

Ἡ ζωή ἐν τάφῳ κατετέθης, Χριστέ, *καί ἀγγέλων στρατιαί ἐξεπλήττοντο,* *συγκατάβασιν δοξάζουσαι τήν σήν.*	Στον τάφο σε αποθέσανε Χριστέ, εσένα που είσαι η ίδια η ζωή· και στρατιές αγγέλων έμεναν έκπληκτες, δοξάζοντας την ταπείνωσή σου.
Ἔρραναν τόν τάφον αἱ μυροφόροι *μύρα λίαν πρωΐ ἐλθοῦσαι.*	Χαράματα έφτασαν οι Μυροφόρες στον τάφο σου, να τον ραντίσουν με αρώματα.

Την **Κυριακή του Πάσχα** οι πιστοί, χαρούμενοι για την Ανάσταση του Χριστού, ψάλλουν όλοι μαζί:

Χριστός ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, *θανάτῳ θάνατον πατήσας καί τοῖς ἐν* *τοῖς μνήμασι ζω΄ν χαρισάμενος.*	Ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς, νικώντας με τον θάνατό του τον θάνατο και χαρίζοντας τη ζωή σε όλους τους νεκρούς.

Διαβάζουμε την εικόνα της Ανάστασης

- Ο αγιογράφος εικονογραφεί το αναστάσιμο τροπάριο που όλοι οι χριστιανοί ψάλλουν για την Ανάσταση: «Χριστός ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καί τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωήν χαρισάμενος». Ο Χριστός μπαίνει θριαμβευτής και νικητής μέσα στον Άδη, που είναι ένας χώρος μέσα σε απόκρημνους βράχους και σκοτάδι.
- Ο Χριστός περιβάλλεται από μια φωτεινή δόξα, το φως του Θεού. Φοράει λευκά και αστραφτερά ρούχα και, γεμίζοντας όλο τον χώρο με φως, διώχνει το σκοτάδι. Με δύναμη και χαρά μαζί, αρπάζει από το χέρι τον Αδάμ και την Εύα και τους τραβάει δυνατά μέσα από τους τάφους τους.

- Στα δεξιά, βλέπουμε μια ομάδα προσώπων που είναι οι δίκαιοι· αυτοί δηλαδή που περίμεναν με πίστη τον ερχομό του. Ανάμεσά τους, διακρίνουμε τον Άβελ. Από την άλλη πλευρά, αναγνωρίζουμε βασιλείς και προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης, τον Δαβίδ, τον Σολομώντα, τον Μωυσή, τον Ιωάννη τον Πρόδρομο κ.ά.
- Ο Χριστός με τα πόδια του «πατάει» τις σπασμένες πόρτες του Άδη. Τριγύρω είναι σκορπισμένα τα κλειδιά και τα σύμβολα του θανάτου. Ο αλυσοδεμένος άνθρωπος κάτω απ' τα πόδια του Χριστού είναι ο ίδιος ο θάνατος που πια έχει χάσει κάθε δύναμη και εξουσία.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ακούμε κομμάτια κλασικής μουσικής στην τάξη εμπνευσμένα από την Εβδομάδα των Παθών. Αφήνουμε το καθένα από αυτά να μας απορροφήσει και να μας προκαλέσει σκέψεις και συναισθήματα. Εμπνεόμαστε και γράφουμε ένα δικό μας τίτλο για το κάθε κομμάτι. Στο τέλος, η δασκάλα ή ο δάσκαλός μας μας αποκαλύπτει τον τίτλο που έδωσε ο συνθέτης στο κομμάτι, και τον συγκρίνουμε με τον δικό μας.
2. Παρατηρούμε τον περίτεχνο «Επιτάφιο του Παγώνη» (σελ. 113) που βρίσκεται στην Ιερά Μονή Ξηροποτάμου. Χωρίζουμε το έργο σε 4 μέρη κι εμείς χωριζόμαστε σε 4 ομάδες. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα:
   - *περιγράφει*: δηλαδή καταγράφει με ακρίβεια ό,τι βλέπει, προσέχοντας τις λεπτομέρειες.
   - *επεξεργάζεται*: δηλαδή καταγράφει σκέψεις ή συναισθήματα πάνω σε ό,τι παρατήρησε και τα ανακοινώνει στην υπόλοιπη τάξη.

Από την ελληνική ποίηση και πεζογραφία
Η ημέρα της Λαμπρής

Καθαρότατον ήλιο επρομηνούσε
της αυγής το δροσάτο ύστερο αστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δεν απερνούσε
τ' ουρανού σε κανένα από τα μέρη

Χριστός ανέστη! Νέοι, γέροι και κόρες,
όλοι, μικροί - μεγάλοι, ετοιμαστείτε
μέσα στες εκκλησίες τες δαφνοφόρες
με το φως της χαράς συμμαζωχτείτε
ανοίξετε αγκαλιές ειρηνοφόρες
μπροστά στους Αγίους και φιληθείτε!

Φιληθείτε γλυκά χείλη με χείλη,
πέστε Χριστός ανέστη, εχθροί και φίλοι!
γλυκόφωνα, κοιτώντας
τες ζωγραφισμένες εικόνες,
ψάλλουνε οι ψαλτάδες

λάμπει το ασήμι, λάμπει το χρυσάφι
από το φως που χύνουνε οι λαμπάδες
κάθε πρόσωπο λάμπει απ' τ' αγιοκέρι,
όπου κρατούνε οι Χριστιανοί στο χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

Λαμπρή

Αδέλφια, ελάτε στο πανηγύρι
σφίξτε τα χέρια με μια καρδιά
σμίξτε τα χείλη στο θείο Ποτήρι
λαμπρή είν' η μέρα π' αργοξυπνά.

Χριστός ανέστη το λέει τ' αγέρι
πέρα στους κάμπους και στα βουνά
αύρες μηνάνε το νέο στη φτέρη
λαμπρή είν' η μέρα π' αργοξυπνά.

Ανάσταση είναι και στις καρδιές μας
άγγελοι ψάλλουν το Ωσαννά
το 'παν κι οι σπίνοι στις πασχαλιές μας
λαμπρή είν' η μέρα π' αργοξυπνά.

Ρόδη Ερμά

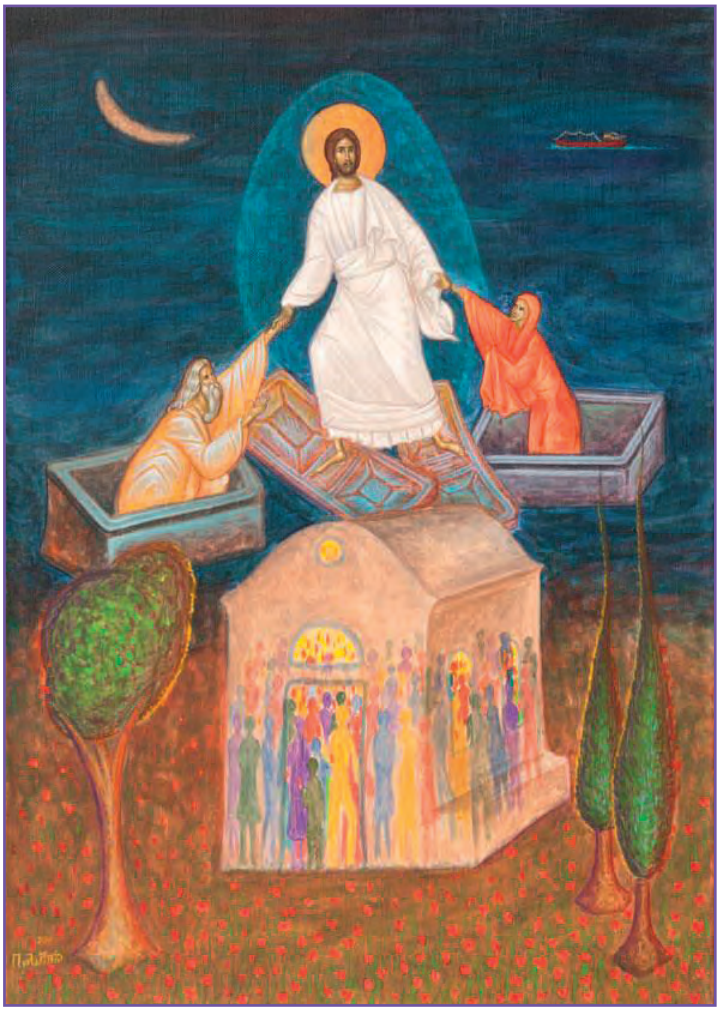

Ανάσταση

Άγια νύχτα τ' Απρίλη,
γιορτινή φορεσιά,
«δεύτε λάβετε φως»
έλαμψ' όλη η εκκλησιά.

Η λαμπάδα μου καίει
μες στα μύρια αγιοκέρια,
ο Χριστός αναστήθη
μες στα δυο μου τα χέρια!

Μύρα σκόρπισε γύρω
η ανοιξιάτικη φύση,
τη φλογίτσα κρατώ
μες στις χούφτες μη σβήσει.

Κι η λευκή μου λαμπάδα
τώρα, να, τρεμοπαίζει,
μες στα κόκκινα αυγά
στο στρωμένο τραπέζι.

Ντίνα Χατζηνικολάου

Το Πάσχα της Αννούλας

Το πρωινό του Μεγάλου Σαββάτου η μητέρα μου ετοίμαζε τη σούπα, που θα τρώγαμε τη νύχτα μετά την Ανάσταση. Δεν έτρωγε κανείς μας τη μαγειρίτσα. Ετοίμαζε κι αρνί στο φούρνο για την άλλη μέρα το μεσημέρι. Τα κουλούρια κι οι λαμπροκουλούρες είχαν ετοιμαστεί απ' τη Μεγάλη Πέμπτη μαζί με τα κόκκινα αυγά. Θα τρώγαμε σαράντα μέρες κόκκινα αυγά, που μας φαίνονταν πάντα πιο νόστιμα. Όλα μοσχοβολούσαν μες στο σπίτι. Πεινούσα λίγο παραπάνω το Μεγάλο Σάββατο, αλλά ήταν κι αυτό μέσα στην αναμονή της μεγάλης και μοναδικής γιορτής της Ανάστασης. Στις 11 το βράδυ χτυπούσαν οι καμπάνες και ξεκινούσαμε με τις λαμπάδες στο χέρι για να τις ανάψουμε από τη λαμπάδα του παπα-Λευτέρη, όταν θα έβγαινε από την ωραία πύλη ψάλλοντας πανηγυρικά:

Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς
καὶ δοξάσατε Χριστὸν τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν.

Στην αναστάσιμη θεία Λειτουργία κοιταζόμαστε με τη φίλη μου την Ελένη. Δεν μπορούσαμε να συμμαζέψουμε τα χαμόγελά μας. Τα μάτια μας κουρασμένα από την ξαγρύπνια, όμως τα τροπάρια με το γρήγορο ρυθμό τους ήταν σαν κρυστάλλινοι ήχοι καμπάνας. Στο τέλος ο παππούλης διάβαζε από ένα μεγάλο βιβλίο το λόγο του αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, που προσκαλεί όλους στην Τράπεζα του Χριστού, στην θεία Κοινωνία. Μετά το αντίδωρο φεύγαμε παρέες παρέες με αναμμένες λαμπάδες για να μεταφέρουμε το άγιο φως στο σπίτι, ν' ανάψουμε το καντήλι στις εικόνες.

Άννα Κωστάκου-Μαρίνη,
Το Πάσχα της Αννούλας

Το πρώτο μου Πάσχα

Γιατί όλη τη Μεγάλη Εβδομάδα την είχα περάσει με το πένθος, με τη λύπη των Παθών. Είχα παρακολουθήσει τον Χριστό στο μαρτύριό του, στην αγωνία του, στον θάνατό του. Είχα παρακαθίσει και στον Μυστικό Δείπνο. Είχ' ακολουθήσει και την εκφορά του, κλαίγοντας μαζί με τη Θλιμμένη Μητέρα. Γι' αυτό το «Χριστός Ανέστη» μού έκαμε ύστερα τόση χαρά, τόση αγαλλίαση. Γι' αυτό μου φάνηκε σα μια υπέρτατη ικανοποίηση, σα μια νίκη, σαν ένας θρίαμβος. Εκείνος που φόρεσε για κοροϊδία ψεύτικη πορφύρα. Εκείνος που ποτίσθηκε χολή και ξύδι, και μαστιγώθηκε, και καρφώθηκε σε ξύλο, και πέθανε μαρτυρικά, σαν άνθρωπος. Στο τέλος όμως έβγαινε ζωντανός από τον τάφο κι ανέβαινε στον ουρανό σα Θεός!

Έτσι έπρεπε να είναι. Για να μου δώσει τόση χαρά η Ανάσταση, έπρεπε να προηγηθεί το Πάθος· για να μου κάμει τόση εντύπωση το Πάσχα, έπρεπε να γνωρίσω τη Μεγάλη Εβδομάδα. Μαθαίνοντας όσα έμαθα εκείνο το χρόνο, μάθαινα τη ζωή: Τη χαρά, την αληθινή χαρά, την κατακτούμε ύστερ' από αγώνα και αγωνία, ύστερ' από κόπο και λύπη. Πριν από κάθε μας Πάσχα, πρέπει να περάσουμε μια Μεγάλη Εβδομάδα.

Γρηγόριος Ξενόπουλος, *Το πρώτο μου Πάσχα*, διασκευή

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Αναπαριστούμε το «Πάσχα της Φύσης», δηλαδή το πέρασμα από τον Χειμώνα στην Άνοιξη με ζωγραφική, κατασκευές και κολάζ με λουλούδια.

IV. Πασχαλινά έθιμα

Η Μεγάλη Παρασκευή

Ο λαός ζει αυτή τη μέρα με ξεχωριστή συγκίνηση και ευλάβεια. Το πρωί γίνεται η Ακολουθία της Αποκαθήλωσης. Προς το τέλος της, ο ιερέας κατεβάζει το σώμα του Χριστού από τον Σταυρό, το τυλίγει μ' ένα κάτασπρο σεντόνι και μπαίνει στο Άγιο Βήμα. Μετά από λίγο, βγαίνει κρατώντας χρυσοκέντητο ύφασμα με την εικόνα του Χριστού, τον Επιτάφιο.

Το τοποθετεί στο κουβούκλιο του Επιταφίου (τον *Επιτάφιο*, όπως έχει επικρατήσει να το λέει ο λαός μας), που το έχουν στολίσει από τη Μεγάλη Πέμπτη το βράδυ τα κορίτσια της ενορίας με λουλούδια. Καθώς τον στολίζουν, ψάλλουν ύμνους της Αποκαθήλωσης ή το μοιρολόγι της Παναγιάς που είναι διαφορετικό από τόπο σε τόπο. Τα παιδιά συνηθίζουν να περνούν κάτω από τον Επιτάφιο.

Το απόγευμα της Μεγάλης Παρασκευής αρχίζει η Ακολουθία του Επιταφίου και όταν νυχτώσει γίνεται η περιφορά του. Μπροστά πηγαίνει ο Σταυρός, τα εξαπτέρυγα, ο Επιτάφιος και οι ιερείς με τους ψάλτες. Ο λαός που ακολουθεί ψάλλει τα εγκώμια, κρατώντας αναμμένα κεριά. Στα σταυροδρόμια και στις πλατείες η πομπή σταματά και οι ιερείς κάνουν δεήσεις. Ο Επιτάφιος γυρίζει στον ναό για να τελειώσει η Ακολουθία. Τη Μεγάλη Παρασκευή όλοι ευχόμαστε «Καλή Ανάσταση!». Έτσι μέσα στη λύπη μας για την ταφή του Χριστού, εκφράζουμε την πίστη και τη χαρά μας για την Ανάστασή του. Όλη

την ημέρα της Μεγάλης Παρασκευής οι χριστιανοί νηστεύουν. Τρώνε συνήθως μόνο ψωμί, ελιές και νερόβραστη φακή με λίγο ξίδι. Υπάρχει επίσης η συνήθεια να επισκέπτονται τα κοιμητήρια (νεκροταφεία), όπου έχουν ταφεί αγαπημένα πρόσωπα της οικογένειάς τους.

Λαμπρή. Η ημέρα της Ανάστασης

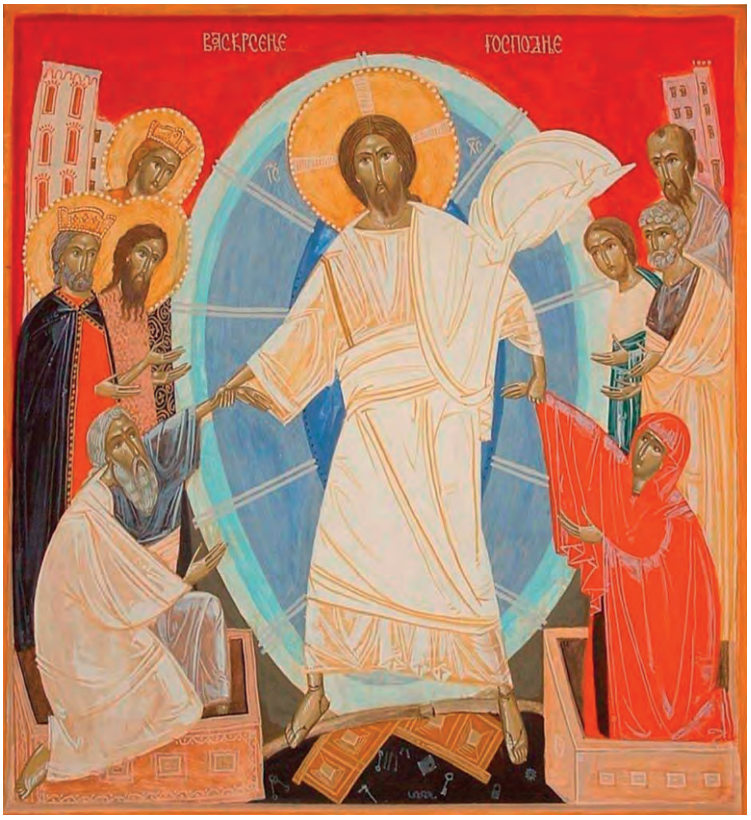

Οι αναστάσιμες μέρες συνηθίζεται να λέγονται με μια λέξη Λαμπρή. Το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου στον όρθρο, γίνεται η πρώτη Ανάσταση. Οι πιστοί χτυπάνε δυνατά κατσαρόλες και μεταλλικά αντικείμενα κάνοντας πολλή φασαρία, για να ακούσουν οι νεκροί ότι αναστήθηκε ο Χριστός. Τη νύχτα του Μεγάλου Σαββάτου, γύρω στις έντεκα, οι πιστοί συγκεντρώνονται στην εκκλησία για τον Όρθρο της Κυριακής του Πάσχα. Λίγο πριν τα μεσάνυχτα, όλα τα φώτα του ναού σβήνουν και σκοτάδι απλώνεται παντού. Και τότε, ανοίγει η Ωραία Πύλη και ο ιερέας, με μια λαμπάδα στο χέρι, ψάλλει πανηγυρικά: «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτὸς καὶ δοξάσατε Χριστὸν τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν».

Όσοι είναι κοντά στο Ιερό Βήμα ανάβουν τη λαμπάδα τους από τη δική του. Έπειτα γυρίζουν και δίνουν το φως σ' όσους είναι κοντά τους κι εκείνοι με τη σειρά τους σε όσους βρίσκονται πιο πέρα. Έτσι, σε λίγο, όλος ο ναός φωτίζεται και το φως ξεχύνεται ως έξω από τον ναό. Στη συνέχεια ο ιερέας και οι ψάλτες βγαίνουν έξω από τον ναό και διαβάζουν το Ευαγγέλιο: «Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν...». Μόλις τελειώσει το Ευαγγέλιο, ο ιερέας μεγαλόφωνα ψάλλει: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος». Οι καμπάνες χτυπούν χαρμόσυνα, βαρελότα και βεγγαλικά σκίζουν τον αέρα. Όλοι φιλιούνται και επιστρέφουν στο σπίτι με αναμμένη τη λαμπάδα με το αναστάσιμο φως για την παραδοσιακή μαγειρίτσα και τα κόκκινα αυγά. Η λειτουργία συνεχίζεται μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες και οι πιστοί μεταλαμβάνουν με τις λαμπάδες τους αναμμένες.

Πασχαλινά αυγά και λαγουδάκια

Σε όλο τον κόσμο είναι διαδεδομένα τα χρωματιστά πασχαλινά αυγά. Σε ορισμένα μέρη, οι γονείς συνηθίζουν να τα κρύβουν, ώστε να τα αναζητήσουν τα παιδιά. Το πασχαλινά αυγά είναι σύμβολο της Ανάστασης.

Οι πασχαλινές λαμπάδες και το έθιμο της φωτιάς

Οι πιστοί ανάβουν πασχαλινές λαμπάδες το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου. Το φως της λαμπάδας συμβολίζει το φως του Χριστού. Το φως από τις πασχαλινές λαμπάδες μεταφέρεται παντού, συμβολίζοντας τον φωτισμό όλων των ανθρώπων.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Βρίσκουμε έθιμα για το Πάσχα από διάφορα μέρη. Γεμίζουμε ένα μεγάλο χαρτόνι με τα έθιμα που είναι κοινά σε όλα τα μέρη και ένα άλλο με έθιμα που είναι διαφορετικά.
2. Βρίσκουμε πληροφορίες για το έθιμο του Μοιρολογιού της Παναγίας. Πού συμβαίνει, πότε και πώς;
3. Φτιάχνουμε λαμπάδες στην τάξη για να τις κρατήσουμε εμείς ή, ακόμη καλύτερα, για να τις δωρίσουμε σε παιδάκια κάποιου ιδρύματος ή νοσοκομείου της περιοχής μας.

Ο κόσμος μας, ένα στολίδι

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Η φύση και το περιβάλλον, ο κόσμος που μας περιβάλλει και στον οποίο ζούμε, είναι η δημιουργία του Θεού. Εξερευνώντας τον κόσμο, ανακαλύπτουμε την ομορφιά του και συνειδητοποιούμε την ευθύνη μας για τη φροντίδα και προστασία του. Ο κόσμος, το κοινό μας σπίτι, είναι ένα στολίδι, το οποίο μάς εμπιστεύθηκε ο δημιουργός του. Γι' αυτό και χρειάζεται να καλλιεργούμε στάση σεβασμού προς ολόκληρη την κτίση και τα πλάσματά της.

Γύρω γύρω όλοι

Γύρω γύρω όλοι χιόνια στο περβόλι
άσπρα γίναν τα κλαριά άσπρα στρώθηκαν χαλιά
κι ο χιονάνθρωπος απ' έξω με καλεί να παίξω.

Γύρω γύρω όλοι άνθη στο περβόλι
άνθισεν η κερασιά ρόδισε η ροδακινιά
παντού χλόη και γρασίδι ώρα για παιχνίδι.

Γύρω γύρω όλοι ζέστη στο περβόλι
σύκα γέμισε η συκιά κόκκινη η κληματαριά
κι ένα τόσο δα πουλί «έλα έξω» με καλεί.

Γύρω γύρω όλοι μαραμένο το περβόλι
φύλλα σκέπασαν τη γη η βροχή πια δεν αργεί
στου σχολειού την αγκαλιά τρέχουν τώρα τα παιδιά.

Γύρω γύρω όλοι η ζωή περβόλι
χιόνια άνθη και βροχή κάθε χρόνο απ' την αρχή
και το ξέρουμ' όλοι: μια δουλειά, μια σχόλη.

Ρένα Καρθαίου

Ι. Κόσμος σημαίνει στολίδι

Οι αρχαίοι Έλληνες παρατηρώντας με θαυμασμό τον ουρανό με τα μύρια αστέρια του, τον ήλιο και το φεγγάρι, την απέραντη θάλασσα, τα λουλούδια που στόλιζαν τη γη, ονόμασαν το σύμπαν μέσα στο οποίο ζούσαν «κόσμο». Κόσμος σημαίνει κόσμημα, στολίδι. Κι ο κόσμος μάς φανερώνει τον Δημιουργό του.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Μοιραζόμαστε τις ιδέες μας πάνω στη λέξη «κόσμος». Η δασκάλα ή ο δάσκαλος γράφει όλες τις ιδέες μας στον πίνακα και στη συνέχεια, αφού τις παρατηρήσουμε, συζητάμε γι' αυτές.
2. Πώς τα ζώα βοηθούν τους ανθρώπους; Σκεφτόμαστε διάφορα ζώα και γράφουμε τρεις τρόπους με τους οποίους το καθένα βοηθά τον άνθρωπο.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες (νερό, δέντρα, βουνά, ζώα, ψάρια και πουλιά), η καθεμία από τις οποίες δημιουργεί ένα κολάζ με φωτογραφίες σχετικές με το θέμα που επιλέξαμε. Στη συνέχεια τα κολλάμε το ένα δίπλα στο άλλο στον πίσω τοίχο της τάξης μας.
4. Από το παράθυρο της τάξης ή του δωματίου μου βλέπω και καταγράφω πέντε ομορφιές της φύσης.

ΙΙ. Κόσμος: το κοινό μας σπίτι

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Σχηματίζουμε στην τάξη την αλφαβήτα των ζώων και των φυτών. Πόσα περισσότερα μπορούμε να βρούμε;
2. Έχω κατοικίδιο ζωάκι; Μιλάω γι' αυτό στην τάξη και περιγράφω ποια είναι η σχέση μου μαζί του. Ποια συναισθήματα έχω γι' αυτό;
3. Φτιάχνουμε με τα σώματά μας ένα ομαδικό γλυπτό, το οποίο παρουσιάζει το θέμα: «αγάπη για το κοινό μας σπίτι».

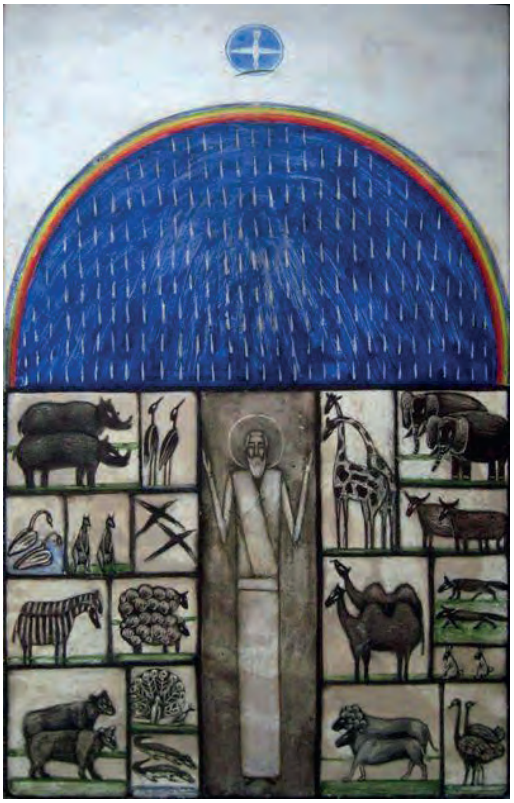

ΙΙΙ. Όλος ο κόσμος είναι πλάση του Θεού

Από την Παλαιά Διαθήκη

Όλα τα πλάσματα αξίζει να σωθούν: Η Κιβωτός του Νώε

Πέρασαν οι αιώνες κι όλο και γίνονταν οι άνθρωποι πιο πολλοί. Μαζί με αυτούς αυξανόταν και η κακία τους. Ήρθε εποχή που είχαν ξεχάσει ολότελα τον Θεό και το θέλημά του. Τότε έγινε ο Κατακλυσμός. Πριν από χιλιάδες χρόνια άνοιξαν οι καταρράκτες του

ουρανού κι έβρεχε, λέει η Αγία Γραφή, σαράντα μέρες συνέχεια. Η βροχή, δυνατή κι απειλητική, δε σταματούσε. Ανέβηκαν τα νερά και σιγά σιγά σκέπασαν τα λαγκάδια και τα βουνά. Χάθηκαν σ' εκείνη την πλημμύρα όλοι οι άνθρωποι.

Μόνο ο Νώε, ένας άνθρωπος ευσεβής και πιστός στον νόμο του Θεού, σώθηκε. Το πνεύμα του Θεού τον φώτισε να κατασκευάσει ένα σκάφος, την κιβωτό, να πάρει την οικογένειά του και δυο τρία ζευγάρια από κάθε ζώο και να κλειστούν μέσα. Έτσι, καθώς ανέβαιναν τα νερά, ανέβαινε και η κιβωτός. Ύστερα από σαράντα μέρες, όταν σταμάτησε η βροχή, ο Νώε, για να μάθει τι γίνεται, άνοιξε ένα μικρό παράθυρο κι έστειλε έξω ένα κοράκι. Το κοράκι δεν ξαναγύρισε. Τότε έστειλε ένα περιστέρι. Γύρισε πίσω τρομαγμένο. Το ξανάστειλε. Συνέβη το ίδιο. Την τρίτη φορά γύρισε μ' ένα κλωνάρι ελιάς στο ράμφος του. Έτσι κατάλαβε ο Νώε πως τα νερά είχαν υποχωρήσει και η γη είχε στεγνώσει.

Τότε άνοιξε την κιβωτό και βγήκε με την οικογένειά του έξω. Είχαν καθίσει πάνω στην κορυφή του βουνού Αραράτ, στην Αρμενία. Έστησε βωμό κι ευχαρίστησε βαθιά συγκινημένος τον Θεό.

Γεν, 7, 8

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Φτιάχνουμε έναν κύκλο συζήτησης και σχολιασμού γύρω από τον δάσκαλο ή τη δασκάλα μας, που έχει τον ρόλο του Νώε. Εμείς, που έχουμε τον ρόλο των ανθρώπων της περιοχής του, τι σκεφτόμαστε όταν τον βλέπουμε να φτιάχνει την Κιβωτό;
2. Αναζητούμε πληροφορίες για τα ζώα που βρίσκονται σε κίνδυνο εξαφάνισης. Φτιάχνουμε ένα καρτελάκι με λίγες πληροφορίες για το καθένα και τα τοποθετούμε σε μια δική μας χαρτονένια Κιβωτό, ευχόμενοι να πάψουν να κινδυνεύουν.
3. Εμείς τι θα μπορούσαμε να κάνουμε άμεσα για να προστατεύσουμε το περιβάλλον μας; Θα μπορούσαμε να κάνουμε κάτι για τα δέντρα του σχολείου μας ή για τα αδέσποτα της γειτονιάς μας; Σκεφτόμαστε και προτείνουμε δράσεις.

Ψαλμοί του Δαβίδ για την κτίση του Θεού

Ο προφήτης και βασιλιάς Δαβίδ, όταν ένιωθε την καρδιά του να πλημμυρίζει από θαυμασμό για το μεγαλείο της φύσης και του Δημιουργού, έπαιρνε στο χέρι το ψαλτήρι και έψαλλε ύμνους σαν κι αυτούς παρακάτω:

Ψαλμός 104

- *Ψυχή μου, ευλόγησε τον Κύριο! Κύριε, Θεέ μου, πόσο είσαι μεγάλος! Ντύθηκες λαμπρότητα και μεγαλοπρέπεια. Φόρεσες για μανδύα σου το φως· καθώς σκηνή τον ουρανό απλώνεις.*
- *Κάνεις πηγές να τρέχουν στα φαράγγια, ανάμεσα από τα βουνά περνούν νερά. Σ' αυτά ποτίζονται όλα τα ζώα του αγρού, τ' άγρια γαϊδούρια σβήνουνε τη δίψα τους. Στις όχθες τους τα πουλιά χτίζουν φωλιές, ανάμεσα στους θάμνους κελαηδούνε. Ποτίζεις τα βουνά απ' τα ψηλά σου δώματα, απ' τους καρπούς των έργων σου χορταίνει η γη.*
- *Κάνεις χορτάρι να βλασταίνει για τα ζώα κι άλλα φυτά για να καλλιεργεί ο άνθρωπος, για να βγάζει από τη γη τροφή: Κρασί για να του δίνει ευθυμία, το λάδι, ώστε το πρόσωπό του να λαμποκοπά και το ψωμί για να τον δυναμώνει.*
- *Θα χορτάσουνε τα μεγάλα δέντρα του Κυρίου, οι κέδροι του Λιβάνου, που εκείνος φύτεψε. Εκεί τα πουλιά χτίζουν φωλιές, του πελαργού η κατοικία στις κορφές τους. Βουνά ψηλά για τ' αγριοκάτσικα, βράχοι για καταφύγιο των ασβών.*
- *Έκανες το φεγγάρι για το μέτρημα του χρόνου, ο ήλιος ξέρει πότε πάει στη δύση του. Φέρνεις σκοτάδι και γίνεται νύχτα, ώρα όπου τριγυρνούν όλα τα ζωντανά του δάσους. Βρυχιούνται λιονταρόπουλα να βρουν κάτι ν' αρπάξουν· από σένα γυρεύουνε τροφή. Με την ανατολή του ήλιου αποτραβιούνται, μες στις σπηλιές τους πάν' ν' αναπαυτούν.*
- *Πόσο πολλά τα έργα σου είναι, Κύριε! Τα 'κανες όλα με σοφία· με όσα έφτιαξες εσύ, γέμισε η γη!*
- *Να, η μεγάλη κι η πλατιά η θάλασσα· εκεί μέσα κινούνται αναρίθμητα ζώα, μικρά όπως και μεγάλα. Αυτά όλα από σένα περιμένουν, για να τους δώσεις την τροφή τους στην κατάλληλη*

στιγμή. Τους την παρέχεις κι αυτά τη συνάζουν, τη χούφτα σου ανοίγεις κι αυτά χορταίνουν αγαθά.

- *Ας είναι αιώνια η δόξα του Κυρίου· ας χαίρεται ο Κύριος για τα έργα του! Ρίχνει το βλέμμα του στη γη κι εκείνη τρέμει, αγγίζει τα βουνά και βγάζουνε καπνό.*
- *Όσο θα ζω, στον Κύριο θα ψάλλω· όσο θα υπάρχω, τον Θεό θα υμνολογώ. Ας του είναι το τραγούδι μου ευχάριστο· εγώ στον Κύριο θα βρίσκω τη χαρά μου.*

Ψαλμός 148

- *Αινείτε τον Κύριο απ' τους ουρανούς, αινείτε Αυτόν ο ήλιος κι η σελήνη, αινείτε τον όλα τ' άστρα τα φωτεινά! Αινείτε Αυτόν οι ουρανοί των ουρανών, και τα νερά που 'ναι πάνω απ' τα ουράνια!*
- *Αινείτε τον Κύριο απ' τη γη, θάλασσα, κήτη κι όλοι οι βυθοί! Φωτιά και χαλάζι, χιόνι κι ομίχλη, ανεμοθύελλα. Βουνά κι όλα τα υψώματα, δέντρα οπωροφόρα κι όλοι οι κέδροι. Άγρια ζώα κι όλα τα ήμερα, όλα όσα έρπετε κι όσα πετάτε!*
- *Βασιλιάδες της γης κι όλοι οι λαοί· άρχοντες, και της γης οι κυβερνήτες όλοι! Κοπέλες, παλικάρια, γέροντες και παιδιά μαζί! Αινείτε τον Κύριο!*

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Με τη βοήθεια της δασκάλας ή του δασκάλου της Μουσικής, γράφουμε και μελοποιούμε τον δικό μας Ψαλμό που θα υμνεί τις ομορφιές της Δημιουργίας.
2. Επιλέγουμε ένα δημιούργημα που αναφέρεται στους δύο Ψαλμούς που διαβάσαμε. Το ζωγραφίζουμε, το κόβουμε και το συνοδεύουμε με ένα συννεφάκι με δυο λόγια για το τι μπορεί να σκέφτεται το δημιούργημα της επιλογής μας. Στο τέλος, κολλάμε όλες μας τις ζωγραφιές σε ένα χαρτόνι και φτιάχνουμε μια ιστορία.
3. Τρία παιδιά μέσα στο καμίνι της φωτιάς (Ψλ 148) καλούν όλη την πλάση να δοξολογήσει τον Δημιουργό της: Ακούμε τον ύμνο και χωρίζουμε τα πλάσματα που αναφέρονται σ' αυτόν σε έμψυχα και άψυχα.

Από την Καινή Διαθήκη

Η ομορφιά των πλασμάτων του κόσμου: Τα πουλιά και τα λουλούδια

Ο Ιησούς είπε ακόμα: «Μη μεριμνάτε για τη ζωή σας, τι θα φάτε, τι θα πιείτε και τι θα ντυθείτε. Κοιτάξτε τα πουλιά που δεν σπέρνουν ούτε θερίζουν ούτε μαζεύουν αγαθά σε αποθήκες, κι όμως ο ουράνιος Πατέρας σας τα τρέφει. Εσείς δεν αξίζετε πολύ περισσότερο απ' αυτά;

Και γιατί τόσο άγχος για το ντύσιμό σας; Ας σας διδάξουν τα άγρια κρίνα πώς μεγαλώνουν· δεν κοπιάζουν ούτε γνέθουν· κι όμως σας βεβαιώνω πως ούτε ο Σολομώντας σ' όλη του τη μεγαλοπρέπεια δεν ντυνόταν όπως ένα από αυτά. Αν όμως ο Θεός ντύνει έτσι τα αγριολούλουδα, που σήμερα υπάρχουν κι αύριο θα τα ρίξουν στη φωτιά, δεν θα φροντίσει πολύ περισσότερο για σας;

Μτ 6, 26-29

Από την Παράδοση της Εκκλησίας

Ο Άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι

Ο Άγιος Γεράσιμος, που ζούσε στην έρημο του ποταμού Ιορδάνη, συναντήθηκε κάποτε με ένα λιοντάρι. Μόλις το θηρίο τον αντίκρισε, άρχισε να βρυχάται με παρακλητικό τρόπο και να ανασηκώνει με δυσκολία το ένα του πόδι. Ένα μυτερό καλάμι είχε μπηχθεί στο πόδι του. Ο άγιος συμπόνεσε το πλάσμα του Θεού, τράβηξε με προσοχή από το πόδι του ζώου το καλάμι και περιποιήθηκε με πολλή φροντίδα το τραύμα.

Από τότε το λιοντάρι έγινε πιστός σύντροφος του Αγίου Γερασίμου. Τον ακολουθούσε παντού και τον υπηρετούσε, θέλοντας να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του. Το διακόνημα που ανέθεσε ο άγιος στο λιοντάρι ήταν να συνοδεύει το γαϊδουράκι που μετέφερε νερό από το ποτάμι στο μοναστήρι.

Αυτό γινόταν για πολύ καιρό και είναι καταπληκτικό πώς το άγριο θηρίο δεν πείραξε ποτέ το άλλο ζώο. Κάποια μέρα όμως, περαστικοί καμηλιέρηδες έκλεψαν το γαϊδουράκι την ώρα που το λιοντάρι κοιμότανε. Έτσι το λιοντάρι γύρισε μόνο του στον άγιο. Εκείνος μόλις είδε το λιοντάρι, υποψιάστηκε ότι θα έφαγε το γαϊδούρι και με ύφος αυστηρό του είπε: «Τώρα εσύ θα κάνεις τη δουλειά του γαϊδουριού που έφαγες». Έτσι κι έγινε. Κάθε μέρα φόρτωναν τις στάμνες στο λιοντάρι κι αυτό χωρίς καμιά διαμαρτυρία τις έφερνε πίσω στο μοναστήρι γεμάτες νερό.

Μετά από καιρό, οι έμποροι, που είχαν κλέψει το γαϊδούρι, περνούσαν και πάλι από τον ίδιο δρόμο, κοντά στην όχθη του Ιορδάνη, έχοντας μαζί τους και το κλεμμένο ζώο. Το λιοντάρι βρισκόταν την ώρα εκείνη σ' αυτό το ίδιο μέρος, για να μεταφέρει νερό. Είδε το γαϊδουράκι, το αναγνώρισε κι άρχισε να βρυχάται και να στρέφεται εναντίον των εμπόρων. Αυτοί φοβήθηκαν και το έβαλαν στα πόδια, αφήνοντας μόνα τους τα ζώα.

Το λιοντάρι έπιασε με τα δόντια του το σχοινί και τράβηξε μαζί με το γαϊδουράκι και όλες τις καμήλες κατά το μοναστήρι. Όταν έφτασαν στο μοναστήρι το λιοντάρι οδήγησε όλα τα ζώα έξω από το κελί του Οσίου, γεμάτο χαρά. Όταν ο γέροντας είδε το πρωτοφανές αυτό θέαμα, χαμογέλασε, κατάλαβε ότι άδικα κατηγόρησε το λιοντάρι και το απάλλαξε από τη δύσκολη δουλειά του. Το λιοντάρι έσκυψε με σεβασμό το κεφάλι, υποκλίθηκε σαν να αποχαιρετούσε τον γέροντα και χάθηκε βαθιά στην έρημο.

Δεν ξέχασε όμως τον ευεργέτη του. Ερχόταν μία φορά την εβδομάδα, τον προσκυνούσε κι έφευγε... Για χρόνια πολλά το λιοντάρι πήγαινε στο μοναστήρι προσκυνητής

και επισκέπτης. Ώσπου σε μια επίσκεψή του, δεν βρήκε τον γέροντα. Ένας μοναχός οδήγησε το λιοντάρι στον τάφο του αγίου κι εκείνο, σαν να κατάλαβε τι έγινε, άρχισε να κλαίει σπαρακτικά, έγειρε πάνω στον τάφο και ξεψύχησε. Η αγάπη κι η καλοσύνη του Αγίου Γερασίμου του Ιορδανίτη εξημέρωσε το άγριο λιοντάρι.

Ο Άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ και η αρκούδα

Τον Άγιο Σεραφείμ του Σάρωφ τον υπηρετούσε μια αρκούδα, η οποία συχνά ξάπλωνε ήσυχα στα πόδια του ή έτρωγε από το χέρι του. Κάποια μέρα ήρθαν επισκέπτες, οι οποίοι, ως συνήθως, έδειχναν φοβισμένοι στη θέα του θηρίου. Τότε ο άγιος απευθύνθηκε στην αρκούδα: «Άκου εδώ, Μίσα», της είπε, «αντί να τρομάζεις τους ανθρώπους, δεν πηγαίνεις καλύτερα να μου φέρεις κάτι για να τους προσφέρω;». Εκείνη υπάκουσε, χώθηκε στο δάσος και σε λίγο επέστρεψε περπατώντας όρθια στα πίσω πόδια. Στα μπροστινά κρατούσε μια κηρήθρα με μέλι.

IV. Το φυσικό περιβάλλον στη λατρεία, στις εικόνες, στους ναούς

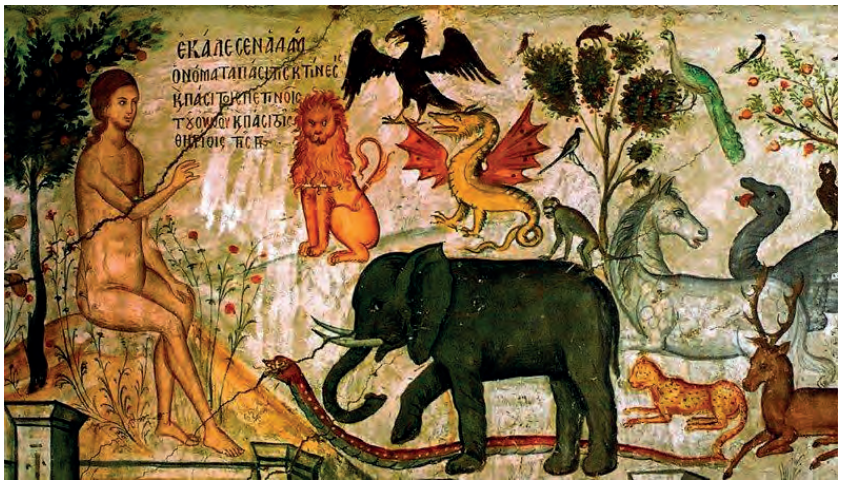

Ο Θεοφάνης από την Κρήτη, ένας ξακουστός αγιογράφος, έχει ζωγραφίσει μια ωραία παράσταση στο μοναστήρι του Αγίου Νικολάου του Αναπαυσά, στα Μετέωρα. Απεικονίζει τον Αδάμ να ευλογεί όλα τα ζώα, ήμερα και άγρια, που στέκονται φιλικά και ειρηνικά απέναντί του. Στη χριστιανική τέχνη συναντούμε πολλές εικόνες και σκηνές από τη φύση: δέντρα, λουλούδια, βουνά, ποτάμια αλλά και ζώα, ψάρια και πουλιά. Κάποιες φορές τα στοιχεία της φύσης προσωποποιούνται.

Το βλέπουμε αυτό, για παράδειγμα, στην απεικόνιση της Βάπτισης του Χριστού. Ο ποταμός Ιορδάνης παρουσιάζεται με ανθρώπινη μορφή, σαν ένας γέροντας που ιππεύει δυο δελφίνια, και η θάλασσα απεικονίζεται σαν μια όμορφη κοπέλα, καθισμένη πάνω σε ένα θαλάσσιο κήτος. Σε άλλες εικόνες βλέπουμε τον Χριστό στο κέντρο ενός αμπελιού, με τους Αποστόλους γύρω του, ανάμεσα στα κλήματα.

Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, πολλά από τα στοιχεία της φύσης χρησιμοποιήθηκαν σα σύμβολα.

- Το **παγώνι**, όμορφα παρουσιασμένο σε ψηφιδωτά, όπως αυτό στον Άγιο Γεώργιο, στη Ροτόντα, στη Θεσσαλονίκη, συμβολίζει την Ανάσταση και την αθανασία.
- Τα **περιστέρια**, ήταν αγαπημένο θέμα των πρωτοχριστιανικών χρόνων, σύμβολο του Αγίου Πνεύματος.
- Ο **πελεκάνος** χρησιμοποιήθηκε στα παλαιοχριστιανικά ψηφιδωτά αλλά πολλές φορές θα τον δούμε να στολίζει και ξυλόγλυπτα τέμπλα. Συμβολίζει την σταυρική θυσία του Χριστού. Ο Χριστός έχυσε το Αίμα Του στον σταυρό, όπως και ο πελεκάνος που τρυπάει την πλευρά του για να θρέψει με το αίμα του τα παιδιά του.
- Σε χριστιανικούς ναούς συναντούμε την παράσταση με το **ελάφι** δίπλα σε πηγή, που συμβολίζει την ψυχή του ανθρώπου που διψάει και λαχταράει για τον Θεό.
- Και η Παναγία που είναι η πηγή της Ζωής, ως Θεοτόκος, απεικονίζεται στην εικόνα της **Ζωοδόχου Πηγής** καθισμένη σε κολυμβήθρα που με το νερό της γεμίζει δεξαμενή απ' όπου κάθε αναγκεμένος άνθρωπος μπορεί να πιει και να αναζωογονηθεί.

Η Εκκλησία χρησιμοποιεί την κτίση για να αγιάσει τον άνθρωπο. Γι' αυτό ο ιερέας ραντίζει με αγιασμό, δηλαδή νερό αγιασμένο, χρησιμοποιώντας ένα κλωνάρι βασιλικού. Γι' αυτό προσφέρουμε στην Εκκλησία το πρόσφορο και το κρασί, για να γίνουν το Σώμα και το Αίμα του Χριστού και να μεταλάβουμε. Στις μεγάλες γιορτές κάνουμε αρτοκλασία, δηλαδή προσφέρουμε τους πέντε άρτους, το λάδι και το κρασί κι ο ιερέας τα ευλογεί και τα μοιράζει στους πιστούς. Τις εικόνες των αγίων, τους ναούς, τον Σταυρό, τον Επιτάφιο τα στολίζουμε με λουλούδια.

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Παρατηρούμε προσεκτικά τις φωτογραφίες από διάφορα ξυλόγλυπτα τέμπλα. Ποια στολίδια από τη φύση (φυτά και ζώα) ή άλλες παραστάσεις διακρίνουμε; Αφού τα εντοπίσουμε, συζητάμε για ποιο λόγο επέλεξαν οι ξυλογλύπτες να διακοσμήσουν με αυτά τον ναό.

Η ευθύνη του ανθρώπου για την κτίση

Στο πρώτο βιβλίο της Αγίας Γραφής, τη Γένεση, βλέπουμε τον ίδιο τον Θεό να τοποθετεί τον άνθρωπο υπεύθυνο για την προστασία και τη συντήρηση όλης της Δημιουργίας. Πίσω από κάθε όμορφο πράγμα που συναντάμε, βρίσκεται ο Θεός. Αν αγαπάμε αληθινά τον Θεό, αγαπάμε και προστατεύουμε αυτά που δημιούργησε.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία όρισε την **1η Σεπτεμβρίου**, την ημέρα που αρχίζει το εκκλησιαστικό έτος, ως ημέρα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και τη γιορτάζει με μια ειδική ακολουθία που γράφτηκε γι' αυτόν τον σκοπό. Η **5η Ιουνίου** γιορτάζεται από όλο τον κόσμο ως η παγκόσμια ημέρα προστασίας του περιβάλλοντος.

Το κολιμπρί, το μικρότερο πουλί στον κόσμο (ινδιάνικος μύθος)

Κατά τη διάρκεια μιας πυρκαγιάς στο δάσος, όπως λέει ένας ινδιάνικος μύθος, όλα τα ζώα έτρεχαν να ξεφύγουν από τον κίνδυνο της φωτιάς, εκτός από ένα μικρό κολιμπρί, το πιο μικρό πουλί του δάσους. Αυτό πήρε μία σταγόνα νερό με το ράμφος του και με κίνδυνο της ζωής του την έριξε στην φωτιά!

«Είσαι τρελό; Δεν μπορείς να σταματήσεις την πυρκαγιά με μια σταγόνα νερό», του λέει κάποιο ζώο απ' αυτά που έτρεχαν πανικόβλητα να σωθούν. «Το ξέρω», απαντά το κολιμπρί, «όμως κάνω αυτό που μου αναλογεί».

Από την ελληνική ποίηση και μουσική

Αυτόν τον κόσμο τον καλό τον χιλιομπαλωμένο
βρε ράβε ξήλωνε, ράβε ξήλωνε
δουλειά, δουλειά, δουλειά να μη σου λείπει.

Αυτόν τον κόσμο τον καλό άλλοι τον είχαν πρώτα
βρε γέλα φίλε μου, γέλα φίλε μου
δεν είναι, δεν είναι, δεν είναι και για λύπη

Αυτόν τον κόσμο τον καλό σ' εμάς τον παραδώσανε
βρε τρέχα φίλε μου, τρέχα φίλε μου
και μη, και μη, και μη βαριά το παίρνεις

Αυτόν τον κόσμο τον καλό άλλοι τον καρτεράνε
βρε σκέψου φίλε μου, σκέψου φίλε μου
την ώρα, την ώρα, την ώρα που θα φεύγεις.

Στίχοι: Βασίλης Ανδρεόπουλος, Μουσική: Σταύρος Ξαρχάκος

Η αλφαβήτα της αγάπης

Αγαπώ τη ζωή
Βόλτες θέλω να κάνω στη στεριά και στη θάλασσα
Γεμίζω με οξυγόνο τα πνευμόνια μου
Δίπλα μου έχω ένα σπουργίτι
Ετοιμάσου για αγώνα, μου λέει το σπουργίτι μου
Ζουζούνια κάνε φίλους
Ήλιε μου, φώτιζε τους δρόμους της ζωής μου
Θέλω το σπιτικό μου να σωθεί
Ιδανικό μου έκανα Παράδεισος να γίνει η Γη
Καβαλάρης ξεκινώ
Λάβαρο η καθαρή η θάλασσα, το φουντωμένο δέντρο
Μαζεύω καθετί που σε βρομίζει
Νερό, νεράκι καθαρό ποθώ να 'χει κάθε πηγή
Ξαστεριά και όχι νέφος να 'χει ο ουρανός
Όαση να 'ναι η Γη μας
Πάγοι μη λιώνετε

Ραγίζει η καρδιά μου που σας σκέφτεται
Σκοπός του δώρου του Θεού υπόσχομαι να γίνω
Ταρακουνάω, παιδί εγώ, τους γύρω μου
Υγεία για να έχω εγώ, κι η Γη υγεία πρέπει να 'χει
Φωτίζω, ναι, εγώ τον κόσμο
Χέρι ζητώ
Ψάχνω να βρω το χέρι το δικό σου
Ωραία που είναι η ζωή
Μαζί με φίλο θα σώσουμε τη Γη.
Έλα εδώ, έλα κι εσύ, μπορούμε να σώσουμε τη Γη!

Γαλάτεια Σουρέλη, *Δωσ' μου το χέρι σου*

Το τραγούδι της ανακύκλωσης

Στον κήπο τον πιο όμορφο μας έβαλες Θεέ
Να τον ποτίζουμε και να τον φροντίζουμε
Μα εμείς τον ρημάξαμε, του κάναμε ζημιά,
Το σπίτι μας χαλάσαμε σαν άμυαλα παιδιά

Κάλιο αργά, κάλιο αργά, παρά ποτέ κάλιο αργά...

Ανακυκλώνω, ανακυκλώνω η λύση είναι μία
Χαρτιά και σίδερα ξαναλιώνω και κάνω οικονομία
Ανακυκλώνω, ανακυκλώνω γιατί είναι αμαρτία
Να σπαταλάω και να λερώνω τη Δημιουργία.
Στον κήπο τον πιο όμορφο μας έβαλες Θεέ
Για να τρεφόμαστε και να ντυνόμαστε
Μα εμείς δηλητηριάσαμε αέρα και νερά
Στην μόλυνση βουλιάξαμε σαν άμυαλα παιδιά.
Κάλιο αργά, κάλιο αργά, παρά ποτέ κάλιο αργά...
Ανακυκλώνω, ανακυκλώνω και σέβομαι την πλάση
Γιατί μ' αρέσει να καμαρώνω τ' ακρογιάλια και τα δάση
Ανακυκλώνω, ανακυκλώνω τίποτα μην πάει χαμένο
Ό,τι έχω ανάγκη ξοδεύω μόνο για να 'ναι ευλογημένο.

Μοναχή Γαβριηλία

ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Με αφορμή το τραγούδι «Ράβε ξήλωνε», μπαίνουμε σε κύκλο και ο καθένας μας με τη σειρά του λέει τι παρέλαβε και τι θα παραδώσει, αφού βέβαια επαναλάβει όλα όσα είπαν οι προηγούμενοι στον κύκλο!
2. Με αφορμή τη φράση «ό,τι έχω ανάγκη ξοδεύω μόνο», από το «τραγούδι της ανακύκλωσης», ομαδοποιούμε τα απολύτως αναγκαία και τα μάλλον περιττά αντικείμενα που έχουμε μαζέψει στην τσάντα ή στο δωμάτιό μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΑ

[Όλα τα μεταφρασμένα βιβλικά κείμενα αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα της Αμερικανικής Βιβλικής Εταιρείας, πηγή: bibles.org]

- Άγγελου Σικελιανού, *Λυρικός Βίος*, τομ. Δ΄, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα [3]1975.
- Άλκη Ζέη, *Το καπλάνι της βιτρίνας*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2011.
- *Ανθολόγια* Δημοτικού Α΄- Β΄ τάξης και Γ΄- Δ΄ τάξης, 2006.
- *Ανθολόγιο* για τα παιδιά του Δημοτικού, μέρος τρίτο, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, 1975.
- Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Το Πάσχα της Αννούλας*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1994.
- Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Οι γιορτές του Αποστόλη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα, 2001.
- Άννα Κωστάκου-Μαρίνη, *Η γιορτή του Σωτήρη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1996.
- *Αυτόν τον κόσμο τον καλό (Ράβε ξήλωνε)* – 1972, Στίχοι: Βασίλης Ανδρεόπουλος Μουσική: Σταύρος Ξαρχάκος.
- *Αν όλα τα παιδιά της γης* – 1997, Στίχοι: Γιάννης Ρίτσος Μουσική: Μίμης Πλέσσας.
- Γέροντος Πορφυρίου, *Ανθολόγιο συμβουλών*, εκδ. Ι. Γ. Ησ. Μεταμορφώσεως Σωτήρος, Μήλεσι Ωρωπού 2010.
- Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, *Δώσ' μου το χέρι σου*, εκδ. Πατάκης, Αθήνα 2009.
- Γεώργιος Μέγας, *Ελληνικές γιορτές και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, εκδ. Εστία, Αθήνα 2007.
- Γιάννης Ρίτσος, *Ποιήματα 1930-1960 τ. Β΄*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1961. *Ποιήματα [1938-1971]*, Μικρό Αφιέρωμα, τόμος Δ', εκδ. Κέδρος, Αθήνα [10]1984.
- Διονύσιος Σολωμός, *Ποιήματα και πεζά*, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1994.
- Έμιλυ Ντίκινσον, *Έλα στον κήπο μου. Ποιήματα* (Ποίημα υπ' αρ. 324), εκδ. Αρμός, Αθήνα 2011.
- Ποιήματα, Μετάφρ. Μαρία Δαμόλη. Εκδόσεις «γιαλός», Αθήνα 2011.
- Θρησκευτικά Γ΄ τάξης Δημοτικού (1992).
- Θρησκευτικά Δ΄ τάξης Δημοτικού (1993).
- Θρησκευτικά Ε΄ τάξης Δημοτικού (1995).
- Θρησκευτικά ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού (1995).
- Θρησκευτικά Γ΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- Θρησκευτικά Δ΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- Θρησκευτικά Ε΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- Θρησκευτικά ΣΤ΄ τάξης Δημοτικού (2006).
- Μαρία Γουμενοπούλου, *Γλυκό τσαμπί σταφύλι*, εκδ. Πατάκης, Αθήνα 2002.
- *Όλες του κόσμου οι Κυριακές*, Album: Χάρις Αλεξίου – 24 τραγούδια (1977), Στίχοι: Παπαδόπουλος Λευτέρης, Μουσική: Νικολόπουλος Χρήστος
- Κώστας Καρυωτάκης, *Ελεγεία και σάτιρες*, εκδ. Ιδεόγραμμα, Αθήνα 1997.
- Κοτσαλίδου Δόξα, *Ο καθρέπτης μου*, εκδ. Ελληνοεκδοτική, Αθήνα 2013.
- *Νανουρίσματα και άλλα δημοτικά τραγούδια και παιχνίδια για παιδιά*, εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 1994.
- Κώστας Καρυωτάκης, «Κυριακή», από τη συλλογή *Ελεγεία και σάτιρες*, 1927.
- Κωστής Παλαμάς, *Ανθολογία*, εκδ. Πατάκης , Αθήνα 2011.
- *Μια νέα αρχή (We are the world)* – Παιδική Χορωδία Σπύρου Λάμπρου, Στίχοι: Τ. Θεοδωρόπουλος, Μουσική: Lionel Richie.
- Μοναχή Γαβριηλία, *Ανακυκλώνω – Για να μάθουμε να πετάμε*, εκδ. Τάλαντο.
- Μουντές Ματθαίος, «Τα παιδιά» από τη συλλογή του *Νηπιοβαπτισμός,* εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1992.
- Ματθαίος Μουντές, *Ιστορίες από τη Βίβλο*, Καινή Διαθήκη, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1998.
- Μαρίζα Ντεκάστρο*, Βυζαντινή Τέχνη. Οδηγός για παιδιά*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2001.
- Μαρίζα Ντεκάστρο, *Διαβάζοντας τις βυζαντινές εικόνες*, εκδ. Νέοι Ακρίτες, Αθήνα 1992.
- Ο παλιάτσος, Μουσική: Νότης Μαυρουδής, Στίχοι: Μέλπω Ζαροκώστα, Ερμηνεία: Δήμητρα Ζαχαρίου και χορωδία (1ο βραβείο στον διεθνή διαγωνισμό παιδικών χορωδιών της Λισαβόνας το 1990), Πρώτη Ερμηνεία: Παιδική Χορωδία Ωδείου Kodaly.
- Όσκαρ Ουάιλντ, *Ο εγωιστής γίγαντας*, εκδ. Μίνωας, Αθήνα 2011.
- Σπύρος Κοκκίνης, *Σχολική ποιητική ανθολογία*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι. Κολλάρου και Σια Α.Ε. 1974.

- *Τα παιδιά διαβάζουν τη Βίβλο*, εκδ. Ελληνική Βιβλική Εταιρία, Αθήνα 2005.
- *Τα παιδιά ζωγραφίζουν*, στίχοι: Μιχάλη Μπουρμπούλη, Μουσική: Γιώργου Χατζηνάσιου.
- *Τζέλα, Λέλα, Κόρνας και ο Κλεομένης*, «Ένας ίσον Κανένας», Μουσική, Στίχοι: Φοίβος Δεληβοριάς https://www.youtube.com/watch?v=6DHnW0gVmNg
- Τζιάνι Ροντάρι, *Φλυαρίες ανάμεσα στον ουρανό και τη γη,* τ. 1, εκδ. Τεκμήριο, Αθήνα 1986.
- Ρένα Καρθαίου, *Ανθολόγιο για παιδιά του Δημοτικού*, Μέρος πρώτο, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1975.
- Σίμωνος μοναχού, *Η ζωοφιλία των αγίων και η αγιοφιλία των ζώων*, εκδ. Άγιος Στέφανος, Αθήνα 2007.
- *Σταλαγματιές της αγάπης του Θεού*, εκδ. Ιεράς Μονής Χρυσοπηγής, Χανιά 2006.
- Φώτω Σκορδά, *Το πρώτο Πάσχα, Η ιστορία του βασιλιά της καρδιάς μας*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2008.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

σ. 8 Τοιχογραφία, Γιάννης Ζήκας
σ. 9 Ο Χριστός με τον Άγιο Μηνά, 6ος αιώνας
σ. 10 Χαρταετός στον Άγιο Λύπιο, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 10 Μοναχική πρωτοχρονιά στο λιμάνι, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 13 Σκηνή από την ταινία «Θυσία» του Αντρέι Ταρκόφσκι, 1986
σ. 15 Ο εγωιστής γίγαντας, Walter Crane, εικονογράφηση στο βιβλίο *The Happy Prince and Other Tales* του Όσκαρ Γουάιλντ, 1888
σ. 16 Ο Ισαάκ ευλογεί τον Ιακώβ, Giotto di Bondone(;), τοιχογραφία στη Βασιλική του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, 1266
σ. 18 Ο Ιωσήφ αποκαλύπτεται στα αδέλφια του (Γεν 36, 37-50), Marc Chagall, 1931
σ. 19 Ο προφήτης Δαβίδ, Αντώνιος Φίκος, 2013
σ. 20 Η μονομαχία του Δαβίδ με τον Γολιάθ, Παρισινό Ψαλτήρι, Βυζαντινό χειρόγραφο (10ος αιώνας), Εθνική Βιβλιοθήκη Γαλλίας
σ. 21 Η στέψη του Δαβίδ ως βασιλιά, Παρισινό Ψαλτήρι, Βυζαντινό χειρόγραφο (10ος αιώνας), Εθνική Βιβλιοθήκη Γαλλίας
σ. 22 Η παραβολή του καλού ποιμένα (Λκ 15, 3-7), Nikola Saric, 2014
σ. 22 Η παραβολή του καλού ποιμένα (το χαμένο πρόβατο), Sawai Chinnawo
σ. 23 Η επιστροφή του ασώτου, Φώτης Κόντογλου
σ. 23 Η επιστροφή του ασώτου, Marc Chagall, 1975-76
σ. 24 Η επιστροφή του ασώτου, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 24 Η επιστροφή του ασώτου, Sieger Köder
σ. 25 Ο καλός ποιμένας, ξυλόγλυπτος σταυρός από το Αβαείο της Maria Laach

σ. 26 Το πανηγύρι του Άγιου Λύπιου, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 27 Το νησί, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 29 Ο Ευαγγελισμός, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 30 Ο Άγιος Σπυρίδων, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 30 Ο Άγιος Νικόλαος, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 30 Ο Άγιος Διονύσιος Ζακύνθου, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 31 Αγιασώτισες χορεύοντες εις την Καρύνην, Χατζημιχαήλ Θεόφιλος
σ. 33 Τρεις Ιεράρχες, Todor Mitrovic
σ. 34 Τρεις Ιεράρχες οι του κόσμου φωστήρες, Κωνσταντίνος Βρούσγος
σ. 35 Οι Τρεις Ιεράρχες ως μοναχοί θεολόγοι, Γεώργιος Κόρδης
σ. 36 Το ξύλον (δένδρο) της ζωής, ψηφιδωτό από τη Βασιλική του Αγίου Κλήμη Ρώμης, 1118
σ. 37 Η ύψωση του τιμίου Σταυρού, φορητή εικόνα από την ορθόδοξη Εκκλησία της Αμερικής

σ. 39 Εσπερινός της Αγίας Τριάδος (λεπτομέρεια), Έλενα Τσερκάσοβα, 2002
σ. 40 Η παραβολή του μεγάλου δείπνου (ΛΚ 14, 15-24), Nikola Saric, 2014
σ. 41 Λειτουργία στο Πρωτάτο, Νίκος-Γαβριήλ Πεντζίκης, 1980
σ. 42 Η ουράνια Εκκλησία (λεπτομέρεια), Νικόλαος Μαστερόπουλος, 2001, σύνθεση σε σμάλτο από τη σειρά «Αποκάλυψη»

σ. 43 Η κοινωνία των αποστόλων, Άγιος Νικόλαος των ορφανών, 1310-20
σ. 43 Στον δρόμο προς Εμμαούς, Έλενα Τσερκάσοβα, 2010
σ. 44 Μυστικός Δείπνος, Todor Mitrovic
σ. 45 Το ουράνιο θυσιαστήριο (σύνθεση σε σμάλτο), Νικόλαος Μαστερόπουλος, 2001
σ. 45 Προσφορά 4, Χρήστος Μποκόρος, 1997

σ. 47 Η γέννηση του Χριστού, Όλγα Σαλάμοβα, 2013
σ. 48 Χριστούγεννα στον κόσμο. Χριστούγεννα στο σπίτι μας, Μπάμπης Πυλαρινός, Απλωμένα ρούχα, 2010
σ. 49 Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν (Ησ 9, 6), Hanna Varghese, 1998
σ. 49 I Can Fly, Mary Blair
σ. 50 Κάρτα γενεθλίων
σ. 51 Ευαγγελισμός της Θεοτόκου, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 51 Ο Ιωσήφ και η ετοιμόγεννη Παναγία αναζητούν κατάλυμα, Margherita Pavesi Mazzoni
σ. 52 Η γέννηση του Χριστού, Capella Martorana (Santa Maria del Ammiralo, San Nicolas del Greci), Παλέρμο Ιταλίας, 1146-1151
σ. 52 Η γέννηση του Χριστού, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 53 Η προσκύνηση των μάγων, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 53 Η προσκύνηση των μάγων, Άγιος Νικόλαος των ορφανών, 1310-20
σ. 54 Τι σοι προσενέγκωμεν Χριστέ, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 55 Η γέννηση του Χριστού, Μηνολόγιο του Βασιλείου ΙΙ, Vaticanus graecus, 1613
σ. 55 Παραστάσεις της Γέννησης του Χριστού απ' όλο τον κόσμο
σ. 56 Παραστάσεις της Γέννησης του Χριστού απ' όλο τον κόσμο
σ. 57 Η γέννηση του Χριστού, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco), 1603-05
σ. 57 Η γέννηση του Χριστού, φρέσκο από ναό της Μαυροκκλησιάς (Karanlik kilise) στο Κόραμα (Göreme) της Καππαδοκίας, 11ος αιώνας
σ. 58 Παναγία η βρεφοκρατούσα, μεταξοτυπία από την Ιαπωνία, 1960
σ. 58 Τσεγιέν (Cheyenne) Παναγία και Χριστός, Father John Giuliani, 1997
σ. 59 Κάλαντα, Γιώργος Σικελιώτης
σ. 60 Τα Κάλαντα ή ο Τυμπανιστής, Νικηφόρος Λύτρας, 1872
σ. 62 Τα κάλαντα, Γεώργιος Κόρδης
σ. 63 Ρόδια, Χρήστος Μποκόρος, 2000
σ. 63 Μέγας Βασίλειος, Σπύρος Καρδαμάκης

σ. 65 Ο Χριστός και τα παιδιά, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 66 Over the Rainbow Town, Iwona Lifsches
σ. 66 Ταλιθά κουμ - Ο πιστεύων εις εμέ έχει ζωήν αιώνιον (Ιω 11, 25), Fadi Mikhail
σ. 67 Γυρίζω πίσω..., Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 68 Σύνθεση με φωτογραφίες παιδιών που παίζουν (οι ασπρόμαυρες είναι από το βιβλίο A Greek Portfolio του Κωνσταντίνου Μάνου)
σ. 69 Σύνθεση με πίνακες των: A. Edelfed (Αγόρια παίζουν στην ακρογιαλιά), Atkinson Hornel (Χορός της Άνοιξης), C. Larsson (Χριστούγεννα), Γ. Ιακωβίδη (Παιδική συναυλία)
σ. 70 Η Υπαπαντή του Χριστού, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 71 Ο Ιησούς δωδεκαετής επιστρέφει από τον Ναό (χαρακτικό), Ρέμπραντ, 1654
σ. 72 Ο Ιησούς δωδεκαετής διδάσκει στο Ναό, Μουσείο Σύγχρονης Εκκλησιαστικής Τέχνης στην Εκκλησία του Αγίου Hugues de Chartreuse της Γαλλίας, Jean-Marie Pirot-Arcabas, 1971
σ. 73 Ο Ιησούς δωδεκαετής, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 73 Ο Ιησούς ευλογεί ένα παιδί, μικρογραφία από Ευαγγελιστάριο 11ου αι. της Ιεράς Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους
σ. 74 Αφήστε τα παιδιά να έρχονται σ' εμένα, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 74 Προσφυγάκι περνά τον φράκτη που χωρίζει τη Συρία από την Τουρκία, φωτογραφία Λευτέρης Πιταράκης, AP 2015

σ. 75 Ο Ιησούς με παιδιά από την Κίνα
σ. 77 Το παιδί με το περιστέρι, Πάμπλο Πικάσο, 1901
σ. 77 Η Παναγία της ειρήνης, Παρεκκλήσιο των Μαρτύρων Danggogae (Κορέα), Catherine Shim Sunhwa, 2003
σ. 78 Παιδί, Γιάννης Ζήκας

σ. 79 Ιησούς ο Σωτήρας, Αντρέι Ρουμπλιώφ, 1410-20
σ. 80 Η γέννηση του Χριστού, Caudio Pastro
σ. 80 Η φυγή στην Αίγυπτο, Caudio Pastro
σ. 81 Ο Ιησούς στη συναγωγή της Ναζαρέτ, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 82 Βαϊοφόρος, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 82 Η επί του όρους ομιλία, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 83 Η κλήση των πρώτων μαθητών (Μκ 1, 16-26), Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 83 Ο Ιησούς και ο Ζακχαίος, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 84 Βαϊοφόρος (λεπτομέρεια), καθεδρικός ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Μονή Αγίου Κυρίλλου Bělozerský. 1497
σ. 85 Σύνθεση με εικόνες από το Δωδεκάορτο, Θεοφάνης ο Κρητικός, Ιερά Μονή Σταυρονικήτα Αγίου Όρους
σ. 86 Σύνθεση με εικόνες του Χριστού: ψηφιδωτό από την Αγία Σοφία (Κωνσταντινούπολη), εγκαυστική από την Ιερά Μονή της Αγίας Αικατερίνης Σινά, φορητή του Θεοφάνη του Κρητικού, πίνακας «Christ» του Odilon Redon, πίνακας «Portrait du Christ» του Rembrandt και του Greco «Ο Χριστός ευλογών»

σ. 87 Η Ανάσταση 1, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 88 Άνοιξη, Χρήστος Μποκόρος, 2004
σ. 88 Έαρ συντετριμμένο, Χρήστος Μποκόρος, 2012
σ. 89 Ευαγγελισμός, Todor Mitrovic
σ. 90 Τέσσερις εποχές. Άνοιξη, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 91 Η κυρα-Σαρακοστή από ζυμάρι
σ. 92 Τρίπτυχο από την Ιερά Μονή Αγίας Αικατερίνης Σινά με παραστάσεις του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, της Μεταμόρφωσης του Χριστού και της ανάστασης του Λαζάρου, 2ο μισό 12ου αιώνα, Βοκοτόπουλος Π. Λ., *Βυζαντινές Εικόνες*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1995, εικ. 41.
σ. 93 Λαζαρίνες Αιανής, 2015 και λαζαράκια
σ. 94 Βαϊοφόρος, Χρήστος Γουσίδης
σ. 95 Βαϊοφόρος, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 96 Μυστικός Δείπνος, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 97 Ο διαμερισμός των ιματίων του Χριστού, καθεδρικός Ναός του Τολέδο, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, 1579
σ. 98 Η Σταύρωση, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 99 Επιτάφιος θρήνος, Κωνσταντίνος Παρθένης, 1917
σ. 100 Η Ανάσταση Ούκ έστιν ώδε, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 102 Η εις Άδου Κάθοδος, τοιχογραφία, Μονή Χώρας (Κωνσταντινούπολη), 14ος αιώνας
σ. 103 Χρυσοκέντητος Επιτάφιος του Παγώνη, Ιερά Μονή Ξηροποτάμου
σ. 103 Ανθισμένη κυψέλη, Χρήστος Μποκόρος, 2002
σ. 104 Η Ανάσταση 3, Μπάμπης Πυλαρινός
σ. 105 Αμυγδαλιά, Χρήστος Μποκόρος, 2006
σ. 105 Στο δρόμο για την Ανάσταση, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 106 Ίδε ο άνθρωπος (Ecce Homo), Ostap Lozynsky
σ. 106 Τρίπτυχο από επιστύλιο τέμπλο στην Ιερά Μονή Αγίας Αικατερίνης Σινά με παραστάσεις τη Βαϊοφόρο, τη Σταύρωση και την Εις Άδου κάθοδο, 2ο μισό 12ου αιώνα, Μουσείο Getty 2006, εικόνα σ. 172.
σ. 107 Άνοιξη σε φλογισμένο τοπίο, Χρήστος Μποκόρος, 2005
σ. 108 Η εις Άδου κάθοδος, Todor Mitrovic
σ. 109 Πασχαλινή κάρτα, quenalbertini

σ. 110 Ο δίκαιος προφήτης Νώε, Biljana Jovanović, 2006
σ. 111 Birds illustration, Caroline Alfreds
σ. 112 Η Δημιουργία, Natalya Rusetska
σ. 112 Η κιβωτός του Νώε, Natalya Rusetska
σ. 113 Η ιστορία του Νώε, μωσαϊκό από τη βασιλική του Αγίου Μάρκου, Βενετία, 12ος αιώνας
σ. 114 Ο Αδάμ και η Εύα στον παράδεισο και πάλι, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 115 Ψαλμός 103, Έλενα Τσερκάσοβα, 2016
σ. 115 Οι τρεις παίδες εν καμίνω, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 116 Λουλούδια, πουλιά και πεταλούδα, Γιάννης Ζήκας
σ. 117 Ο άγιος Γεράσιμος και το λιοντάρι, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 118 Ο άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ και η αρκούδα, Έλενα Τσερκάσοβα
σ. 118 Ο Αδάμ δίνει ονόματα στα ζώα, τοιχογραφία στη Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά (Μετέωρα), Θεοφάνης Κρητικός (Στρελίτζας), 1527
σ. 119 Περιστέρια πίνουν νερό σε κρήνη (λεπτομέρεια), Μωσαϊκό στο μαυσωλείο της Galla Placidia (Ραβέννα), 5ος αιώνας
σ. 119 Παγώνι (λεπτομέρεια), Μωσαϊκό από τη Βασιλική του αγίου Κλήμη, Ρώμη, 1130
σ. 119 Ελάφια πίνουν νερό σε πηγή (λεπτομέρεια), Μωσαϊκό από τη Βασιλική του αγίου Κλήμη, Ρώμη, 1130
σ. 120 Σύνθεση με λεπτομέρειες από ξυλόγλυπτα τέμπλα
σ. 121 Hildegard von bingen scivias 2.1, The redeemer 1150, trivium art history
σ. 122 Global party, Μπάμπης Πυλαρινός, Γιορτή 2008
σ. 122 Ο άγιος Παύλος Obnorskiy στο δάσος με ζώα, Prostev Aleksandr
σ. 123 Ο άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης (λεπτομέρεια)
σ. 123 Πουλάκι, neikoart.com
σ. 124 Ο άγιος Απολλινάριος, μωσαϊκό στη Βασιλική Αγίου Απολλινάριου του νέου, Ραβέννα, 6ος αιώνας
σ. 125 Πουλάκια και λουλούδια (λεπτομέρεια τοιχογραφίας), Γιάννης Ζήκας

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0227
ISBN 978-960-06-6140-8

ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
ινστιτούτο τεχνολογίας υπολογιστών & εκδόσεων

(01) 000000 0 10 0227 0